

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

25-27 квітня 2023 року

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

*Друкується за ухвалою Вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (25–27 квітня 2023 року). Юридичний факультет. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. – 191 с.

До збірника увійшли тези доповідей студентів юридичного факультету, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету.

Молоді автори роблять спробу знайти підхід до висвітлення й обґрунтування певних наукових питань, подати своє бачення проблем.

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2023

Неоніла Александрова

Науковий керівник – асист. Одовічена Я.А.

Спадкування неповнолітніми

Неповнолітні особи як суб'єкти цивільних правовідносин мають певні обмеження щодо реалізації досить великої кількості прав. Право на спадкування не є винятком.

Згідно з Цивільним кодексом України право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю[1].

На нашу думку, те, що неповнолітня особа не може скласти заповіт є нормальним, оскільки неповнолітня особа в Україні - це особа віком від 14 до 18 років, і виникає запитання щодо наявності власного майна в такої особи. Звичайно, є випадки, коли особа до 18 років самостійно заробляє кошти і вона може розпоряджатись ними на власний розсуд, але, зазвичай, у таких випадках особа набула повної цивільної дієздатності, і тому володіє всім комплексом прав і обов'язків, що і повнолітні особи з повною цивільною дієздатністю, в тому числі й право бути заповідачем.

Щодо права неповнолітнього на спадкування, то законодавство зазначає, що такі особи вважаються такими, що прийняли автоматично спадщину, крім випадків, установлених законом. У Цивільному кодексі України визначенні випадки за яких можлива відмова від спадку неповнолітньою особою, а саме своє право вони можуть реалізувати за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника й органу опіки та піклування. Також батьки (усиновлювачі), опікун можуть відмовитися від прийняття спадщини, належної малолітній, недієздатній особі, лише з дозволу органу опіки та піклування [2].

Також у Цивільному кодексі передбачена можливість відкликання заяви про прийняття спадщини протягом строку, встановленого для прийняття спадщини особою, яка подала таку заяву. У такому випадку виникає запитання про те, чи може неповнолітня особа відкликати свою заяву самостійно, адже законом встановлено, що заяву про відкликання заяви про прийняття спадщини може подати та особа, яка подала

заяву про прийняття спадщини. Аналізуючи це, можна прийти висновку, що неповнолітня особа самостійно, без дозволу батьків може це зробити. Але якщо так, то це буде суперечити нормі ст. 1273 ЦК України, де зазначено, що неповнолітня особа за згодою батьків (усиновлювачів), піклувальника і органу опіки та піклування може відмовитися від прийняття спадщини.

А що робити, якщо неповнолітня особа хоче відмовитись від спадку, а батьки (усиновлювачі) чи піклувальники не дають згоди? У такому випадку, особа, яка досягла 14 років, може звернутися до суду для захисту своїх прав та інтересів. Також виникають випадки, коли неповнолітня особа не бажає приймати спадщину, але батьки, маючи протилежну думку, змушують її йти проти власної волі. Що робити в такому випадку? Оскільки ЦК України надає право повнолітньому відмовитися від спадщини лише за згодою батьків, тоді виникає запитання: якщо батьки або піклувальники хочуть прийняти спадщину, а неповнолітня особа - ні, то чи можуть прийняти спадщину батьки, піклувальники замість неповнолітньої особи, якщо така особа сама не бажає приймати спадщину? Чи можливе таке? З огляду на дані ситуації, можна дійти висновку, що норми цивільного законодавства недосконалі та потребують удосконалення.

Як бачимо, норми законодавства не регулюють у повній мірі питання щодо спадкування неповнолітніми. Це можна побачити у нормах, наведених вище. На практиці, коли спадкоємцями виступають неповнолітні особи, виникає багато труднощів, щодо регулювання даних відносин.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. No 435-IV. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>
2. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток. Монографія. Вид. 2, К.: КНТ, 2007. 24 с.

Денис Арсенюк

Науковий керівник – проф. Гаврилюк Р.О

Забезпечення реалізації принципу нейтральності під час сімейної медіації

В Україні сімейно-правові спори є складним процесом через те, що сторони не завжди бажають іти одна одній на поступки, та недосконалість деяких положень сімейного законодавства, що призводить до різної судової практики при розгляді однакових спорів, а це є результатом багаторічного судового процесу [1, с. 57]. Сімейні конфлікти, належать до тієї групи справ, із якими стикається майже кожна людина.

З прийняттям Закону України «Про медіацію» [3] даний інститут набув нових можливостей, оскільки медіація отримала законодавче підґрунтя для здійснення свого процесу, а також підвищила довіру до населення. Сімейна медіація є тим способом погашення конфлікту, яка зможе зберегти адекватні відносини між сторонами та не стане каталізатором погіршення взаємовідносин, а також не буде затягувати конфлікт у часі [1, с. 56]. Також перевагою сімейної медіації є те, що самі сторони впливають на результати вирішення стосунків між собою, а медіатор лише керуватиме процесом.

Сімейна медіація - це самостійний, добровільний позасудовий спосіб урегулювання спору шляхом переговорів за участю одного чи кількох медіаторів з метою досягнення сторонами взаємоприйняттого рішення про врегулювання сімейного спору [2, с. 329].

Саме в сімейних суперечках медіатори мають важливу роль, оскільки дані конфлікти є надзвичайно емоційними і у багатьох випадках зачіпають інтереси не тільки подружжя, а й третіх осіб, їхніх дітей, що в подальшому впливає на їхній розвиток. Тому в таких випадках найперше необхідно забезпечити та врахувати інтереси дітей. Медіатор, повинен виконувати свою роботу чесно й об'єктивно і завжди залишатися справедливим, неупередженим та нейтральним до сторін.

Нейтральність є одним з ключових принципів медіації, який закріплений ст. 7 ЗУ «Про медіацію» [3]. Його суть полягає в тому, що медіатор не бере участі в конфлікті на чийсь стороні, а залишається об'єктивним і нейтральним, тобто діє в інтересах усіх учасників. Нейтральність означає, що учасники процедури повинні мати рівні можливості висловлювати свої думки та викладати свої позиції без страху, що їхні інтереси не будуть враховані.

Особливо важливо дотримуватися принципу нейтральності під час сімейної медіації, де можуть бути емоційно заряджені ситуації та складні взаємини між учасниками. Щоб забезпечити реалізацію принципу нейтральності під час сімейної медіації, медіатор повинен використовувати такі підходи: 1) дотримуватися професійних стандартів, які вимагають нейтрального ставлення до всіх учасників процесу медіації; 2) рівноправність – медіатор повинен забезпечити однакове право для всіх учасників висловити свою точку зору та бути почутим; 3) збереження конфіденційності – підтримувати конфіденційність інформації, наданої під час процесу медіації, щоб переконатися, що всі учасники почувуються комфортно для того, щоб ділитися своїми думками та почуттями; 4) визнання та підтримка емоцій – важливо, щоб медіатор зміг визнавати та підтримувати емоції учасників, але при цьому залишатися нейтральним.

Отже, принцип нейтральності - одні з найважливіших чинників реалізації успішної сімейної медіації, оскільки його не дотримання призводить до нікчемності процедури.

Література:

1. Даниляк А. В. Медіація як новітній засіб вирішення сімейних спорів. 2018. С. 56–58.

2. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник /авт.кол: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса: Екологія, 2019. 456 с.

3. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875 - IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 01.03.2023).

Валерій Андрусяк

Науковий керівник – асист. Донченко О.П.

Критичний аналіз роботи ЗМІ під час війни

Інформація – це також зброя. У сучасній війні неправильне використання інформації призводить до реальних людських жертв. Завдання, правильно й ефективно працювати з інформацією в умовах війни покладено на найбільше джерело інформування населення – ЗМІ.

З 24 лютого 2022 року, після широкомасштабного вторгнення російської федерації на територію України, основними завданнями ЗМІ є: 1) не висвітлювати інформацію, яка може бути використана ворогом проти України; 2) висвітлювати всі військові злочини армії росії.

Завданням військової цензури є встановлення контролю над інформацією, яка потрапляє до ЗМІ, і яка ними поширюється з метою запобігання витoku інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України та інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань. Це можна віднести до «пасивної» роботи ЗМІ. «Активна» робота ЗМІ полягає у поширенні та всебічному висвітленні достовірної інформації серед населення та за межами країни про всі військові злочини проти людства, про геноцид українського народу, які вчиняє армія росії на території і проти громадян України.

Одна з основних місій, яка покладається на ЗМІ, - гуманітарна. Представники медіа можуть надавати необхідний зворотній зв'язок для гуманітарних організацій через налагодження зв'язку отримувачами допомоги шляхом проведення інтерв'ю та журналістських розслідувань. У такий спосіб відбуватиметься інформування широкого загалу та гуманітарних організацій про те, як надавалася допомога,

хто її отримав і чи є питання, які потребують вирішення або механізми, які належить поліпшити [1, ст. 77].

Зовсім неправильним, на нашу думку, є замовчування ЗМІ опозиційної критики. Американський науковець А. Лавлейс в університеті Огайо, в якому він порівнює роботу ЗМІ під час Другої світової війни та нині, у рамках російсько-української війни, зазначав, що критику не можна замовчувати. Думки опозиції у Сполучених Штатах не були обмежені під час Другої світової війни, і така політика повинна продовжуватися в майбутніх війнах. Військові повинні бути відкритими до преси. Навіть тоді, коли це неприємно, люди хочуть правди. Негативні новини також не обов'язково шкідливі, коли йдеться про зв'язки з громадськістю. Військове керівництво під час Другої світової війни мало перестороги, що якщо преса була б занадто оптимістично налаштована, американці повірили б, що конфлікт майже виграла, і втратили б інтерес [3]. Негативні новини можуть утримати цивільне населення від сприйняття перемоги як належного в тривалих конфліктах. Важливо давати громадянам можливість тверезо оцінювати ситуацію, щоб уникнути розбіжностей між фактичною реальністю та очікуваннями.

Інтернет-ЗМІ та соціальним мережам повинна приділятися особлива увага, адже ця сфера найважче піддається цензурі та регулюванню. З одного боку, через соціальні мережі люди можуть у режимі реального часу ділитись реаліями війни від першої особи. Але дуже часто ця інформація може працювати проти ЗСУ, якщо, наприклад, буде висвітлено їх місце розташування. Також вона може бути просто недостовірною.

Отже, у сучасному світі інформація – це потужний інструмент який починає і закінчує конфлікти. Мета роботи ЗМІ, використовуючи увесь інструментарій, доступний у цифрову епоху, генерувати та поширювати достовірну, актуальну, правдиву інформацію, бути еталоном і прикладом професійної роботи в умовах війни.

Література:

1. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації : посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ. : «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.
2. Lovelace A. Tomorrow's Wars and the Media. Parameters. 2022. 52(2). URL: <https://press.armywarcollege.edu/parameters/vol52/iss2/15/>

Марія Асіміонес

Науковий керівник – доц. Торончук І.Ж.

Про деякі питання правового статусу Ватикану в міжвоєнний період

Новий світовий правопорядок після завершення Першої світової війни відкрив перед Ватиканом можливість перегляду свого правового статусу й отримання міжнародного визнання як повноправного суб'єкта міжнародного права.

Латеранська угода від 11 лютого 1929 р. (набрала чинності 7 червня 1929 р.), укладена між Святим Престолом та Італією [1, с. 814], поклала край питанням «невизначеності» їх правового статусу як між собою, так і на міжнародній арені.

Церковна держава до 1929 року представляє себе як духовну владу, яка претендує на приписи політичної влади, які вона мала лише у сфері міжнародного права (Гарантійний закон 1871 р.) [2, р. 282]. Папа як тимчасовий глава цієї влади вважав окупацію його території несправедливою, а його самого - ув'язненим у своїй власності, самовільно зайнятій італійським урядом.

Щоб забезпечити абсолютну незалежність Святого Престолу та гарантувати беззаперечний суверенітет, вбачалося необхідність заснувати місто-державу Ватикан, визнаючи його повну юрисдикцію та владу. Святий Престол як вищий суд Католицької Церкви стає носієм суверенітету, який він здійснює через свої органи. Канонічне право стає джерелом позитивного права в новій державі. Юрисдикцію здійснюють католицькі священики, лише виконавча влада обмежувалася італійським урядом.

Отже, Латеранська угода створює державну організацію, яка наділяється всіма необхідними елементами державності: св. Престол наділяється суверенітетом, йому надається територія і навіть створюється громадянство (правда, штучне) Ватикану.

У сфері міжнародного права суверенітет зберігався за Святим Престолом у тих межах, у яких існував до 1929 року [3, с. 24], маючи право відряджати нунціїв та інтернунціїв, які мали ширші повноваження, ніж представники інших держав, та право контролювати відправлення католицького культу у відповідних країнах.

Враховуючи той факт, що італійський уряд надає територію (44 га) Святому Престолу лише для забезпечення виконання його високої місії у світі, і що брак території до 1929 р. був однією з головних причин конфлікту між Папою Римським та Італією, ми вважаємо, що, ведучи мову про державу Ватикан, поняття суверенітету вживається в його сенсі домінування. Тобто територія не є власністю осіб, які на ній проживають, а є власністю інституту канонічного права.

За збігом із основними ознаками міста Ватикану можна вважати, що нова держава входить до типу середньовічної патримоніальної держави. Проте Церковна держава має деякі відмінності, зумовлені метою її створення. Так, носій суверенітету не є тією фізичною особою, яку ми зустрічаємо в патримоніальній державі. Ні, його носієм є моральна особа, яка реалізує цей суверенітет не у власних інтересах, але також не враховує інтереси своїх громадян, оскільки Святий Престол представляє духовні інтереси універсальної спільноти віруючих католицької церкви.

Залишається ще один елемент – громадянство, яке визначається не винятково належністю до території (фактом проживання), а і належністю суверенітету як офіційних посадових осіб держави Ватикан.

Отже, підсумовуючи специфічні характеристики Держави Ватикан як атрибута Святого Престолу, можна сказати, що

Ватикан, базуючись на Латеранському договорі, набув повну внутрішню та міжнародну правосуб'єктність.

Література:

1. Сироїд Т. Л. Міжнародно-правовий статус Ватикану // Форум права. № 4. 2012. С. 814–818
2. Dianu C. Arion Curs de istorie diplomatica (1713-1914). – Bucuresti, 1930. – 349 p.
3. [Гутів Б.](#) Латеранські угоди як правове підґрунтя для становлення міста-держави Ватикан / Б. Гутів // [Вісник Львівського університету. Серія юридична.](#) - 2017. - Вип. 65. - С. 22-29.

Анастасія Алексєєва

Науковий керівник – асист. Продан Т.В.

Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності

Законодавець визначає, що суб'єктом кримінальної відповідальності є: «фізична, осудна особа, що вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність» [2]. У ст. 50 Кримінального Кодексу України (далі – КК України) передбачається, що особі, яка вчинила кримінально протиправне діяння, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для виправлення та попередження вчинення нею нових кримінальних правопорушень. Крім того, покарання має відповідати принципам законності, справедливості, обґрунтованості, індивідуалізації та співмірності [2]. До того ж Конституція України передбачає, що всі громадяни рівні перед законом і жодних привілеїв за ознакою статі бути не може [1]. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що як жінки, так і чоловіки притягуються до кримінальної відповідальності на рівних засадах.

Однак зазначимо, що існують певні види звільнення від відбування покарання, які стосуються виключно жінок. Так, ч.1. ст. 83 КК України передбачає, що жінок, які завагітніли або народили дітей під час відбування покарання, суд може звільнити від відбування покарання [2]. Жінка є тим первинним суб'єктом для суспільства, з якої складається сім'я та народжується нове життя. Крім того, існує чітка

необхідність створення максимально сприятливих умов для проживання та розвитку матері і дитини, а саме атмосфера спокою, миру, відповідні побутові умови, матеріальні можливості тощо. Зважаючи на це, а також на те, що вагітність як специфічний період у житті жінки, що супроводжується низкою змін у її фізіологічному та психічному стані, може викликати складнощі у відбуванні нею покарання та досягнення власне його мети – перевиховання злочинця, такий «привілей» є повністю обґрунтованим. Так, законодавець визначив межі та умови звільнення вагітної жінки від подальшого відбування покарання, а саме у ч. 2 ст. 83 КК України зазначено, що суд може ухвалити таке рішення тільки у випадку згоди її родичів на проживання з нею, або ж якщо вона самостійно може забезпечити належні умови для виховання дитини [2]. Тобто закон оберігає сімейні цінності та надає великого значення зв'язку матері та дитини, таким чином захищаючи основні права дитини, що зазначені у Конвенції про права дитини. Однак зазначимо, що після досягнення дитиною трирічного віку суд може як остаточно звільнити особу від відбування покарання, так і направити її до відбування покарання, призначеного згідно з вироком.

Крім, виду передбаченого ст. 83 КК України, який поширюється лише на жінок, що вже відбувають покарання, у вітчизняному законодавстві передбачений ще один вид звільнення, який знайшов своє відображення у ст. 79 КК України, а саме: можливість певній категорії жінок не відбувати реального покарання за деяких, чітко визначених підстав. Зокрема, до таких підстав належить те, що жінка повинна бути засуджена до обмеження волі або позбавлення волі та бути вагітною на момент постановлення вироку або мати дітей віком до семи років [2]. Тож, варто іще раз підкреслити, що можливість звільнення жінки від відбування покарання, існує лише за наявності певних підстав. За жінками, які були звільнені від відбування покарання здійснюється нагляд уповноваженим органом з питань пробації. У випадку невиконання покладених обов'язків,

вчинення правопорушень (наприклад, відмова матері від дитини, ухилення від її виховання та догляду, зникнення з місця проживання тощо), суд за поданням органу пробації направляє засуджену для відбування покарання згідно з вироком суду.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254k/96-вр> 2 (дата звернення 06.03.2023).

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року. № 2341-ІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 06.03.2023).

Валерій Андрусак

Науковий керівник – асист. Анатійчук В.В.

Договірне регулювання цивільно-правових відносин в умовах воєнного стану

Сьогодні окрема увага приділяється звільненню від відповідальності за порушення зобов'язання та перенесення строків виконання порушеного зобов'язання.

Перелік підстав звільнення, а саме: обставин непереборної сили, які унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору дає ч. 2 ст. 14-1 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні», зокрема: загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, військові дії, оголошена та неоголошена війна [1].

Тому, укладаючи договір, сторони повинні передбачити ситуації, через які можуть зірватися домовленості, та визначити, що в такому разі робити. По-перше, сторони повинні визначити обставини непереборної сили згідно з предметом договору. Приділити увагу тим ризикам, які можуть виникнути у процесі виконання договору. Наприклад, при укладанні договору перевезення, потрібно зазначити, що мобілізація водіїв підприємства призведе до

неможливості здійснити перевезення та виконати умови договору. По-друге, зазначити компетентний орган, який засвідчує обставини непереборної сили. Треба звернути увагу, що уповноваженим органом, який засвідчує форс-мажорні обставини та видає сертифікати про такі обставини, є торгово-промислова палата України й уповноважені нею регіональні торгово-промислові палати [2]. Окрему увагу, необхідно звернути на те, що зобов'язання за міжнародними та зовнішньоекономічними договорами може засвідчувати лише ТПП України. Це означає, що сертифікати від регіональних ТПП не будуть належним доказом, який підтверджує неможливість виконати обов'язок. По-третє, узгодити строк, протягом якого сторона повинна повідомити другу сторону про настання обставин непереборної сили. Це допоможе уникнути непорозумінь і сприятиме подальшій координації. По-четверте, зазначити перелік документів на підтвердження обставин непереборної сили та узгодити подальший механізм співпраці. Торгово-промислова палата України, оприлюднивши лист від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1, яким засвідчила, що військова агресія є форс-мажорною обставиною, а сам лист ТПП України може бути використано як її підтвердження на рівні з сертифікатом [3].

Судова практика показує, що своїм листом ТПП України викликала непорозуміння з боку великої кількості суб'єктів господарювання. Останні думали, що сам факт війни несе «преюдиціальний» характер, забувши про доказування наявності причинно-наслідкового зв'язку між обставиною (подією) і неможливістю виконання стороною своїх конкретних зобов'язань. Обставина непереборної сили є підставою для звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання та перенесення строків виконання порушеного зобов'язання на строк дії форс-мажору.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що з початку активної фази війни учасникам договірних правовідносин доцільно прописувати в угодах умови форс-мажору.

Література:

1. Про торгово-промислові палати в Україні Закон України від 02.12.1997 № 671/97-ВР у редакції від 17.03.2020, підстава -530-ІХ. //База даних «Законодавство України».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text> (дата звернення: 03.003.2023).

2. Регламенту засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), затверджений Рішенням президії ТПП України № 40 (3) від 15.07.2014 року.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0040571-14> (дата звернення: 03.003.2023).

3. Довідка Торгово-промислової палати України № 20234/02.0-7.1 від 28.02.2022 року.

URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf> (дата звернення: 03.003.2023).

Богдана Буковей

Науковий керівник – асист. Крайній П.І.

До дискусії про штучний інтелект крізь призму його застосування в діяльності органів публічної влади

У науковому просторі пануючою залишається думка про надзвичайну ефективність штучного інтелекту, де цифрове середовище незабаром докорінно змінить механізм функціонування всієї системи органів публічної влади.

Винайдення ШІ спричинило появу в законодавстві розвинених країн нових об'єктів і суб'єктів права, нових правовідносин і нової сфери застосування права.

Правове регулювання ШІ, незважаючи на наявність певних стандартів, недосконале, оскільки знаходиться на етапі становлення навіть у розвинених країнах світу.

Проте на даний час, ні адміністративне право, ні будь-яка інша галузь на законодавчому рівні не визнає ШІ самостійним учасником правовідносин. Також ШІ не входить до жодної групи учасників адміністративних відносин, його прямо не визначено об'єктом адміністративних правовідносин, тож питання його правового статусу залишається відкритим.

Загалом виділяють три категорії суб'єктів, яким завдяки ШІ може бути полегшена праця: адміністратори закону (народні депутати, державні чиновники), ті, хто використовує ШІ в юридичній практиці (адвокати), і остання, ті, хто керується законом (до цієї категорії можна віднести все суспільство, які регулюються законом і використовують його для досягнення мети) [1, 2019]. Проте в жодному нормативному акті, який би регулював адміністративні відносини немає положення про регулювання ШІ, як самостійного учасника адміністративних правовідносин.

На нашу думку, варто було б розпочати з обговорення та затвердження Концепції розвитку ШІ в діяльності органів публічної влади, що створило б позитивні передумови для поступового впровадження ШІ у діяльності спочатку окремих органів влади, а потім, з розвитком технологій, замінити посадових осіб при виконанні типових завдань. Відсутність нормативної бази не зупиняє появу та розвиток численних розробок у сфері застосування ШІ. Наприклад, у Великій Британії створено «комп'ютерного суддю», який здатний передбачати рішення Європейського суду з прав людини з точністю до 79% [2].

Щодо України, то поки вітчизняні правові акти не регламентують діяльність ШІ. Вочевидь, інформаційні технології вже стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, тому необхідно вже сьогодні сприяти їх упровадженню у правовий простір. З огляду на євроінтеграційні процеси, в основу майбутнього українського законодавства в галузі ШІ будуть покладені стандарти Європейського Союзу [3, с. 56-57].

У нещодавній серії твітів Сем Альтман, керівник компанії-розробника мовної моделі GPT і популярного чатбота ChatGPT, укотре закликав стримати запал щодо нових інструментів штучного інтелекту. Альтман не вперше говорить про необхідність регулювання ШІ. [5].

Отже, на сьогодні вкрай необхідне є обговорення адміністративно-правового регулювання використання ШІ у діяльності органів публічної влади.

Література:

1. Мачуський В. Штучний інтелект і право. Business Law Electronic Resource. *Business Law Electronic Resource*. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/shtuchnyi-intelect-i-pravo/> (дата звернення: 03.03.2023).
2. Городиський І.М. Тенденції розвитку правового регулювання штучного інтелекту в Європейському Союзі. ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17 лист. 2017 р.). Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 51-57.
3. Скоро світ побачить перші дійсно лякаючі приклади штучного інтелекту, впевнений засновник OpenAI [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://24tv.ua/tech/lyudstvo-blizke-do-diysno-lyakayuchih-prikladiv-shtuchnogo-intelektu_n2260603. (дата звернення: 03.03.2023).

Ольга Богомаз

Науковий керівник – доц. Галкевич С.В.

Істотні умови договору іпотеки

У договорі іпотеки істотні умови фундаментальні, оскільки вони визначають правовий режим об'єкта іпотеки, обов'язки сторін, спосіб забезпечення виконання зобов'язань, порядок розірвання договору та інші важливі питання. Для ефективності та правової дієвості договору необхідно чітко визначити й узгодити істотні умови укладення договору іпотеки.

Частина 1 ст. 18 Закону України «Про іпотеку» визначає, що іпотечний договір повинен містити такі істотні умови:

1) для іпотекодавця та іпотекодержателя – юридичних осіб відомості про: найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код в Єдиному державному реєстрі юридичних і фізичних осіб – підприємців; — для іпотекодавця та іпотекодержателя — фізичних осіб відомості про: прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання із зазначенням адреси та індивідуальний ідентифікаційний номер у Державному реєстрі фізичних осіб – платників

податків та інших обов'язкових платежів; для іноземців, осіб без громадянства — прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), адресу постійного місця проживання за межами України;

2) зміст і розмір основного зобов'язання, строк і порядок його виконання та/або посилання на правочин, у якому встановлено основне зобов'язання;

3) опис предмета іпотеки, достатній для його ідентифікації, та/або його реєстраційні дані. При іпотечі земельної ділянки має зазначатися її цільове призначення;

4) посилання на видачу заставної або її відсутність [1].

Статтею 638 ЦК України визначено, що договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї з сторін має бути досягнуто згоди [2].

За своїми ознаками договір іпотеки є реальним правочином забезпечувального типу, предмет якого становить, окрім об'єкта іпотечних відносин, ще й об'єкт права власності. У зв'язку з цим договір іпотеки доцільно визнавати способом забезпечення, специфіка якого обумовлена особливостями об'єкта відносин іпотеки [3, С. 38].

Якщо предметом іпотеки виступає земельна ділянка, потрібно чітко визначити потенційний предмет застави з огляду на ідентифікаційні ознаки: розмір, розташування, категорія й цільове призначення земельної ділянки, вартість та потенційна корисність для суб'єкта, який є кредитором в первинних відносинах зобов'язання. Також потрібно визначити права й обов'язки суб'єктів таких відносин, що потребує врахування: відносин з приводу первинного зобов'язання, характеру земельної ділянки (категорії й цільового призначення, форми власності тощо), особливостей правового статусу суб'єктів відносин іпотеки

та правовий статус потенційного майнового поручителя (за наявності).

Отже, істотні умови договору іпотеки можна умовно поділити на такі групи: опис сторін договору; опис основного зобов'язання, яке забезпечується іпотекою; опис предмета іпотеки для його ідентифікації; посилання на видачу заставної або її відсутність.

Література:

1. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. Дата оновлення: 10.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>. (дата звернення: 27.02.2023)
2. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною Радою України від 16.01.2003 № 435-1У [Електронний ресурс]// Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 27.02.2023)
3. Майданик Р. А. Правова природа інституту іпотеки. Юридичний вісник. 2009. № 1(10). С. 31–38.

Крістіна Боднар

Науковий керівник – доц. Ковбас І.В.

Сучасні підходи класифікації суб'єктів у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією

Питання притягнення особи до адміністративної відповідальності постійно знаходиться у центрі уваги науковців, практиків і громадян. Так, особа в переважній більшості випадків буде висловлювати думку про те, що вона не вчиняла жодних проступків. У відповідь уповноважені органи влади реалізовуватимуть свої повноваження, спрямовані на протидію вчиненню дій чи бездіяльності, які передбачені адміністративним законодавством як адміністративні правопорушення, та захищатимуть громадський порядок, життя та здоров'я осіб, їх власність тощо.

Чітка регламентація етапів адміністративного провадження є запорукою для ефективного здійснення провадження щодо до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Поняття та елементи адміністративно-правового статусу суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, суперечливі та проблемні. Дискусійність цієї проблематики зумовлена перш за все відсутністю одностайності щодо використання понять «учасник провадження» та «суб'єкт провадження», по-друге – недостатньо детальною регламентацією з боку законодавця повноважень окремих суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією [1].

Щодо критеріїв поділу учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією, то ними можуть бути наявність чи відсутність владних повноважень, що дозволяє виділити три групи учасників. До першої групи належать «лідуючі суб'єкти», які виконують свої функції в реалізації чужого інтересу. Їх мета – прийняття законного й обґрунтованого рішення по справі, яка розглядається [2, с. 155].

Інша група – це так звані зацікавлені суб'єкти – особа, яка притягається до відповідальності (потерпілий та їх законні представники. На відміну від першої групи, вони не користуються владними повноваженнями. Наступна група - незацікавлені суб'єкти, під якими варто розуміти осіб та органи, які здійснюють сприяючу функцію у провадженні (адвокати, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті тощо) [3, с. 158].

Зі змісту Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) деякі категорії таких учасників не володіють достатнім обсягом прав. Це зумовлюється наявністю застарілого законодавства, оскільки КУпАП прийнято більше ніж тридцять років тому і він не враховує сучасних підходів щодо розгляду такої специфічної категорії справ. Тому варто внести зміни до

Глави 21 даного Кодексу або ж прийняти давно обговорюваний Адміністративно-процедурний кодекс.

Підводячи підсумки, можемо сказати, що суб'єкти які беруть участь у справах про адміністративні правопорушення, які пов'язані з корупцією, потребують внесення істотних змін до чинного законодавства про адміністративну відповідальність.

Література:

1. Дрофич Ю. В. Особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2022. № 5. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-5-01-03> (дата звернення: 12.03.2023).
2. Основи адміністративного судочинства в Україні: навч. посіб. для юрид. ф-тів та юрид. клінік / за заг. ред. Н. В. Александрової, Р. О. Куйбіди. Київ, 2006. 256 с.
3. Ковалів М. В. Суб'єкти провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. Т. 1. С. 153–162.

Анастасія Беженар

Науковий керівник – асист. Донченко О.П.

Гендерні квоти у виборчому законодавстві як явище позитивної дискримінації

Сьогодні гендерна рівність є важливою умовою забезпечення всебічного, справедливого та сталого розвитку суспільства. Участь жінок у політичному житті – найважливіший фактор у досягненні цих цілей, а політичні партії, як одні з найвпливовіших інститутів, сприяють цій участі. Проблема гендерної рівності все частіше стає предметом переосмислення й широкого обговорення серед українських дослідників. Стаття 24 Конституції України гарантує рівність громадян у конституційних правах і свободах та виключає можливість встановлення будь-яких привілеїв чи обмежень за певними ознаками. Однак,

незважаючи на закріплення прав представників обох статей на законодавчому рівні, у 2021 році за показником гендерної рівності наша країна посіла лише 74-е місце, що засвідчує необхідність запровадження квот та інших тимчасових спеціальних заходів для боротьби з дискримінацією.

Зважаючи на тенденції та виклики українських реалій, цікавим є досвід зарубіжних країн щодо реалізації жінками пасивного виборчого права. У цьому контексті показовий процес запровадження вимог «гендерної рівності» у виборчому праві Франції. Зокрема, в один період існувала вимога, щоб у кожному виборчому списку був паритет кандидатів – чоловіків і жінок. У 1998 році Конституційна Рада Франції визнала таку норму неконституційною, керуючись тим, що статус громадянина надає кожній особі пасивне і активне виборче право за однакових умов.

Наведений досвід французького законодавства дозволяє стверджувати, що забезпечення рівності жінок і чоловіків, беззаперечно повинно ґрунтуватися на нормах Конституції. Законодавство України не повинно передбачати механізму імперативного забезпечення рівної кількості жінок і чоловіків у парламенті. Такий підхід вступатиме в суперечність із представницькою природою депутатського мандата і буде неспівмірно обмежувати право усіх громадян не тільки на пасивне, але й активне виборче право. Також пропонуємо розглядати надання жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній сфері діяльності через запровадження позитивних дій. У даному випадку ці дії полягають у створенні тимчасових умов для доступу як чоловіків, так і жінок до реалізації пасивного виборчого права.

За новим Виборчим кодексом, статева квота фактично встановлюється, адже пункт 12 статті 154 передбачає, що «під час формування загальнодержавного та регіональних виборчих списків партія повинна забезпечити присутність у кожній п'ятірці (місцях з першого по п'яте, з шостого по десяте і так далі) кожного виборчого списку чоловіків і жінок (не менше двох кандидатів кожної статі)» [1].

Водночас актуальною залишається проблема сприйняття самими жінками квот. Лише 40% населення вважають, що жінки недостатньо представлені в українській політиці, тобто українське суспільство не відчуває потреби збільшення представництва жінок у політиці. Незважаючи на законодавчі норми, в багатьох країнах, зокрема в Україні, продовжує існувати дискримінація за статевим принципом, проте введення квот, на нашу думку, є не розв'язанням проблеми, а лише усуненням симптомів дисфункції суспільства.

Отже, забезпечення рівної участі жінок у керівних структурах партій є необхідною умовою для підтримки гендерної рівності в партіях і, як результат, у суспільстві загалом. Для розв'язання проблеми необхідно подолати гендерні стереотипи шляхом подальшого поліпшення політики та практики щодо впровадження позитивних дій. Повинні бути створені нові дієві механізми з недопущення дискримінації за ознакою статі. Жінки і чоловіки мають перебувати в умовах забезпечення рівних прав і можливостей.

Література:

1. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року № 396-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Ярослав Безбородько

Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

Відповідальність і заохочення при розрахунках через реєстратори розрахункових операцій

Законодавством встановлено обов'язок суб'єктів господарювання проводити розрахунки через реєстратори розрахункових операцій (РРО). Визначено відповідальність за незастосування чи застосування на неповну суму РРО в розмірі 100 відсотків вартості проданих з порушенням товарів за порушення вчинене вперше і 150 відсотків – за кожне наступне вчинене правопорушення [2].

Причини чому законодавець передбачив таку відповідальність зрозумілі: аби попередити порушення таких норм законодавства під страхом покарання.

Але чи сприяє така правова норма розвитку підприємництва, економіки та збільшенню наповненості бюджету податками? Чи заохочує підприємців реалізовувати свої ідеї саме в Україні? Чи досягає держава за рахунок такої та подібних їй норм бажаної мети – створити комфортне для громадян суспільство, де людина, її права та інтереси є найвищою цінністю держави, як це передбачено статтею 3 Конституції України [1].

Така відповідальність на нашу думку, занадто велика, адже потрібно врахувати всі вкладені зусилля підприємця у свою справу. Це і всі витрати, які він повинен зробити, наприклад, на купівлю сировини чи товарів, оренду приміщення під склад чи виробництво чи інвестування в своє приміщення, заробітну плату найманим працівникам, інвестування в розвиток своєї справи чи оплата курсів підвищення кваліфікації для себе чи для своїх працівників, відрядження аби вивчити досвід подібного бізнесу, сплата податків за себе і найманих працівників тощо.

І звичайно, потрібно врахувати, що підприємець здійснює все це на свій страх і ризик, ідучи за своєю мрією чи планом, ніколи не маючи наперед жодних гарантій, що його справа буде успішною, а не навпаки – розорить його. При цьому небажання використовувати РРО найчастіше пов'язане з дороговизною самого апарату та незрозумілістю «касової дисципліни». І лише в окремих випадках – бажанням уникнути обліку й оподаткування. Усе це посилює корупційний ризик для підприємців зі сторони суб'єкта владних повноважень.

Важливим моментом є також підтвердження контролюючим органом суми коштів, на яку відбулося незастосування чи застосування на неповну суму РРО, адже саме ця сума і є основою для розрахунку в подальшому суми штрафу. На це вказує судова практика, що склалася. Наприклад, Верховний суд у Постанові від 06 вересня 2022

року у справі №420/19741/21 вказав на необхідність долучення контролюючим органом до податкового повідомлення-рішення розрахунку застосованого штрафу [3].

Звичайно, штрафи за невиконання законодавства потрібні, але потрібні і заохочення. Деякі депутати висували ідеї про запровадження податкових канікул для новостворених суб'єктів господарювання. Проте тут є ризик недобросовісного використання цієї можливості для ухилення від використання РРО шляхом періодичної реєстрації бізнесу на нових юридичних осіб чи фізичних осіб-підприємців.

Тому, на нашу думку, найбільшим заохоченням для розвитку підприємництва в Україні є запровадження прозорої системи оподаткування з невисокими ставками, коли суб'єктам господарювання вигідніше працювати легально, ніж намагатися уникнути відповідальності, підпадаючи під ризик корупційних домагань з боку контролюючих органів.

Література:

1. Конституція України: Закон України від. 28.06.1996 у редакції від 01.01.2020 № 254к/96-ВР База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» від 06.07.1995 № 265/95-ВР ВВР, 1995, № 28, ст.206, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Постанова Верховного суду від 06 вересня 2022 року у справі № 420/19741/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106115319>

Віталій Вербіцький

Науковий керівник – доц. Савчин Н.М.

До питань особливостей початку досудового розслідування в умовах воєнного стану

Можливість регулювати суспільні відносини відповідно до потреб часу та ситуації вважається одним із важливих критеріїв, що висувається до законодавства. Як у свій час зазначав Тита Лівія: «Закони, створені під час миру, скасовує війна; закони, створені під час війни, скасовує мир». Зазначимо, що в умовах мирного часу нормативні приписи,

передбачені законом, не можуть діяти в тому ж форматі під час війни [1; с. 546].

У зв'язку з уведенням в Україні воєнного стану чинне законодавство зазнало багатьох змін, серед яких і зміни до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), які регулюються Законом України № 2201-ІХ від 14.04.2022 року «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану». Зазначеним законодавчим актом запроваджено стабілізуючі заходи спрямовані на розв'язання проблем початку досудового розслідування.

Так, у змісті п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України з'явилося положення про те, що під час воєнного стану, у разі відсутності технічної можливості доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань, рішення про початок досудового розслідування приймає слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова; відомості, що підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вносяться до нього за першої можливості [2; с. 340].

Процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних процесуальних документах, а також за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин [3].

Отже, не визначається особливий, відмінний від загального, порядок початку досудового розслідування під час дії воєнного стану та за відсутності технічного доступу до ЄРДР, а тільки його частина щодо форми процесуального рішення. Тому вимоги ст. 214 КПК України, крім технічної дії – внесення відомостей до ЄРДР та надання витягу з ЄРДР, підлягають виконанню під час застосування цієї норми.

Такі зміни правового регулювання фіксування рішення про початок досудового розслідування в умовах воєнного стану є позитивними, оскільки під час воєнних дій ЄРДР

може мати перебої у роботі або взагалі не функціонувати. За цих умов фіксувати рішення про початок досудового розслідування паперовим документом – постановою в цілому виглядає прогнозованим і закономірним [4; с. 361].

Отже, особливості правового регулювання початку досудового розслідування в умовах воєнного стану діють одночасно зі звичайним порядком початку досудового розслідування і не скасовують обов'язковості його додержання, зокрема, якщо виконання повноважень зазначеними суб'єктами об'єктивно можливе під час воєнного стану.

Література:

1. Гущин О.О., Власенко Д.Р., Тищенко О.І. Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану: законодавчі новації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 546– 548.

2. Лоскутов Т.О. Правове регулювання фіксування кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне законодавство*. 2022. № 1. С. 340–345.

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України № 2201-IX станом на 14.04.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> (дата звернення: 15.02.2023)

4. Ромейко А. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану: Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). Харків, 2022. С. 360–36

Едуард Влад

Науковий керівник – доц. Вакарюк Л. В.

Особливості правового регулювання захисту персональних даних працівників в Україні

Статтею 2 Закону України «Про захист персональних даних» встановлено, що персональними даними визнаються

певні відомості про фізичних осіб, за якими можна їх ідентифікувати. Якщо роботодавець використовує персональні дані своїх працівників для виконання трудових обов'язків і забезпечує захист таких даних, то, відповідно до чинного законодавства, у нього немає необхідності отримувати дозвіл на їх використання. Однак роботодавець повинен отримувати письмову згоду працівника на обробку його персональних даних, якщо вони стосуються расових чи етнічних походжень, політичних, релігійних чи світоглядних переконань, членств у політичних партіях і профспілках, притягань до кримінальної відповідальності, статевого життя, стану здоров'я чи генетичних даних [1].

На думку Р. О. Куценка, захистом персональних даних є балансування між відкритістю та закритістю певної інформації про особу. Гарантіями захисту персональних даних працівника визнаються врегульовані нормами трудового права та суміжними галузями права засоби, що забезпечують приватність відомостей про працівника, дотримання порядку збирання й обробки таких відомостей та унеможливають їх несанкціоноване використання. Дані гарантії поділяються на загальні (дія захисту поширюється на будь-яких фізичних осіб, включно з працівниками) та спеціальні (дія захисту спрямована виключно на особу, яка перебуває в статусі працівника) [2, с. 55-58].

До принципів захисту персональних даних працівників варто відносити добровільність надання їх особою під час працевлаштування, повноту та вірогідність відомостей, що складають персональні дані працівника, достатність та ненадмірність обробки та збору таких даних, відповідальність роботодавця за стан збереження даних і безперервності забезпечення їх захисту, відкритість та прозорість використання роботодавцем персональних даних лише з метою забезпечення здійснення ним своїх повноважень та трудових функцій працівником. Усі вказані принципи є фундаментальними засадами, на яких функціонує механізм захисту персональних даних [3, с. 4-8].

Отже, захист персональних даних працівників в Україні займає важливе місце у правовій охороні прав, свобод і законних інтересів громадян. За порушення законодавства щодо захисту персональних даних працівників встановлена адміністративна та кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність встановлюється статтею 188-39 КУпАП України за несвоєчасне повідомлення про обробку персональних даних або зміну відомостей, які підлягають повідомленню згідно із законом. А кримінальна відповідальність - в статті 182 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за незаконну зміну такої інформації. Зазначимо, що нині існуючі механізми захисту персональних даних працівників не є досконалими і не можуть забезпечити достатній рівень приватності громадянам, тому потребують удосконалення.

Література:

1. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
2. Куценко Р. О. Гарантії захисту персональних даних працівників в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С. 55–58. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/1/13.pdf>
3. Авраменко А. В. Принципи захисту персональних даних працівників. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 82. С. 3-9. URL: <http://www.apdp.in.ua/v82/3.pdf>

Вікторія Волощук

Науковий керівник – доц. Бунчук О.Б.

**Особливості притягнення до відповідальності
за геноцид (на прикладі голодомору в Україні)**

В історії бурхливого ХХ-го століття Голодомор 1932-33 рр. в Україні посідає особливе місце, оскільки таке явище було не випадковим, а наслідком цілеспрямовано застосованого тоталітарною владою терору голодом, тобто геноцидом [1].

Аналіз змісту опублікованих протягом 1929-33 рр. близько 30-ти постанов ЦК ВКП(б), Раднаркому УРСР та СРСР, ЦК КП(б)У засвідчує факти свідомого створення таких умов життя для українців. Ці дії радянської влади з позицій Конвенції про геноцид 1948 р., яка набула чинності для України ще з 12 січня 1951 р., можна кваліфікувати як умисне створення життєвих умов для якоїсь групи, розрахованих на повне чи часткове фізичне її винищення (п. «с» ст. II) [2].

28 листопада 2006 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Голодомор 1932-33 рр. в Україні», яким визначила трагічні події 30-х рр. в Україні геноцидом Українського народу [3]. Геноцид – це міжнародний злочин, який має специфічний об'єкт і у контексті міжнародного права існують окремі особливості при притягненні до відповідальності за цей злочин.

У міжнародному праві відповідальність при вчиненні міжнародних злочинів може наставати як щодо конкретної фізичної особи, яка вчинила даний злочин, так і щодо держави у цілому, однак у першому випадку це відбувається на підставі норм міжнародного кримінального права і відповідальність буде кримінальною, а в другому – на підставі загальних норм міжнародного права і відповідальність буде міжнародно-правовою.

Загалом варто визнати, що питання відповідальності за Голодомор 1932-1933 рр. в Україні доволі проблемне. По-перше, розпався СРСР; по-друге, немає серед живих як винних у вчиненні злочину геноциду, так і жертв таких злочинних дій; по-третє, пройшло багато часу.

Міжнародні злочини (серед яких геноцид) – особлива категорія злочинних діянь, які посягають на міжнародний мир і безпеку людства, не має строків давності стосовно таких діянь, міжнародна спільнота може пред'являти претензії відповідно державі-порушниці. Важливо і визнавати такі акції злочинними, і визначати коло винних осіб, навіть, якщо вони вже померли, і

засуджувати такі діяння з метою недопущення у майбутньому таких варварств і створення ефективної системи як протидії, так і попередження цьому злочину.

Відповідальність за голодомор може бути в різних формах. Одним з важливих шляхів серйозного осмислення минулих злочинів є вибачення перед жертвами. Оскільки росія визнала свій континуїтет щодо СРСР, логічним, на думку окремих дослідників, було б її публічне вибачення від імені її попередника – СРСР [4, с. 12-18].

Проведення роботи на міжнародному рівні щодо визнання Голодомору в Україні геноцидом, тобто міжнародним злочином проти безпеки людства, і відповідно засудження дій комуністичної партії Радянського Союзу та політики, яка проводилась у той період щодо Українського народу. За останній рік спостерігаємо неабиякі успіхи у цьому напрямку. Станом на 10 березня 2023 року Голодомор визнали геноцидом парламенти 20 держав. Україна виступає за встановлення історичної правди і вшанування міжнародним співтовариством пам'яті про мільйони українців, які були цілеспрямовано знищених сталінським режимом.

Література:

1. Голодомор 1932-1933 років – геноцид Українського народу. URL: <https://libya.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/holodomor>
2. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього. Прийнята резолюцією 260 (III) ГА ООН від 9.12.1948 р. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/genocide.shtml
3. Закон України «Про Голодомор 1932-33 рр. в Україні» від 28.11.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16>
4. Антонович М.М. Проблеми ефективності конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього. *Проблеми ефективності міжнародного права*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 29 березня 2013 року. Київ, авіац. ун-т, Каф. міжнародного права. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. С. 12-18.

Анастасія Галак

Науковий керівник – доц. Кіріяк О. В.

**Протидія пропаганді як форма реалізації права
на інформацію**

Протягом багатьох років, особливо після вторгнення 24 лютого, російські державні ЗМІ закликали стерти Україну з карти світу, масово вбивати українців, називаючи «нацистами», яких потрібно «денацифікувати».

У російському державному інформаційному агентстві РІА «Новини» прокремлівський журналіст Тимофій Сергєйцев закликав до знищення національної ідентичності України та кампанії жорстокої розправи над її народом, до ув'язнення, примусових робіт і смерті тих, хто відмовляється підкорятися владі кремля в Україні[1].

У програмі відомого пропагандиста володимира соловйова один із гостей заявив: «Україну неможливо відновити. Її потрібно знищити, оскільки вона антиросійська, та загрожує росії» [1]. При цьому російська військова теорія розглядає інформаційні операції як невід'ємну частину військових операцій – менеджери російських державних ЗМІ навіть отримали військові медалі за свою роль під час анексії Криму у 2014 році.

Крім того, інформаційні кампанії цілеспрямовано поширюють брехню про те, що українські військові ховаються в цивільних районах, таких як лікарні, дитячі садочки, напередодні нападу, і заохочують напади на ці райони, тоді це стає невід'ємною частиною сприяння злочинам.

Водночас російська брехня про поточну кризу нагнітає, що Україна та вітчизняні урядовці є агресивною стороною в російсько-українських відносинах. АЛЕ, як ми знаємо, росія вторглася в Україну в 2014 році, окупувала Крим, контролює збройні сили на Донбасі і зараз президент путін погрожує «відповідними військово-технічними» заходами, якщо його вимоги не будуть виконані.

При цьому російські ЗМІ стверджують, що росія захищає етнічних росіян в Україні. АЛЕ немає достовірних доказів того, що будь-які етнічні росіяни або російськомовні громадяни знаходяться під загрозою, з боку уряду України. Однак є достовірна інформація, що українці в окупованому росією Криму та на Донбасі стикаються з придушенням своєї

культури й національної ідентичності та живуть в умовах жорстоких репресій і страху. У Криму росія змушує українців приймати російське громадянство або відмовитись від теперішнього, обмежує доступ до медичних послуг і місця роботи. Ті, хто мирно виступає проти російської окупації або контролю, стикаються із поліцейськими обшуками у їхніх будинках, офіційно санкціонованою дискримінацією, а у деяких випадках – тортурами та іншим жорстоким поведінням.

Частина 3 ст. 25 Римського статуту дозволяє судити російських представників влади і пропагандистів у Гаазі – за, наприклад, підбурювання інших до вчинення геноциду. Строк давності у цього типу злочинів не існує, а можливе покарання – аж до довічного ув'язнення [2].

Головний критерій – заклики мають бути прямі та публічні. Важливо також, що для притягнення до відповідальності за заклики необов'язково, щоб геноцид відбувся, достатньо, щоб дії винного спонукали інших осіб до насильства.

Справи, що стосуються пропаганди геноциду, довгі і дуже непрості, адже подібного роду міжнародної судової практики не так багато. Втім, події, які відбуваються в Україні, свідчать про те, що перспектива покарання росіян цілком реальною.

Література:

1. Russia's genocidal propaganda must not be passed off as freedom of speech. The Guardian, 2022. [Електронний ресурс] <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/oct/16/propaganda-russia-ukraine-war-crimes-accountability> (дата звернення: 20.02.2023);
2. Пропаганда війни та геноциду: як і за що російських представників влади можуть притягнути до відповідальності. Bihus.Info, 2022. [Електронний ресурс]: <https://bihus.info/propaganda-vijny-ta-genoczydu-yak-i-za-shho-rosijskyh-predstavnyki-vlady-ta-propagandystiv-mozhut-prytyagnuty-do-vidpovidalnosti/> (дата звернення: 21.02.2023)

Ольга Гакман

Науковий керівник – асист. Строїч М.І.

Роль дипломатії у розв'язанні міжнародних суперечок

Для кращого розуміння впливу певного явища на конкретні обставини, необхідно розібратись із основними поняттями. Дипломатія – це засіб здійснення зовнішньої політики шляхом підтримки і розвитку стосунків з країною перебування і захисту прав та інтересів своєї держави. Згідно з Віденською конвенцією 1961р. [1] серед основних функцій дипломатичних представництв важливе місце займає заохочення дружніх відносин між акредитуючою державою і державою перебування. Для здійснення таких завдань вагоме значення мають кваліфікація, обізнаність і професійність дипломата. Історія знає чимало випадків, коли навіть некоректна поведінка дипломатичного представника впливала на відносини між державами.

Однак, яке значення має дана інституція у випадку виникнення розбіжностей у позиціях держав? У статті 33 Статуту ООН зазначається: «Сторони, які беруть участь у будь-якій суперечці, продовження якої могло б загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки, повинні, перш за все, намагатися вирішити суперечку шляхом переговорів» [2]. Загалом переговори – це стародавній, універсальний засіб розв'язання конфліктів між державами, який допомагає дійти згоди у випадку, коли інтереси сторін не збігаються.

Одним із видів переговорів є саме дипломатичні переговори, що проводяться на рівні представників і спеціальних експертів держав-учасниць [3]. Успіх таких переговорів великою мірою залежить від ініціативи, вміння та дипломатичної майстерності учасників. Зростання ролі переговорів особливо проявилось у другій половині ХХ ст., яке характеризувалось нестабільними міжнародними відносинами, і найефективнішим засобом їх налагодження був саме діалог.

Майстерність учасників переговорів проявляється також в уважності до деталей та до опонента. Наприклад, іноді переговори ведуться так званим «маскувальним» способом, коли метою є відвернення уваги від справжніх намірів,

завичай перед початком збройного нападу. Так само, не можна показувати свої слабкі сторони та потрібно уважно слідкувати за своїми словами та діями. Доречним буде згадати вислів відомого французького дипломата Альберта Муссе, який у 1926 р. писав: «Здібним є той дипломат, хто з цікавістю слухає малозначні речі й виглядає байдужим, коли йдеться про речі для нього важливі».

Зазначимо, що навіть, коли міжнародна суперечка виходить на рівень збройного конфлікту, дипломатичні засоби не втрачають своєї сили. У таких випадках, навпаки, дуже важливо використовувати всі можливості, які вони надають. На жаль, усе це ми маємо змогу спостерігати на живому прикладі. Важко переоцінити важливість роботи наших дипломатів під час збройного конфлікту, що сприяє підтримці інших держав нашої країни.

Отже, дипломатія спочатку працює на запобігання конфліктів, а у разі виникнення подібних проблем – на сприяння якнайшвидшому їх розв'язанню, забезпеченню найбільш сприятливих умов для країни та народу.

Тому, роль дипломатії з огляду на все вищезгадане, незмірно велика. Саме дипломат у складних умовах сьогодення покликаний знаходити ефективні види компромісу, погашати конфлікти, надавати урядам зважені пропозиції та поради. Це все, як ми переконались, впливає на життя мільйонів людей.

Література:

1. Віденська конвенція про дипломатичні зносини в 1961р. <https://cyclop.com.ua/content/view/330/43/>
2. Статут ООН 1945р. https://untso.unmissions.org/sites/default/files/united_nations_charter.pdf
3. Конвенція про представництво держав у їхніх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру в 1975р. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/5_1_1975.pdf

Крістіна Герасимова

Науковий керівник – доц. Орловський О. Я.

Правова природа рішення ЄСПЛ як джерела трудового права

Досить вагомим важелем у судовій системі України є саме практика застосування рішень Європейського суду з прав людини. У кожному вітчизняному судовому рішенні містяться практичні застосування ЄСПЛ урегулювання спорів. На даному етапі розвитку нашої держави почали все більше приділяти увагу західній тенденції регулювання правових відносин. То яким чином рішення ЄСПЛ стали джерелом трудового права? Яка їх правова природа?

Доцільним буде згадати Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., адже завдяки авторам даного законодавства ми отримали дієвий механізм контролю дотримання положень конвенції, та яка стала ефективною саме завдяки діяльності ЄСПЛ, адже за свої роки діяльності, даний суд став взірцевим серед усіх міжнародних судових органів, що робить його авторитетним.

Ратифікувавши у 1997 р. Конвенцію про захист прав людини та основних свобод, Україна засвідчила юрисдикцію ЄСПЛ з питань, які стосуються застосування та безпосередньо тлумачення Конвенції [1]. Підтвердженням цього може стати вислів відомого науковця: «Україна ще раз підтвердила незворотність і абсолютність нових підходів у галузі прав людини, що були проголошені з прийняттям Конституції» Тація В.Я [2, с.48].

Важливий також прийнятий Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р., а саме ст. 17, яка зазначає, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ, як джерело права[3].Тобто це наголошує, що використання західної практики є вагомим, та дає зрозуміти, що її застосування є неминучим. Звернувшись до ст. 6 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», ми виявимо, що записані слова свідчать про обов'язковість знання мови, або ж користування перекладачів, аби досліджувати дану практику[4, с.6]. Тому радше рішення

ЄСПЛ несуть показовим для вирішення аналогічних справ вітчизняним судом.

Найчастіше в залах ЄСПЛ звучать порушення трудових відносин, щодо ст. 4 Конвенції 1950 р., а саме: використання примусової праці. Більшість справ, які слухаються, даним судом не задовольняються, тому що зазвичай громадяни нашої країни зверталися щодо несвоечасної оплати праці, що абсолютно не пов'язано з диспозицією статті.

З вищесказаного можна зробити висновок, що акти Європейського суду з прав людини є обов'язковими згідно з ратифікацією Україною Європейської Конвенції 1950 р. Та хоч рішення європейського суду не входять до джерел трудового права, але вони несуть додатковий механізм контролю трудових прав, яких дотримуються країни.

Література:

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.97 № 475/97-ВР. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/181730__520377
2. Тацій В.Я. Імплементация Європейських стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України. Право України. 2010. № 10. С. 45-49.
3. Про виконання рішень та застосування практики європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
4. Пошва Б.М. Прецедентна практика Європейського суду з прав людини і питання вдосконалення кримінального судочинства в Україні щодо захисту права людини на свободу та особисту недоторканість. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 1. С. 6-39.

Клим Геращенко

Науковий керівник – асист. Крайній П.І.

Надання електронних публічних послуг в умовах воєнного стану в Україні (на прикладі функціонування порталу «Дія»)

Розвиток інституту електронних публічних послуг суміжний із досягненням Україною цілі стосовно забезпечення відповідності європейським стандартам якості електронних адміністративних послуг, відкритості та прозорості влади для громадян, представників бізнесу та громадських організацій.

У зв'язку із початком збройної агресії російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в Україні було введено правовий режим воєнного стану [2]. Однак це не лише не зупинило а навпаки, поживило використання громадянами механізмів одержання електронних публічних послуг через портал «Дія». З'явилась велика кількість осіб, які проживали на територіях, де велись активні бойові дії, спробували евакуюватись та не змогли взяти з собою документи. Причому перелік останніх стосувався як документів які посвідчують особу так і тих, які засвідчують наявність права власності особи на рухоме чи нерухоме майно тощо.

Наразі особи можуть отримати такий перелік електронних послуг: отримати статус вимушено-переселеної особи (далі – ВПО) чи скасувати його, отримувати відповідні виплати; повідомити про майнову шкоду, заповідяну збройною агресією російської федерації; отримати документи, що посвідчують особу в цифровому вигляді, документи які встановлюють право власності на транспорт тощо[1].

Поряд з вищезазначеними нововведеннями існують і проблеми використання такого застосування. Так, аналіз численних публікацій у засобах масової інформації, соціальних мереж і відгуків користувачів додатку «Дія» в AppStore та PlayMarket показує, що, незважаючи на позитивні відгуки від використання «новітніх» технологій, були зроблені висновки про наявність прогалин і помилок у

законодавстві та у технічній сфері цього програмного забезпечення.

У загальному їх можна поділити на дві категорії. По-перше, станом на липень 2022 року понад 619 тисяч українців подали заявки через «Дію» на отримання статусу ВПО та грошові допомоги, однак тільки 441 504 українці отримали довідку ВПО та грошову допомогу від держави. По-друге, проблеми оскарження ненадання або отримання статусу ВПО лише в застосунку «Дія» без відображення у відповідних реєстрах Мінсоцполітики [2]. По-третє, особи які не мають можливості користуватись смартфоном не можуть скористатись такою цифровою платформою. Не дивлячись на те, що де-які адміністративні послуги надаються через Центри надання адміністративних послуг (далі – ЦНАПи) чи органи виконавчої влади, які здійснюють виконання повноважень щодо забезпечення соціального захисту (наприклад, заява щодо отримання статусу ВПО), така процедура займає більше часу аніж через використання застосунку «Дія».

На нашу думку, варто спрямувати політику держави у сфері надання електронних публічних послуг через портал «Дія» на зменшення кількості осіб які не мають можливості в силу об'єктивних обставин користуватись даним застосунком. Потребує свого вдосконалення механізм адміністративно-правового регулювання надання електронних послуг особам, які відносяться до соціально-вразливих груп, які постраждали внаслідок бойових дій.

Література:

1. Підкатегорія. Державні послуги онлайн | Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/categories/gromadyanam/pensiyyi-pilgi-ta-doromoga> (дата звернення: 03.03.2023).
2. Белікова М. Вплив воєнного стану на розвиток електронного урядування в Україні. Наукові перспективи (Naukovi perspektivi). 2022. № 8(26). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8\(26\)-243-251](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8(26)-243-251) (дата звернення: 01.03.2023).

Влада Гальмутдінова

Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

**Договір з нефіксованим робочим часом:
правова природа та особливості**

Упродовж останніх років характер трудових відносин між роботодавцем і працівником розпочав набувати дещо нетипових і нових форм, що в результаті зумовило здійснити так звану видозміну системи правового регулювання нововведених форм трудової зайнятості.

Щоб вирішити це питання, Верховною Радою України у 2019 році здійснена реєстрація проекту «Закону про працю» [1], де вперше було згадано про новий вид трудового договору – трудового договору з нефіксованим робочим часом. Проте втілити його в життя так і не вдалося, все завершилося на етапі законопроекту.

Нова хвиля модернізації трудового законодавства була викликана початком війни в Україні, під час якої і було затверджено низку досить важливих змін у регулюванні трудових відносин. 18.07.2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом», яким було внесено до законодавства – трудовий договір з нефіксованим робочим часом [2], [3].

Договір з нефіксованим робочим часом є формою трудового договору, який регулює зобов'язання сторін у сфері трудових відносин і виконання роботи за певним розміром оплати, при якому не встановлюється чітко визначений час для виконання роботи.

Кількість вищезгаданих договорів у роботодавця не може бути більшою від однієї десятої загальної кількості трудових договорів. Якщо у роботодавця менше аніж 10 працівників, він може укласти лише 1 договір з нефіксованим робочим часом, але для працівників таких обмежень немає, тобто вони можуть укладати декілька договорів з різними роботодавцями.

Форма трудового договору з нефіксованим робочим часом є письмовою (Протягом воєнного стану в Україні це правило не діє - форма визначається за згодою сторін).

Працівникові, який працює на підставі укладення даного договору, заробітна плата виплачується за фактично пропрацьований ним час. Мінімальною тривалістю робочого часу є 32 години протягом календарного місяця, проте у випадку виконання роботи менше ніж 32 години, працівнику повинна бути нарахована заробітна плата не менше від установленого мінімуму робочого часу за місяць.

Пропрацювавши за таким трудовим договором 12 місяців, працівник може звернутися до роботодавця із заявою про укладення трудового договору на загальних умовах, передбачених трудовим законодавством. Роботодавець має 15 днів, щоб укласти договір або надати письмову відмову з обґрунтуванням причин такої відповіді. Якщо роботодавець відмовляє, працівник може повторно звернутися до роботодавця, щонайменше через 90 днів після отримання відповіді на попередню заяву.

Отже, договір з нефіксованим робочим часом є гідним варіантом для осіб, які не в змозі працювати стабільно, зокрема, це можуть бути пенсіонери, студенти, чи особи, яким потрібне додаткове джерело заробітку тощо.

Література:

1. Закон про працю: Проект Закону України від 28.12.2019 р., № 2708. URL: [http:// search.ligazakon.ua](http://search.ligazakon.ua) > l_doc2.nsf > link1 (дата звернення: 14.02.2020).
2. Бровінська В.М. Правовий аналіз особливостей укладення та виконання договору з нефіксованим робочим часом. Вісник студентського наукового товариства ДОНУ імені Василя Стуса. Том 2. №14. 2022. С.82-85.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом: Закон України від 18 липня 2022 року, № 2421-IX. Голос України. 2022. № 162.

Оксана Гоянюк

Науковий керівник – асист. Одовічена Я.А.

Електронні договори: особливості укладення та підписання

На сьогодні все більшого поширення набуває укладення договору у цифровій електронній формі.

Відповідно до п.5 ч.1 ст.3 Закону України “Про електронну комерцію” електронний договір - домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов’язків та оформлена в електронній формі. Згідно з положеннями Цивільного кодексу України, якщо сторони домовилися укласти договір за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, він вважається укладеним у письмовій формі. Отже, договір, укладений за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, має юридичне значення договору, укладеного в письмовій формі. Тобто законодавець поставив знак рівності між зазначеними формами договорів.

Щодо особливостей укладення електронних договорів, то відмітимо, що процедура укладення відбувається в декілька етапів. Е-договір укладається шляхом оферти (подання електронної пропозиції) та акцепту (прийняття пропозиції). Згідно з ч. 4 ст.11 Закону України “Про електронну комерцію” пропозиція укласти електронний договір (оферта) може бути зроблена шляхом надсилання комерційного електронного повідомлення, розміщення пропозиції (оферти) у мережі Інтернет або інших інформаційно-комунікаційних системах [1].

Другим етапом є акцепт, тобто прийняття пропозиції. Акцепт повинен бути повним і безумовним. В електронних договорах акцепт часто виражається “кліком” або іншою дією, яка пов’язана із завантаженням веб-сторінки або непокидання даної сторінки протягом певного часу. Тут виникає питання: до якої з форм вираження акцепту можна віднести “клік”? Часто його відносять до так званих “конклюдентних дій”, які визначені в оферті (надання послуг, виконання робіт), але це не зовсім правильно, адже в ч.2 ст.

642 ЦК України передбачено, що такі дії повинні спрямовуватися на виконання умов договору, які зазначених у пропозиції. Тому, ми не можемо однозначно віднести “клік” до конклюдентних дій.

Наступний етап – момент укладення договору, яким є одержання особою, яка направила пропозицію укласти даний договір, відповіді про прийняття такої пропозиції. Однак тут також є особливості. Наприклад, відповідь на пропозицію укласти договір може випадково потрапити у “спам” або бути непридатним для читання через формат, і оферент не зможе прочитати відповідь, або взагалі побачити її. Тобто при укладенні Е-договорів, оферент несе ризики, пов’язані з неможливістю познайомитися зі змістом акцепту, через технічні недоліки.

Якщо електронний договір повинен бути підписаний сторонами, то моментом його підписання є використання: 1) електронного підпису або кваліфікованого електронного підпису відповідно до Закону України ”Про електронні довірчі послуги”; 2) електронний підпис одноразовим ідентифікатором; 3) аналога власноручного підпису за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів [2].

Можна зробити висновок, що електронний договір застосовується з кожним роком всеубільше і можливо колись він замінить звичну для всіх паперову форму договору.

Література:

1. Про електронну комерцію. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
2. Хижняк О. С. Електронний договір: правовий аспект та особливості його укладання [Електронний ресурс] / О. С. Хижняк – Режим доступу до ресурсу: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-10-2017.pdf#page=396>.

Катерина Гульпак

Науковий керівник – доц. Бурка А.В.

Призупинення трудового договору

У теорії трудового права окрім терміну «припинення трудового договору», існують поняття «розірвання трудового договору» та «звільнення», а з березня 2022 року цей перелік доповнився новою для українського законодавства дефініцією – «призупинення трудового договору».

24 березня 2022 року набув чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX (далі Закон). У статті 13 Закону зазначено: «призупинення дії трудового договору – це тимчасове припинення роботодавцем забезпечення працівника роботою і тимчасове припинення працівником виконання роботи за укладеним трудовим договором у зв'язку із збройною агресією проти України, що виключає можливість обох сторін трудових відносин виконувати обов'язки, передбачені трудовим договором» [1].

Зазначимо, що призупинення трудового договору має виключно тимчасовий характер; може ініціюватись як роботодавцем, так і працівником; головною підставою його застосування є абсолютна неможливість забезпечити працівника роботою або навпаки неможливість виконання роботи працівником; [2] максимальний термін призупинення законодавцем не встановлений, оскільки на пряму залежить від періоду (тривалості) дії воєнного стану; правовий статус сторін на час дії призупинення залишається незмінним – не проводиться звільнення, остаточний розрахунок з працівником, не вноситься запис до трудової книжки. Проте важливим є той факт, що під час призупинення трудового договору працівникові не виплачується заробітна плата. Тобто, з однієї сторони, позитивним моментом є збереження місця роботи, а негативним – відсутність заробітку [3]. Що – правда, шанс отримати втрачений дохід законодавець усе ж таки залишає, але у досить цікавій спосіб: відшкодування «у повному обсязі покладається на державу, що здійснює

військову агресію проти України» (механізму такого відшкодування на даний момент ще не існує) [1].

Також Закон виокремлює категорію працівників, до яких призупинення договору не застосовується.

Призупинення дії трудового договору обов'язково має оформлятися наказом чи розпорядженням роботодавця. Якщо працівник не погоджується з таким наказом, він може бути оскаржений до Державної служби України з питань праці. Остання має право винести роботодавцеві припис про скасування відповідного наказу (розпорядження), що є обов'язковим до виконання протягом 14 календарних днів з дня його отримання роботодавцем. А роботодавцеві надається можливість звернутися до суду та оскаржити припис протягом 10 календарних днів.

Із вищезазначеного випливає висновок, що поняття «призупинення трудового договору» є поки що, узагальненим. Адже термін є новим, має позитивні та негативні аспекти. З одного боку, для працівників такий вид організації трудових відносин не найкращий, тому що позбавляє останніх заробітку, інших гарантійних і компенсаційних виплат. А з іншого – для роботодавців призупинення може стати в пригоді для відновлення підприємств, установ та організацій, і водночас зберегти кадровий потенціал.

Література:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022р. №2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20/stru2> (дата звернення: 12.02.2023).
2. Призупинення дії трудового договору під час війни : веб-сайт. URL: https://biz.ligazakon.net/news/214118_prizupinennya-d-trodovogo-dogovoru-pd-chas-vyni (дата звернення: 20.02.2023).
3. Призупинення трудового договору: що нового? Кадровик : веб-сайт. URL: <https://kadrovik.isu.net.ua/news/546078-pryzupynennya-trodovoho-dohovoru-shcho-novoh> (дата звернення: 18.02.2023).

Анастасія Галак

Науковий керівник – асист. Продан Т.В.

Шахрайство в умовах воєнного стану

Статтю 190 Кримінального кодексу України (далі – КК України) шахрайство визначається як «заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою» [1]. Ст. 190 КК України складається з декількох складів кримінальних правопорушень: основного (ч. 1. ст. 190 КК України), кваліфікованого (ч. 2 ст. 190 КК України) і особливо кваліфікованого (ч. 3, ч. 4. ст. 190 КК України). Проте, жодний з цих складів не передбачає таку кваліфікуючу ознаку як: «вчинення шахрайства в умовах воєнного стану», що є відповідно, на нашу думку, прогалиною кримінального законодавства.

Посилення відповідальності за окремі кримінальні правопорушення, вчинені в умовах воєнного стану, може проявлятися у двох різних формах:

- вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану як кваліфікуюча ознака;
- вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану як обставина, яка обтяжує покарання (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України).

У ч. 1 ст. 190 КК України передбачено, що вчинення даного кримінального правопорушення: «карається штрафом від 2000 до 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від 200 до 240 годин, або виправними роботами на строк до 2 років, або обмеженням волі на строк до 3 років» [1]. У випадку використання умов воєнного стану для вчинення шахрайства за ч. 1 ст. 190 КК України суд призначатиме найсуворіший вид і розмір покарання, що буде наближеним до максимальної межі, передбаченої КК України, а саме: «обмеження волі на строк до 3 років». Так буде вирішено питання і щодо вчинення діянь, передбачених іншими частинами цієї ж статті. Отже, відповідальність за вчинення такого кримінального правопорушення в умовах воєнного

стану невизначено, але береться до уваги найсуворіший вид і міра покарання, яка закріплена у КК України.

У період воєнного стану найпоширенішими схемами шахрайства є наступні [2]: псевдоблагодійність; фейкові пропозиції щодо оренди житла для внутрішньо-переміщених осіб; евакуація осіб за передоплатою, наслідком якої є втрата сплачених коштів; продаж «неіснуючих» товарів першої необхідності в умовах війни: продуктів харчування, військової амуніції, технічних пристроїв; незаконний перетин державного кордону України військовозобов'язаними; пошук інформації про безвісно відсутніх осіб та їх викуп із полону; надання інформації щодо зниклих безвісти, можливостей викупу їх з полону; попит на фінансову підтримку або послуги державних органів.

Отже, шахрайство в умовах воєнного стану набрало нових обертів і наведений перелік шахрайських схем є лише тому підтвердженням. Уведення воєнного стану відкрило для шахраїв нове «вікно можливостей» через яке можна отримати доступ до легкого збагачення. Тому, на нашу думку, доцільно було би включити до переліку кримінально протиправних діянь, відповідальність за які має посилюватися у разі їхнього вчинення в умовах воєнного стану, посягань, передбачених статтею 190 КК України.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 24.02.2023)
2. Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса. URL: <https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2022/06/%D0%AF%D0%BA-%D1%83%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%8F-%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D1%88%D0%B0%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0.pdf> (дата звернення: 24.02.2023).

Оксана Гоянюк

Науковий керівник – доц. Ющик О.І.

**Воєнний стан як обставина, що обтяжує
покарання**

Учинення кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану може означати, що особа, яка вчинила таке діяння використовуючи важкий для країни час, має на меті залишитись безкарною або полегшити покарання у зв'язку з такими обставинами. Відповідно, вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану визнається обтяжуючою обставиною, яка закріплена у пункті 11 частини 1 статті 67 Кримінального кодексу України.

Згідно зі статтею 1 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

В Україні воєнний стан був уведений 24 лютого 2022 року Указом Президента України та затверджений Законом України від 24 лютого 2022 року “Про затвердження Указу Президента України “Про введення воєнного стану в Україні” у зв'язку з військовою агресією росії. Також хочемо згадати, що 7 березня 2022 року Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» внесено зміни до Кримінального кодексу щодо посилення кримінальної

відповідальності за злочини за ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК, учинені в умовах воєнного стану [3].

Хочемо звернути увагу на те, що не кожне кримінальне правопорушення, вчинене під час воєнного стану буде визнаватись таким, що вчинене з використанням таких умов. Наприклад, умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони в місцевості, де немає воєнних дій, хоча і вчинене в період воєнного стану, однак не є використанням таких умов [2, С. 135-137]. Прикладом кримінального правопорушення з використанням умов воєнного стану є державна зрада або диверсія, навіть у місцевості, де немає воєнних дій.

Якщо наявна обставина, що обтяжує покарання відповідно до п.11 ч.1 ст.67 Кримінального кодексу України, вироком суду може бути винесено основне або додаткове покарання, яке може мати максимальну межу санкції; обрати вищу межу покарання серед альтернативних покарань, передбачених статтею; призначити додаткові санкції, які закріплені в санкції як факультативні [2, С. 135-137].

Можна зробити висновок, що вчинення кримінального правопорушення під час воєнного стану є обтяжуючою обставиною для правопорушника, адже дані правопорушення розглядаються як такі, що вчиненні проти суверенітету та цілісності держави.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Юшик О.І., Стратій О.В. Призначення покарання за наявності обтяжуючої обставини, пов'язаної з воєнним станом. Гарантії та забезпечення прав людини в Україні: становлення, розвиток та перспективи. Збірник тез та повідомлень за матеріалами круглого столу, присвяченого Міжнародному дню прав людини (м. Харків, 4 грудня 2022 року). Харків, 2022. С. 135-137.
3. Коментар до Закону України від 3 березня 2022 року №2117-IX "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство".

Аміна Громик

Науковий керівник – доц. Гудима–Підвербецька М. М.

Проблеми в'їзного медичного туризму в Україні

Подорожі з ціллю лікування за межі своєї країни стали надією для великої кількості людей на відновлення здоров'я чи взагалі збереження життя. В'їзний медичний туризм популяризувався в Україні не так давно, однак має істотні переваги, обумовлені географічним положення України на сході Європи і транзитних транспортних шляхів та вдалим співвідношення ціни та якості медичних послуг. Всесвітня асоціація медичного туризму (GHTC) визнає нашу країну дуже привабливою для іноземних інвесторів [1]. У провідних країнах світу з високим рівнем медицини прибуток від в'їзного оздоровчого та лікувального туризму вимірюється сотнями мільйонів доларів щорічно і робить вагомий внесок у поповнення бюджету країни [2, с. 37]. Однак у зв'язку з подіями 2014 р. кількість подорожуючих в Україну істотно зменшилась. Ще гіршою ситуацію стала з початку повномасштабного вторгнення росії, додаючи до існуючих у цій сфері проблем страх у потенційних туристів пов'язаний з воєнними діями, навіть щодо подорожей у західні регіони нашої країни. З огляду на це, потрібні дієві методи для активізації в'їзного медичного туризму можливими за даних обставин шляхами.

Чинниками перспективності країни для медичного туризму виступають: рівень розвитку медицини, медичних технологій тощо; вартість діагностики та лікування; розвиток транспортного та готельного секторів; рівень мовної інтеграції в країні; законодавча база; імідж держави; локалізація країни на мапі світу [3, с. 102]. На жаль, мусимо відзначити, що слабкою стороною медичного туризму в Україні є недосконалість його правового забезпечення. Розвиток правового регулювання туристичної діяльності в Україні йде шляхом послаблення регулюючого державного впливу та розширення значення механізмів саморегуляції. Тож істотним інструментом захисту прав медичного туриста

є договірні умови, які формалізуються шляхом письмового їх закріплення в укладеному договорі з медичним чи оздоровчим закладом безпосередньо або через посередника. Хоча саме посередники з надання медичних послуг зараз займають провідне місце, однак їх діяльність не регламентована вітчизняним законодавством. Із законодавчих проблем в медичній сфері відзначимо гостру необхідність розгляду низки актуальних законопроектів, зокрема про надання більшої фінансової та управлінської автономії закладам охорони здоров'я, внесення змін до законодавства про трансплантацію органів та анатомічних матеріалів, прийняття законодавства про реабілітацію та потребу адаптації законодавства до стандартів ЄС. І хоча орієнтуючись на законодавство країн ЄС, вітчизняне законодавство вже містить досить повний перелік прав пацієнта, МОЗ видано накази щодо телемедицини, все ж потребує регламентації процедура розгляду нових лікувальних методів, а вдосконалення – проведення медичного експерименту.

Констатуємо, що основними перешкодами на сьогодні для в'їзного медичного туризму в Україну, є: низький рівень сервісу у сфері гостинності, відсутність медичних провайдерів, недостатня державна підтримка, відсутність дієвих гарантій дотримання конфіденційності, недостатній правничий супровід пацієнтів та рівень володіння персоналом іноземною мовою, застаріла матеріально-технічна база та пострадянська атмосфера багатьох вітчизняних медичних закладів, тощо. Деякі з цих проблем вважаємо зможе зняти акредитація медичних установ за стандартом ISO 9001:2015, що виступатиме показником якості для іноземних туристів, поліпшить міжнародний імідж клініки та породить довіру в потенційних туристів.

Література:

1. MediCare4U (2015), «Medical tourism». URL.: <http://www.medicare4u.com/ru/medicaltourism>.
2. Баєв В. В. Сучасні тенденції розвитку медичного туризму в Україні. Агросвіт. 2015. № 7. С. 35-38.

3. Діденко К.Д., Жученко В.Г. Медичний туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Наук. вісник Херсонського держ. універ. Серія: Економічні науки. 2016. Вип.16(4). С.101-105.

Юлія Драпата

Науковий керівник – асист. Гнатюк Т.М.

Міжнародні порушення прав дітей в умовах війни

Права людини починаються з прав дитини – це загальноприйнята норма в Європейському Союзі, це визнає і Україна. Хочемо звернути нашу увагу саме на порушення прав дітей в актуальному часі. Не можна забувати що саме зараз триває війна, і найбільше вона впливає на дітей.

Щоденно під час збройних конфліктів гинуть і отримують поранення тисячі цивільних осіб. Більшу половину цих жертв, як не прикро, становлять діти. За даними Дитячого Фонду ООН, за останнє десятиліття, в ході збройних конфліктів, загинуло 2 мільйони дітей, 6 мільйонів залишилися без домівок, 12 мільйонів отримали поранення чи залишились інвалідами, і щонайменше 300 тисяч дітей-солдат беруть участь у понад 30-ти конфліктах у різних куточках світу. Такі вражаючі цифри свідчать про те, що проблема захисту дітей і донині залишається неврегульованою повною мірою.

Наразі виокремлено 6 найбільших порушень, пов'язаних з темою залучення дітей до війни. Ці порушення вважаються військовими злочинами і винні у них підлягають покаранню незалежно від того, до яких військових або парамілітарних формувань належать. Вбивство дітей: цей злочин не може бути виправданий ніякою «військовою необхідністю» або «випадковістю». Захоплення дітей у заручники та використання як «живого щита». Тут не можна не пригадати, як президент держави-агресора після окупації Криму відверто заявив, що військові стоятимуть позаду цивільних. Сексуальна експлуатація дітей – це взагалі за межами людяності.

Залучення до участі у військових діях (зокрема шляхом вербування, заохочення, залякування, використання

залежного становища дитини), використання дітей не лише як солдат, а й як допоміжний персонал. Нині добре відомі кадри з різних країн Африки чи Азії, де юнаки та дівчата зі зброєю в руках хизуються на тлі вбитих ними людей. Але, окрім того, що ці діти вчиняють злочини, залучення їх до збройних формувань є безперечним злочином. Також захоплення навчальних закладів і використання їх як військових об'єктів, розташування в них об'єктів військової інфраструктури. Зауважимо, що розташування військових формувань ЗСУ у школах, дитячих садках суворо заборонено. Хоча російська пропаганда наполягає на протилежному.

Залучення дітей до облаштування військових об'єктів – найгірша форма дитячої праці. До того ж діти, залучені до роботи на військових об'єктах, можуть бути вбиті або поранені вогнем іншої сторони конфлікту. Наразі експерти зазначають, що існують 3 види загрози для дітей, що опинилися безпосередньо в зоні воєнного конфлікту які:

- суто військові – ризик безпосереднього залучення дітей до воєнних дій. Тобто, коли діти беруть участь у вогневих контактах і боях.
- ураження боєприпасами – коли існує ризик потрапляння під обстріли, снайперський вогонь, руйнування будинків і промислових конструкцій, травмування або загибель унаслідок підриву вибухонебезпечних пристроїв та потрапляння на мінні поля.
- залучення до воєнних дій – як комбатантів, медичного чи персоналу обслуги.

Література:

1. Slovo i Dilo. Жертвами російської агресії в Україні стали вже 450 дітей. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/17/novyna/suspilstvo/zhertvamy-rosijskoyi-ahresiyi-ukrayini-staly-vzhe-450-ditej> (дата звернення: 08.03.2023).
2. Захист прав та інтересів дітей – це євроінтеграція. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/zahist-prav-ta-interesiv-ditey-tse-evrointegratsiya> (дата звернення: 08.03.2023).

Анастасія Дубрава

Науковий керівник – асист. Гнатюк Т.М.

**Сучасний геноцид українського народу внаслідок
військових дій Російської Федерації
на території України**

Прояви шовінізму, які демонструє РФ на території своєї держави відносно українців, створили підґрунтя для порушення основних принципів міжнародного права, які несуть за собою ознаки геноциду. Незалежна міжнародна комісія з розслідування порушень в Україні представила Генеральній Асамблеї ООН детальний письмовий звіт, у якому зафіксовано велику кількість учинених російськими військами воєнних злочинів, порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права в Україні.

У звіті повідомляється про виявлені "порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права проти особистої недоторканності людини, які були скоєні в містах і селищах, які російські збройні сили окупували в чотирьох регіонах. Зокрема, розповідається про позасудові страти у Бучі Київської області та в багатьох інших місцях. Комісія розслідувала "достовірні повідомлення про подібні страти в 16 інших містах і селищах, є підтвержені дані про 49 жертв". У розслідуваних випадках жертв востаннє бачили під вартою або в присутності російських військових, їх тіла були ексгумовані з окремих чи братських могил чи ж витягнуті з будинків та підвалів, які були зайняті російськими військовими. За період повномасштабного вторгнення РФ в Україну, було зафіксовано низку військових злочинів РФ проти українського народу, які відповідають ознакам геноциду.

До них належать: поранення та вбивство цивільних осіб; катування, фізичне насилля, згвалтування, нелюдське поводження чи позбавлення волі; насилля щодо медичного персоналу; використання цивільних для прикриття військових (живі щити). Російські окупанти влаштували в місті Буча на Київщині масові вбивства цивільного населення.

Під час бойових дій агресія російської армії спрямована на цивільних осіб, що вказує на спробу знищити український народ і загалом українців як націю. Ще одним підтвердженням цього є бомбардування театру в Маріуполі, де цивільні знаходились у бомбосховищі. Також однією з ознак геноциду, яку росія продовжує вчиняти на території України є примусовий вивіз та русифікація громадян України, зокрема дітей. Експерти ООН опублікували свіжі докази того, що росія викрадає українських дітей з території України та проводить їхню русифікацію. Росія змінює громадянство українських дітей, щоб їх швидше усиновлювали. Декого віддають на всиновлення при живих батьках чи інших членах родини в Україні. Шляхів, як повернути вивезених дітей, дуже мало. Росія та Україна розірвали дипломатичні відносини. Москва не ділиться жодною інформацією про депортованих дітей, не передає жодних списків ні Україні, ні міжнародним організаціям.

Спираючись на вищенаведені факти, можна дійти висновку, що росія - держава, яка вчиняє геноцид українського народу у XXI столітті, але на сьогодні немає важеля впливу, який міг би зупинити це страшне явище. Сучасне міжнародне право, яке мало б на меті забезпечити мир на міжнародній арені-не є основою для росії як держави Принципами, якими керується вся міжнародна спільнота, росія просто нехтує. Тероризм і геноцид, який продовжується на території України протягом року, забирає тисячі життів кожного дня... Кожен військовий конфлікт має мету, але те, що зараз демонструє росія, показує, що мета, окрім винищення українців як нації-відсутня.

Література:

1. Голос Америки: викрадення і русифікація дітей із окупованих територій: як ОБСЄ реагує на воєнні злочини Росії. URL: <https://www.radiosvoboda.org/amp/vykradennya-ditey-rusyifikatsiya-viyna-rosiya-obsye/32257247.html> (06 лютого 2023, 09:12)

Марія Дробко

Науковий керівник – доц. Процьків Н.М.

Значення правил Інкотермс у міжнародній торгівлі

Сфера міжнародних товарно-грошових відносин здійснила буремний поштовх до розвитку фінансового капіталу світового господарства. Еволюція розвитку міжнародних економічних відносин зумовила необхідність нормативного закріплення правил, що регулювали б порядок здійснення торгівлі між країнами. Міжнародна торгова палата впровадила правила, які мають вагоме значення, встановлюючи обов'язкові умови торгівлі у світі.

Міжнародні організації здійснюючи свою діяльність у різних сферах світового благоустрою керуються положеннями та цілями, спрямованими здійснити інтеграцію інтернаціональних відносин. Міжнародна торгова палата створила правила Інкотермс, як стандартні набори умов торгівлі, призначені для допомоги трейдерам під час продажу та транспортування товарів. Остання редакція Інкотермс відбулася 2020, набувши чинності з 1 січня 2020 року.

Метою Інкотермс є забезпечення єдиного набору міжнародних правил для тлумачення найбільш уживаних торговельних термінів у зовнішній торгівлі. Таким чином можна уникнути або, щонайменше, значно скоротити невизначеності, пов'язані з неоднаковою інтерпретацією таких термінів у різних країнах [1].

Деякі поширені приклади правил Інкотермс для будь-якого виду транспортування включають доставку з оплатою мита (DDP), доставку на місці (DAP) і франко-завод (EXW).

Нижче наведено сім термінів Інкотермс для будь-якого виду транспорту: EXW: франко-завод; FCA: безкоштовний перевізник; CPT: перевезення оплачено до моменту; CIP: перевезення та страхування оплачені до моменту; DAP: доставка на місці; DPU: доставлено до місця вивантаження; DDP: доставка з оплатою мита.

Центральні правила, що передбачені в Інкотермс передбачають: встановлення зобов'язань кожної сторони; встановлення яким транспортом здійснюватиметься перевезення; необхідність укладання договору страхування; обов'язки та права сторін; точки на шляху, де ризик переходить від продавця до покупця та інші умови відповідно до виду договору. З метою забезпечення розуміння сторонами взаємних цілей правила Інкотермс використовують терміни, які передбачають потреби як покупця, так і продавця.

Так, узгодивши правила Інкотермс та включивши їх в договір купівлі-продажу, покупець і продавець можуть досягти точного розуміння того, що кожна сторона зобов'язана робити, і яка відповідальність лежить на випадок втрати, пошкодження або іншого нещасного випадку. Інкотермс не є обов'язковими правилами – для того, щоб вони набули юридичної сили, вони повинні бути чітко включені сторонами в їхній контракт [2].

З урахуванням викладеного, Інкотермс використовуються для роз'яснення ділових умов у міжнародній торгівлі, адже через мовні, культурні та національні відмінності між покупцем і продавцем можуть виникнути конфлікти. Інкотермс – це корисні терміни, які використовуються для полегшення міжнародної торгівлі. Використання цих правил необхідне для роз'яснення умов, а не для зразка договору міжнародної торгівлі.

Література:

1. Інкотермс Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової палати: від 01.01.2000 № 988_007 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988_007#Text
2. Coetzee, Incoterms: Development and Legal Nature – A Brief Overview, 13 Stellenbosch Law Review 2002, p. 116.

Марія Дембіцька

Науковий керівник – доц. Боднарук О.М.

Крадіжка, вчинена в умовах воєнного стану

Із початком збройної агресії проти України на території нашої держави 24 лютого 2022 року було введено воєнний стан, а вже 03 березня 2022 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» [1].

Указані зміни відобразилась на нормах, якими передбачено покарання за вчинення майнових злочинів, що завжди становили значну частину кримінальних правопорушень в Україні. Так, проста крадіжка (без обтяжуючих обставин) у мирний час визнається кримінальним проступком, а за її вчинення може бути призначено максимальне покарання у виді обмеження волі на строк до п'яти років. Тепер ж крадіжка, вчинена в умовах воєнного або надзвичайного стану, є особливо кваліфікованим складом кримінального правопорушення та кваліфікується за ч. 4 ст. 185 КК України (надалі – КК), за що передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від 5 до 8 років. Аналогічні ж зміни торкнулися грабежу, розбою, вимагання, а також розтрата й заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем, які вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану, – це одразу ч. 4 відповідної статті (186, 187, 189, 191) [2].

Суд і раніше міг застосовувати п. 11 ч. 1 ст. 67 КК, але введення воєнного стану в Україні підштовхнуло законодавця вжити певних невідкладних заходів і не залишати питання застосування такої обтяжуючої обставини на розсуд суду (відповідно до ч. 2 ст. 67), а закріпити її

безпосередньо у зазначених вище статтях. Імовірно, такий крок мав сприяти запобіганню вчиненню нових кримінальних правопорушень цього виду та у перспективі знизити навантаження на правоохоронні та судові органи, всі сили яких (у межах своєї компетенції) наразі повинні бути спрямовані на відсіч агресору.

Водночас, на думку деяких юристів, існує розбіжність у термінології: якщо у ст. 67 КК йдеться про «використання умов воєнного або надзвичайного стану», то в нових особливо кваліфікуючих ознаках зазначених вище статей вказується на вчинення відповідних діянь «в умовах воєнного стану» і останнє має інкримінуватися лише тоді, коли діяння мало місце, наприклад, у районах бойових дій [3]. Не погоджуємось із таким підходом і вважаємо, що значення, очевидно, має саме чинність воєнного стану, який тепер уведений на всій території України.

До прикладу, за п. 4 ст. 185 КК було засуджено чоловіка, який зайшов до зруйнованого після обстрілів приміщення і забрав із зруйнованої будівлі електричну ланцюгову пилу [4]. Аналогічно засудили чоловіка, який викрав із магазину «Сільпо» спиртні напої, свідомо не сплативши їхню вартість на касі [5].

У 86% судових рішень в Чернівецькій області по крадіжці, обвинувачених визнано винними за ч. 4 ст. 185 КК і призначено покарання у виді 5 років позбавлення волі. Хоча є і випадки, коли суд враховує, що підсудні у вчиненому щиро розкаюються, відшкодували завдані збитки та призначає покарання із застосуванням ст. 69 КК, у виді, наприклад, 3 років позбавлення волі та звільняє від покарання з іспитовим строком на 1 рік.

Література:

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» №2117-IX від 3 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n6>
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Мовчан Р.О. Аналіз законодавчого рішення про посилення кримінальної відповідальності за мародерство. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. – № 1. – С. 281-285.

4. Вирок Авдіївського міського суду Донецької області від 21.02.2023 року по справі № 217/15/23. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109092483>

5. Вирок Коростишівського районного суду Житомирської області від 09.06.2022 року по справі № 935/945/22. Єдиний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104711651>

Віктор Алекс Данчук

Науковий керівник – доц. Задорожна С.М.

Консульський захист громадян ЄС

Сьогодні надзвичайно велика кількість громадян держав-членів Європейського Союзу подорожують або проживають на території третіх країн, які не входять до ЄС, під час перебування в яких їм може знадобитися допомога консульських органів своєї країни. При цьому не всі держави-члени ЄС мають дипломатичні чи консульські представництва на території третіх країн, у зв'язку з чим виникла потреба врегулювання питання надання консульського захисту громадянам таких країн-членів Союзу.

Так, стаття 23 Договору про функціонування ЄС гарантує право кожного громадянина ЄС на території третьої країни, в якій не представлена держава-член, громадянином якої він є, на захист з боку дипломатичних або консульських органів будь-якої держави-члена на тих самих умовах, що й для громадян цієї держави [1]. Аналогічне право передбачене і статтею 46 Хартії ЄС про основні права. Варто зазначити, що орієнтовний перелік випадків, коли громадянам непередставлених держав-членів ЄС надається консульський захист наведений у ст. 9 Директиви Ради (ЄС) 2015/637: арешт або затримання; якщо особа є жертвою злочину; серйозна аварія або серйозна хвороба; смерть; звільнення і репатріація у разі надзвичайної ситуації; потреба в екстрених проїзних документах [2].

Крім власне громадян ЄС, дана директива передбачає надання консульського захисту і для членів їх сім'ї, які самі не є громадянами держави-члена ЄС, але які супроводжують

непредставлених громадян у третій країні, у тому ж обсязі та на тих же умовах, що й членам сімей громадян країни, яка надає допомогу, і які самі не є громадянами Союзу [2]. Зауважимо, що це досить нове і прогресивне положення, яке ще раз підкреслює важливе значення принципу недискримінації у діяльності Союзу.

Цілком зрозумілим є те, що для забезпечення належного консульського захисту громадянам ЄС в третій країнах потрібна ефективна співпраця і координація дій обох держав-членів ЄС. Так, вищезгадана директива передбачає, що у разі надходження запиту про захист, консульська установа держави-члена ЄС, яка надає такий захист, повинна негайно проконсультуватися з міністерством закордонних справ держави, громадянин якої просить про надання захисту, або, в разі потреби, з компетентним посольством або консульством цієї держави і надати всю необхідну інформацію стосовно особи громадянина ЄС, можливих витрат на консульський захист, а також стосовно будь-яких членів його родини, яким також може знадобитися захист [2].

Крім того, надзвичайно важливим для посилення консульської співпраці є запровадження концепції «керівної держави», суть якої полягає в тому, що одна або кілька держав-членів, представлених у третій країні, призначаються відповідальними за координацію і керівництво наданням допомоги громадянам непредставлених держав під час кризових ситуацій. А держави-члени ЄС повинні надавати керівній державі(-ам) всю необхідну інформацію про своїх непредставлених громадян, які опинилися в умовах кризи [3].

Отже, право громадян ЄС на консульський захист з боку іншої держави-члена відображає особливу відданість ЄС фундаментальним цінностям, на яких він побудований, а саме принципам солідарності, недискримінації та поваги до прав людини. А це у свою чергу сприяє зміцненню єдності між державами-членами ЄС і підвищенню авторитету ЄС на міжнародній арені.

Література:

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.
2. Council Directive (EU) 2015/637 of 20 April 2015 on the coordination and cooperation measures to facilitate consular protection for unrepresented citizens of the Union in third countries and repealing Decision 95/553/EC URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32015L0637>.
3. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р. А. Петрова. – Вид. 9-те, змінене і допов. – Харків : Право, 2019. – 442 с.

Оксана Ємчура

Науковий керівник – доц. Савчин Н.М.

Особливості використання електронних доказів у цивільному процесі України

У чинній редакції Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), у главі, що стосуються процедури доказування, законодавець поряд із письмовими та речовими доказами встановив абсолютно інший за своєю природою та сутністю вид доказів – електронний [1].

Запровадження електронних доказів є необхідністю, яка пояснюється бурхливим розвитком суспільства. У першу чергу слід звернути увагу на той факт, що електронні докази можуть бути виражені та представлені у великому розмаїтті носіїв та джерел, що всебічно гарантує учасникам справи всі необхідні можливості щодо захисту своїх прав.

Про необхідність законодавчого врегулювання електронних доказів одним із перших заговорив А. Каламайко, який у дисертації розкрив сутність і особливості використання електронних засобів доказування у цивільному процесі [2].

Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, які мають значення для справи, зокрема електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі [3; с.

112]. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет).

Однак під час реалізації процесуального права на подання електронних доказів виникають певні труднощі. Так, одним із головних недоліків є відносна легкість щодо внесення змін і корегувань до електронної інформації, яка виступає способом доказування, а фальсифікація електронних доказів говорить про їх недостовірність та недопустимість. Впливає логічне питання: як перевірити дійсність та правдивість електронного доказу? ЦПК України достатньо поверхнево регулює дане питання, вказуючи два можливі варіанти: або докази подаються в оригіналі, або в електронній копії, яка засвідчується електронним підписом. Логіка законодавця полягає у такому: він вважає, що подані в оригіналі докази є достовірними з причини представлення такого електронного доказу в оригіналі безпосередньо, і що в разі подання копії – достовірність підтверджується електронним підписом. У науковій літературі звертається увага на тому, що не вся цифрова інформація може бути перетворена у статичну форму для її друку на папері (наприклад, відео чи звукозаписи) [4; с. 141].

На сьогодні не всі суди забезпечені сучасними технічними засобами, тому відсутність достатнього правового регулювання порядку подання електронних доказів не повинні покладати на учасників справи, які хочуть захистити свої права, свободи чи законні інтереси за допомогою електронних доказів.

Враховуючи вищенаведене, вкажемо, що в цілому інститут електронних доказів є позитивним фактором, адже це зумовлено умовами бурхливого, інформаційного сьогодення. Безумовно, це є додатковим механізмом забезпечення та реалізацій прав і законних інтересів кожної особи.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України

від 18.03.2004 р. № 1618-IV : станом на 6 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 28.03.2023).

2. Каламайко А.Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 20 с.

3. Петренко В.С. Електронні докази як елемент інформаційних технологій у цивільному судочинстві. *Молодий вчений*. 2018. № 1. С. 111–115.

4. Сафонова Т.Р. Електронні докази як засіб доказування в цивільному процесі. *Науковий вісник УжНУ*. Серія: Право. 2022. Вип. 71. С. 141–149.

Віталіна Єримей

Науковий керівник – доц. Кіріяк О.В.

Особливості спадкових правовідносин під час воєнного стану

З 24 лютого 2022 року, з моменту введення воєнного стану по всій території України, прийнята низка нормативно-правових актів, що визначають головні особливості процедури спадкування в цей особливий період.

Відповідно до Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України», для заведення спадкової справи спадкоємцю потрібно подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини. [1]. Але під час воєнного стану зацікавлені особи мають право звернутися до будь-якого нотаріуса України для заведення спадкової справи, незалежно від останнього місця проживання померлого. Також пунктом 3 Постанови Кабінету Міністрів України "Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану" встановлено, що перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на 4 місяці [2]. Ще цікавим моментом є те, що нотаріус може завести спадкову справу без використання Спадкового реєстру. Та, коли доступ до Спадкового реєстру буде

відновлено, нотаріус протягом п'яти робочих днів має перевірити наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору та заповіту [3].

Також новацією є те, заповіти військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань, працівників правоохоронних органів, органів цивільного захисту, можуть посвідчуватися командиром цих формувань з подальшим надсиланням цих заповітів через відповідні органи до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Спадковому реєстрі. Начальник табору для військовополонених може посвідчувати заповіт військовополоненого. Але у Цивільний кодекс України не була внесена ця зміна, що може призвести подальше до великої кількості судових спорів у сфері цивільних правовідносин [4].

Отже, незважаючи на воєнний стан, спадкові правовідносини надалі залишаються врегульованими у правовому полі, але надалі можна спостерігати значне розширення судової практики у цій сфері через певні новели, що регулюють порядок спадкування, але при цьому не привнесли жодних змін до Цивільного кодексу України.

Література:

- 1 Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» від 22 лютого 2022 р. № 296/5. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 164. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-notariatu-v-umovah-voennogo-stanu164-280222>
3. Сайт Південного Міжрегіонального Управління Міністерства юстиції (м. Одеса): Про особливості спадкування під час воєнного стану. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://just.odessa.gov.ua/?view=viewnews&page_id=2896. 22.09.2022

4. Судово-юридична газета: Блог «Проблеми здійснення спадкових прав в умовах воєнного стану» . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sud.ua/uk/news/blog/251193-problemi-zdiysnennya-spadkovikh-prav-v-umovakh-voyennogo-stanu> 07.10.2022

Павел-Максим Захарчук

Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

Валютний обіг під час воєнного стану

Відомо, що банківська система, правила валютного обороту та вся нормативна база в Україні і всьому світі змінюється безперервно. Валютний обіг є однією з найбільш проблемних галузей в економіці України під час воєнного стану, що відображається у складних умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності, зменшенні обсягів експорту та імпорту, девальвації національної валюти та підвищенні інфляції, що призводить до скорочення валютних операцій та обмеження можливості валютних переказів.

З метою злагодженої і безперебійної роботи банківської систем і зменшення кримінально-протиправних діянь з фінансовими ресурсами таких як: відмивання і спонсорювання тероризму, уряд разом із Національним Банком України (далі НБУ) запровадили чималу кількість заборон і нововведень. Також для стабілізації фінансового ринку в умовах воєнного стану НБУ вжив певних заходів з метою захисту міжнародних резервів та зменшення попиту в готівковому сегменті гривневого й валютного ринку. Так, згідно з п. 3 постанови НБУ №18 від 24 лютого 2022 р. забороняється видача в Україні готівкових коштів у гривнях з рахунку в національній валюті в обсязі, що перевищує 100 000 гривень у день (без урахування комісії банку), а також заборонено видачу готівкових коштів в іноземній

валюті з рахунків клієнтів банку, яка є еквівалентною більше 100 000 гривень у день [2]. Таке обмеження дозволяє запобігти та протидіяти легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

З 5 жовтня 2022 року повернено заборону на Р2Р-перекази з гривневих українських карток на картки іноземних банків, за винятком, якщо ці кошти спрямовуються на навчання, лікування, транспортування хворих, витрати, пов'язані зі сплатою аліментів. Також є заборона на перекази між українськими картками з іноземною валютою. Р2Р-перекази – це перекази, зроблені з однієї картки на іншу.

Перекази у валюті з-за кордону в Україну, що здійснюються через системи переказу коштів без відкриття рахунків, можуть надходити без обмежень, але отримуватися можуть з урахуванням можливостей банку чи небанківської фінансової установи. Здавалось би, в чому проблема? Адже, ніхто не розраховується в доларах США або в євро в Україні, і така заборона великого впливу не матиме. Насправді – Ні! Така заборона створює величезні дискомфорти в системі отримання міжнародних переказів у валюті. У різних банках України інкасаційні машини привозять валюту лише в круглій одиниці, наприклад: долари США йдуть тільки купюрами по 100, євро лише 100, 200 та 500.

Тобто, якщо особа приходить на касу забрати, наприклад, 197 доларів США, вона зможе зняти лише 100\$, оскільки на касу інших купюр не завезено. Пропоноване рішення – докупити ще 3\$. Але і це неможливо, оскільки наразі діють обмеження щодо закупівлі іноземної валюти. Є ще один варіант, але теж не без підводних каменів. Наприклад, у особи є ці 3\$ і вона дає їх касиру. Операція – успішна! А що робити якщо у особи не 3, а 5\$? Нічого! Адже людина 2\$ теж не зможе продати, оскільки діють ті ж самі заборони. Цей приклад, можливо, абсурдний, але це не так! Як свідчить практика, доводиться залишати на рахунку незаокруглену суму.

Отже, враховуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що рішення НБУ виявилися доволі ефективними у

боротьбі з легалізацією (відмиванням) незаконних доходів і надмірною закупівлею іноземного капіталу, завдяки чому економіка держави не зазнає стрімкого дефолту.

Література:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану. Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>

Діана Звездак

Науковий керівник – асист. Анатійчук В.В.

Правове регулювання договірної свободи сторін у цивільному праві України

Договірна свобода сторін як базисний принцип регулювання цивільних правовідносин, хоч прямо закріплений у нормах матеріального права, усе ж потребує детального осмислення в умовах сьогодення. Ретельного аналізу та вивчення також вимагає питання меж договірної свободи, які повинні не локалізуватись занадто і водночас гарантувати досягнення балансу інтересів у зобов'язальних відносинах сторін.

Доктринальним вивченням проблем договірного права, в тому числі й питанням договірної свободи сторін займалися О. О.В. Басай [1], В.О. Горєв [2], А.В. Луць [3]. Порядок тлумачення принципів договірного права Верховним Судом України неодноразово висвітлювався суддею Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду В. Кратом [4].

Необхідність правового регулювання договірної свободи сторін зумовлена багатогранністю складових: свободи укладання договору під якою розуміється відсутність будь-яких примусів щодо того вступати суб'єктам у договірні відносини чи ні; свободи вибору характеру договору, що укладаються, коли сторони самі для себе вирішують, який саме договір регулює дані правовідносини та вільний вибір

контрагента за договором коли сторони обирають самостійно контрагента, який їм підходить за тими чи іншими ознаками. Також слід враховувати обмеження визначені ст. 362 ЦКУ [5].

Вільний вибір умов договору, зокрема сторони на власний розсуд визначають зміст договору і формують конкретні умови. На це звертає увагу ВП ВС у постанові від 25 травня 2021 року у справі № 149/1499/18 вказуючи, що за змістом ч. 3 ст. 6 ЦК України [5] сторони договору на власний розсуд можуть урегулювати в договорі відносини, диспозитивно врегульовані в актах цивільного законодавства, та не можуть відступати від імперативних його положень [6].

Однак відсутність системи обмежень договірної свободи сторін у цивільному праві України призводить до: недобросовісної практики укладення цивільних договорів; монополізації та усунення конкуренції в окремій сфері суспільних відносин; зловживання сторонами своїм домінуючим становищем, в порядку укладення публічних договорів і договорів приєднання.

Отже, правове регулювання договірної свободи сторін у цивільному праві України може застосовуватись і бути ефективним – забезпечувати досягнення врівноважування інтересів сторін тільки за наявності діючої, живої норми забезпеченої державними інститутами та належним роз'ясненням суспільству.

Література:

1. Басай О.В. Принципи цивільного права України: теорія і практика: монографія. – Івано-Франківськ. – 2013. – 428 с.
2. Горев В. О. Свобода договору як загальна засада цивільного законодавства України: дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2007. 203.
3. Луць А. В. Свобода договору в цивільному праві України : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л., 2001. 166 с.
4. Договірне право в практиці Верховного Суду // Василь Крат, суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду //24 грудня 2021 року.

5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435–IV. Дата оновлення: 17.03.2022.
6. Постанова від 25.05.2021 № 149/1499/18 Верховний Суд. Велика Палата. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/98524305> (дата звернення: 02.03.2023).

Сергій Іволга

Науковий керівник — асист. Федорчук М.Д.

**Взаємодія міжнародного та національного
конституційного права в контексті реалізації
прав людини**

Одним із способів забезпечення ефективної взаємодії між міжнародним та національним конституційним правом є розроблення концепції «двоїстої складової» прав людини. Згідно з цією концепцією, права людини складаються з міжнародних і національних складових. Міжнародні складові прав людини визначаються міжнародними договорами та стандартами, а національні складові – національним законодавством та практикою [2].

Важливо також враховувати вплив різних культур і традицій на захист прав людини. Деякі країни можуть мати свої особливості та підходи до захисту прав людини, які можуть відрізнятися від міжнародних стандартів [1]. Проте необхідно дотримуватися загальноприйнятих принципів захисту прав людини та враховувати різницю в підходах між різними країнами.

Україна є членом ООН та багатьох інших міжнародних організацій, що визнають і захищають права людини [3]. Українська Конституція містить ряд положень, які

гарантують права людини, включаючи свободу слова, право на життя, належний судовий захист і багато інших. Однак, незважаючи на ці гарантії, в Україні все ще існують проблеми з реалізацією та захистом прав людини.

Щоб забезпечити реалізацію прав людини на національному рівні, українське законодавство імплементує норми міжнародного права. Україна ратифікувала ряд міжнародних конвенцій та угод, таких як Конвенція про права людини й основоположні свободи, Конвенція про запобігання катування та інші жорстокі, нелюдські види поводження або покарання, які були розроблені та прийняті на міжнародному рівні [4]. Ці документи встановлюють стандарти прав людини, які мають бути дотримувані країнами-учасницями.

На жаль, у сучасному світі міжнародні стандарти з прав людини перестали впливати на держав-членів ООН та інших міжнародних організацій. І це першочергово пов'язано з військовою агресією росії проти України. Ця війна завдала правам людини непоправного удару, який стане причиною створення нових взаємодій для врегулювання конфліктних ситуацій та недопускання їх у майбутньому.

Взаємодія між міжнародним та національним конституційним правом може бути складною, але вона необхідна для забезпечення реалізації прав людини. Для досягнення цієї мети країни повинні співпрацювати з міжнародними організаціями та іншими країнами-учасниками, щоб забезпечити взаємодію та взаємне визнання міжнародних і національних конституційних стандартів прав людини.

Тож, можна зробити висновок, що взаємодія міжнародного та національного конституційного права в контексті реалізації прав людини надзвичайно важлива. Міжнародне конституційне право встановлює стандарти прав людини, які повинні бути дотримувані країнами-учасницями. Однак, національні законодавства не завжди відповідають цим стандартам, тому важливо працювати над адаптацією національного законодавства до міжнародних стандартів.

Тільки так можна забезпечити реалізацію прав людини та забезпечити їх захист на міжнародному рівні.

Література:

1. Baxi, U. (2002). Human Rights in a Posthuman World: Critical Essays. Oxford University Press.
2. [Donnelly, J. \(2007\). Universal human rights in theory and practice. Cornell University Press.](#)
3. Конституція України: станом на 1 січня 2020 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.03.2023)
4. Конвенція про права людини та основоположні свободи. Офіційний веб-сайт Ради Європи. [Електронний ресурс]. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf (дата звернення: 09.03.2023)

Діана Каправа

Науковий керівник – доц. Олег Орловський

Звільнення працівників під час воєнного стану

Війна змінила життя не лише кожного українця та суспільства загалом, в першу чергу вона змінила нашу державу, її функціонування та економіку. Регулювання трудових відносин є одним з найважливіших напрямів діяльності держави задля її належного функціонування та підтримання економіки. Саме тому 24 березня 2022 року вступив в дію Закон України № 2136-IX від 15 березня 2022 року «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану».

Прийняття такого нормативно-правового акта було необхідним, адже через небезпеку велика кількість роботодавців були змушені зачиняти свої підприємства, або скорочувати штат працівників. Через загрозу життю мільйони громадян покинули нашу країну, тим самим унеможливили здійснення своїх трудових обов'язків, а дистанційна форма роботи підходить не усім видам підприємств. Даний закон регулює й таке важливе питання як звільнення працівників в умовах війни.

Перш за все зазначимо, що запровадження військового стану ні в якому разі не є підставою для звільнення, і вважається грубим порушення законодавства. Навпаки, роботодавець має забезпечити працівників роботою, а якщо вони залишили своє місце проживання, втікаючи від війни, а специфіка їх роботи не передбачає дистанційного виконання, то працівнику може бути надана відпустка. Якщо ж роботодавець не може підтримувати роботу підприємства, тоді усім працівникам установлюється простій. Те саме стосується і працівника, який був покликаний до лав ЗСУ. Роботодавець не лише не має права звільнити такого працівника, а й мусить зберегти робоче місце зі збереженням відповідної посади та середньомісячної заробітної плати [1].

Як і в довоєнний час, звільнення може відбуватись як і за ініціативою працівника, так і за угодою двох сторін, через закінчення терміну дії договору.

За ініціативи роботодавця розірвання договору може здійснюватись у випадку ліквідації підприємства чи організації, у разі їх знищення. Також на період дії воєнного стану працівник може бути звільнений у період тимчасової непрацездатності або відпустки, крім відпустки у зв'язку з вагітністю чи догляду за дитиною. Звільненим такий працівник буде вважатись після закінчення періоду непрацездатності, або першого робочого дня після виходу з такої відпустки [2]. Щодо звільнення з ініціативи працівника, то у воєнний час закон розширює коло підстав для звільнення за власним бажанням. Наприклад, працівник може звільнитись за своєю ініціативою, якщо через активні бойові дії, де знаходиться підприємство, установа чи організація, існує загроза для його життя і здоров'я. Винятком для такої підстави є особи залучені до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури чи суспільно корисних робіт. Окрім того, з працівників у період воєнного стану знімається обов'язок двотижневого відпрацювання [2].

Отже, незважаючи на складний час, наша держава докладас усіх зусиль, аби забезпечити своїм громадянам гарантоване Конституцією право на працю та врегулювати

трудові відносини, попри усі складнощі, які викликають нові реалії.

Література:

1. Музичук, Ю. В. Проблемні питання звільнення найманих працівників відсутніх на роботі у період дії в Україні воєнного стану. 2022.

2. Ткаченко, Н. А. Організація трудових відносин в умовах воєнного стану. *Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України, Університет митної справи та фінансів, Рада молодих вчених Університету митної справи та фінансів*, 2022, 304.

Станіслава Кейван

Науковий керівник – доц. Тома М.Г.

Смертна кара: справедливий фінал чи порушення фундаментальних прав людини?

Злочинність – постійне та закономірне явище в суспільному середовищі, тому ефективність покарання за кримінально протиправні діяння постає актуальною у всі часи. Позбавлення людини життя як покарання завжди було дискусійним питанням серед науковців та в правоохоронній площині. Тож дослідження даної теми зумовлене наявністю чималої кількості насильницьких злочинів, тому застосування більш суворих і дієвих методів покарання цілком доцільне. Але чи насправді все так просто?

У процесі лібералізації законодавства актуальність поняття смертної кари, найсуворішої міри покарання, знижується, адже альтернативою виступає довічне позбавлення волі за особливо тяжкі злочини. Виконання страти в історичній ретроспективі завжди мало публічний характер з метою помсти, втілення принципу таліону (рівної

міри покарання) та залякування потенційних злочинців. Станом на 2022 рік у 109 державах (Україна, Іспанія, тощо), даний вид покарання юридично повністю скасований за всі кримінальні правопорушення. Попри це, смертна кара передбачена у законодавстві 54 країн (Іран, Індія, тощо), збережена законодавчо, але на практиці не використовується у 25 країнах і допускається лише в період воєнного стану в ще кількох. «Більшість відомих страт відбувалися в Китаї, Ірані, Єгипті, Іраку та Саудівській Аравії. Китай залишався провідним катом у світі» [1].

Можемо стверджувати, що держави, які підтримують чи продовжують застосовувати страту, належать до найбільш тиранічних і репресивних країн світу. Реформація суспільної свідомості постала каталізатором «гуманності» застосування санкцій до правопорушників, починаючи з початку минулого століття. «Україна, вступаючи в Раду Європи в листопаді 1995 року, узяла на себе зобов'язання запровадити негайний мораторій на всі страти і цілком скасувати їх протягом трьох років. А у квітні 2001 року прийнято новий Кримінальний кодекс України, в якому найсуворіше покарання, смертна кара, замінено на довічне позбавлення волі» [2, с. 120].

Кожне покарання повинно бути справедливим, отож смертна кара для декого постає ефективним та остаточним інструментом відплати, превенції злочинів і захисту суспільства. Обурення довічним ув'язненням полягає в оплаті податків на утримання злочинців і даремному методі залякування. Більшість вважає, що особа, яка позбавила життя іншої особи повинна померти (принцип таліону «око за око, зуб за зуб»). Але варто розглянути позицію противників смертної кари. По-перше, повернення страти на законодавчому рівні стане перешкодою для перебування України в Раді Європи. По-друге, не виключаємо наявності судових помилок у процесі винесення вироку. Смертна кара не дає шансу каяття та передбачає приниження й катування, що суперечать положенням Основного Закону України та міжнародних нормативно-правових актів. Держава не дарує життя, а тому не має законного права його відбирати.

Виконання смертної кари на практиці – психологічний удар для совісних людей, які сприйматимуть себе вбивцями.

Отже, на основі вищенаведеного можна дійти висновку, що питання неоднозначності застосування страти цілком виправдане, тому перелік доводів «за» і «проти» не є вичерпним. Відповідно держава повинна забезпечити гарантії захисту прав і свобод громадян і вживання дієвих заходів протидії злочинності з метою лібералізації кримінальної політики.

Література:

1. Death penalty in 2020: Facts and figures. URL: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2021/04/death-penalty-in-2020-facts-and-figures/>
2. Савченко С. О. Смертна кара: за чи проти? / С. О. Савченко // Університетські кримінально-правові та кримінологічні читання. зб. тез доп. І Всеукр. курсант.-студент. наук.-практ. конф. (16 черв. 2017 р., м. Харків) / МОН України; Кримінол. асоц. України. — Харків, 2017 — С.119-123.

Євгенія Кабалюк

Науковий керівник – доц. Ковбас І.В.

Адміністративна відповідальність неповнолітніх

До основних напрямів реформування сучасного адміністративно-деліктного законодавства належить удосконалення інституту адміністративної відповідальності неповнолітніх. Тож урахування принципу невідворотності адміністративної відповідальності на даному етапі реформування є безумовним. Адже, принцип невідворотності юридичної відповідальності – це основна ідея, яка полягає в встановленні за кожне протиправне діяння юридичної відповідальності та застосування до правопорушника справедливих, гуманних та індивідуалізованих заходів юридичної відповідальності [3, с. 94]. Однак у цьому ракурсі є ще одна досить вагома проблема – вибір можливого (передбаченого) заходу впливу, стягнення, що можуть застосовуватися юрисдикційними органами до неповнолітнього правопорушника.

Аналізуючи законодавство щодо адміністративної відповідальності неповнолітніх, можна стверджувати про наявність у ньому цілого ряду прогалин та недоліків, які потребують перегляду. Підводячи підсумки викладеного, серед пропозицій щодо гуманного і дієвого удосконалення адміністративної відповідальності неповнолітніх є такі пропозиції.

Важливим кроком у вдосконаленні ефективності адміністративної відповідальності неповнолітніх має стати розширення переліку передбачених у ст. 24-1 КУпАП заходів впливу, які застосовуються до неповнолітніх за вчинення адміністративних правопорушень [2].

Вбачається, що в діючому переліку заходів впливу, які вживаються до неповнолітніх за адміністративні правопорушення справді є не ефективними і підлягають перегляду, а тому їх необхідно доповнити такими заходами: встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього, обмеження його дозвілля (заборона відвідувати певні місця, обмеження перебування поза територією власного подвір'я у певний час доби тощо); замінити догану та сувору догану для учнів закладів освіти активними видами дисциплінарної відповідальності (роботи на благо населеного пункту, допомога мало захищеним верствам населення тощо) [3, с. 95].

Необхідне також посилення відповідальності для батьків або осіб, які їх замінюють, за невиконання обов'язків по вихованню дітей, збільшивши розміри адміністративних штрафів, а також передбачивши деякі інші види адміністративних стягнень, таких як громадські роботи.

Отже, гуманність, безумовно, є основоположним принципом правової політики щодо неповнолітнього, що забезпечується на теперішній час. Проте передбачені у національному законодавстві заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх, недостатньо ефективними, оскільки ґрунтуються на моральному факторі та тісно взаємопов'язані з рівнем правосвідомості, правової культури та ціннісних орієнтацій неповнолітнього.

Література:

1. Конституція України : Закон України. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 28.02.2023).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: редакція від 26 жовтня 2017 року, підстава 2109-19. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 26.02.2023)
3. Жильцов О. Л. Правова регламентація правозастосовного розсуду у сфері адміністративної відповідальності (за Кодексом України про адміністративні правопорушення). Юридичний бюлетень. Випуск 12. 2020. С. 93–97.
4. Корнута Л. М. Інновації в публічному управлінні: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні. Наукові перспективи. 2021. № 1 (7). С. 155–163.

Анатолій Кінер

Науковий керівник – асист. Продан Т.В.

Протидія кіберзлочинності на міжнародному рівні

Кіберзлочинність є міжнародною проблемою, адже стосується кожної країни та суспільства і потребує спільної роботи та координації з боку всіх країн та міжнародних організацій.

Одним з найважливіших документів у протидії кіберзлочинності на міжнародному рівні є Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність, прийнята 23 листопада 2001 року. Дана конвенція встановлює міжнародні стандарти щодо кримінальної відповідальності за вчинення даного виду злочинності та забезпечує співпрацю між правоохоронними органами різних країн, надає державам основу для розробки власної національної законодавчої бази щодо кіберзлочинності, основною її метою є захист критично важливих інформаційних інфраструктур від кібератак [1].

Також, зазначимо, що Україна 30 листопада 2022 року підписала Другий додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність щодо посиленої співпраці та розкриття електронних доказів. Даний Протокол, підписаний 15 листопада 2022 року, надає інструменти для посиленого співробітництва та розкриття електронних доказів, зокрема: ефективні засоби отримання інформації про абонентів та отримання даних про їх трафік; пряма співпраця з постачальниками послуг та реєстраторами; негайне співробітництво в надзвичайних ситуаціях або спільні розслідування, які підпадають під дію прав людини та верховенства права, включаючи гарантії захисту даних.

Україна активно бере участь у різних міжнародних проектах, які стосуються протидії кіберзлочинності: ЄС та НАТО з метою посилення спроможності України у сфері кібербезпеки; проведенні спільних навчань суб'єктів сектору безпеки та оборони в рамках заходів колективної оборони; у спільних проектах Ради Європи та ЄС щодо підвищення обізнаності та навчання співробітників правоохоронних органів у сфері кібербезпеки.

Ще одним вагомим напрямом у протидії кіберзлочинності є те, що Україна співпрацює з Міжнародною організацією кримінальної поліції – Інтерпол у даній сфері. Ця організація співпрацює з українськими правоохоронними органами та забезпечує навчання, яке охоплює різні аспекти кіберзлочинності, такі як: кібершпигунство, кібершахрайство, кібертероризм та інші. [2].

Враховуючи постійну еволюцію кіберзлочинності, правоохоронним органам необхідно ділитися інформацією та знаннями зі своїми колегами по всьому світу, щоб розробити на основі розвідувальних даних своєчасну реакцію на це негативне явище. Відповідно до цього Інтерпол створив дві безпечні та гнучкі служби для полегшення зв'язку між поліцією та іншими зацікавленими сторонами щодо протидії кіберзлочинності: по-перше, це спільна платформа для боротьби з кіберзлочинністю – «Операція», яка існує для підтримки операцій правоохоронних органів, з доступом

лише для оперативних зацікавлених сторін. По-друге, це є робочий простір обміну знаннями про кіберзлочинність, який обробляє загальну інформацію, що не стосується поліції, і є відкритим для всіх відповідних користувачів. Така діяльність допомагає забезпечити більш ефективну боротьбу з кіберзлочинністю на міжнародному рівні [2].

Отже, важливу роль у протидії кіберзлочинності відіграє міжнародне співробітництво правоохоронних органів, оскільки кіберзлочинність є транскордонним явищем. Таке співробітництво може полягати в: обміні інформацією, проведенні спільних навчань та тренінгів.

Література:

1. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 02.03.2023).

2. Cybercrime – Interpol. URL: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Cybercrime> (дата звернення: 02.03.2023).

Станіслава Кейван

Науковий керівник – асист. Донченко О.П.

Критичне мислення як інструмент аналізу інформації

Одна з важливих навичок інтелектуально розвиненої людини є здатність критично мислити. Неабияке зростання інформації особливо загострює потребу її раціонально-усвідомленого розгляду. На наші думки та переконання нерідко впливають політики, журналісти та інші діячі соціального середовища. Доречно пригадати відомий вислів Натана Ротшильда «хто володіє інформацією, той володіє світом», а це вимагає якісно нових знань і умінь, чому і навчають логіка та критичне мислення. На наше переконання, симбіоз даних понять успішно допомагає зорієнтуватись серед безлічі інформації та не дає змогу

потрапити в маніпулятивні пастки, розставлені несумлінними комунікаторами.

Що ж таке критичне мислення? Це певна система суджень, що дозволяє відрізнити істину від брехні аналізувати інформацію задля ухвалення раціональних рішень чи «інтелектуально дисциплінований процес активного та вмілого осмислення, застосування, аналізу, синтезу та/або оцінки інформації, отриманої в результаті спостереження, досвіду, рефлексії, міркувань або спілкування, як керівництво до переконань та дій» [1]. О. Пометун переконана, що критичне мислення – окремий тип мислення, який характеризується активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та рефлексивністю та передбачає розвиток у процесі навчання [2, с. 94].

Основна мета засобів масової інформації – інформування, однак часто саме ЗМІ виступають носіями пропаганди, що має агітаційний характер (напр. ситуація з країною-агресором: «Україні не дадуть «безвіз», «Україні ніколи не існувало», «Українці нікому не потрібні»). Мета пропаганди – схилити споживачів інформації до підтримки певної точки зору. «Інформування апелює до розуму людини, тоді як пропаганда звертається до емоцій. Інформування має на меті переконати людину раціональними аргументами, а в пропаганді нерідко застосовуються маніпуляції. При інформуванні використовується прямий шлях – відвертий виклад аргументів на користь певної точки зору, увага зосереджується на змісті самої позиції. Пропагандисти ж часто вдаються до непрямого шляху – навіювання, використання привабливого іміджу комунікатора, тут увага зосереджується не на самій точці зору, а на «обгортці», в якій вона подана» [3, с. 65].

Думати – це складно, тому ми намагаємося цього не робити. Проте інформацію, події та дії треба аналізувати, спиратися на перевірені факти та логіку, адже ірраціональні емоції – справжній ворог критичного мислення і, як правило, результат маніпуляції. Цілі маніпуляцій під час війни:

посягти паніку та хаос, дезінформувати та зламати бойовий дух, залякати та скерувати активність у безглуздому напрямку. Саме тому важливо практикувати скептицизм – відмову вважати істинним усе, що читаєш, чуєш чи бачиш, та об'єктивність – прагнення до незаангажованого розуміння різноманітних явищ і понять.

Отже, можемо підсумувати, що критичне мислення – вміле й активне осмислення за допомогою застосування аналізу та синтезу, оцінки ситуації та інформації. Ніколи не варто поспішати з висновками, наслідувати принцип «що бачу, те є насправді» та довіряти першому враженню, несвідомим почуттям, випадковій інформації, особливо в період воєнного стану.

Література:

1. Critical Thinking and Problem-Solving. URL: <https://www.utc.edu/academic-affairs/walker-center-for-teaching-and-learning/teaching-resources/pedagogical-strategies-and-techniques/ct-ps>
2. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. № 2. Київ, 2018. С. 89–98.
3. Кругляк М. І. Критичне мислення. Матеріали III частини онлайн-курсу «Логіка, аргументація, критичне мислення» [в блозі <https://criticalthinkerua.wordpress.com>]. Київ, 2021. 193 с.

Руслан Каряка

Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

Проблеми відповідальності військовослужбовців за військові та міжнародні злочини в умовах збройних конфліктів: міжнародні та національні аспекти

Під час захисту територіальної цілісності, недоторканності та національної безпеки військовослужбовці застосовують заходи фізичного впливу та зброю що може призвести до вчинення військових та міжнародних злочинів.

Після того як Ліга Націй показала свою неспроможність урегулювання міждержавних конфліктів, у 1945 році була створена ООН з головною метою підтримки міжнародного миру та безпеки у світі. Нормативна база щодо способів і засобів ведення бойових дій визначена Правом Гааги, а питання захисту прав жертв збройних конфліктів врегульоване Правом Женеви. Процедура встановлення індивідуальної відповідальності для військовослужбовців за вчинення міжнародних і військових злочинів під час збройних конфліктів міжнародного характеру почала застосовуватися під час Нюрнберзького та Токійського трибуналів, у статутах яких був закріплений перший перелік міжнародних злочинів. До цього єдиним суб'єктом правової відповідальності виступала держава. Пізніше трибунали щодо Руанди, колишньої Югославії, Іраку, Сьєрра-Леоне та інших показали, що поняття міжнародного злочину може поєднувати в собі контекст міжнародного і неміжнародного збройного конфлікту, якщо злочини вчинялись «проти всіх» [1, с. 397-429].

Через те, що трибунал є тимчасовим судовим органом, у 2002 р. заснований Міжнародний Кримінальний Суд (далі – МКС), який на даний час є єдиною постійно діючою установою, уповноваженою притягати осіб до відповідальності, за міжнародні злочини. Діяльність МКС піддається критиці через вузьку компетенцію й обмежену юрисдикцію щодо країн.

Військові злочини - це порушення національного законодавства щодо порядку проходження військової служби. Перелік таких діянь і відповідальність за них визначається в законодавстві кожної держави окремо. Країни континентального та загального права мають схожий перелік військових злочинів, серед них злочини проти порядку проходження та несення військової служби, проти власності, проти держави і державних органів. Перелік злочинів не є вичерпним. Притягненням до відповідальності за скоєння військових злочинів займаються національні судові установи. Якщо таке діяння має транскордонний характер, то

встановлення відповідальності може відбуватись за нормами та процедурою іншої держави.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна сказати що суть притягнення військовослужбовців до відповідальності за міжнародні та військові злочини зводиться до дії міжнародного гуманітарного права, діяльності міжнародних установ з підтримки миру і безпеки у світі, а також закріплення достатніх санкцій на національному рівні в разі вчинення протиправних дій. Право Гааги і Женеви з кожним десятиріччям утрачають свою ефективність через стрімкий розвиток держав щодо засобів і способів ведення війни, а тому повинні бути прийняті доповнюючі або нові міжнародні нормативні акти. Для запобігання міжнародним злочинам під час збройних конфліктів у світі повинні бути реформовані РБ ООН, яка наразі неспроможна запобігати та погашати збройні конфлікти, та МКС, який обмежений у юрисдикції щодо громадян окремих держав за вчинення злочинів. Військові злочини повинні передбачати максимально необхідні санкції за вчинення протиправних дій, тому що військова служба є професійною діяльністю із застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї.

Література:

1. Shaw, M. N. International law. Cambridge university press. 2008. С. 397–429.

Борис Ковбінька

Науковий керівник - проф. Карвацька С.Б.

Міжнародно-правове регулювання закінчення воєнних дій і стану війни

Сьогоднішнє становище нашої держави створює величезні проблеми у розвитку та діяльності сучасного міжнародного права. Тому пропонуємо поглянути трохи в майбутнє і дослідити міжнародно-правове регулювання закінчення воєнних дій і стану війни.

Розпочнемо з того, що правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, Закон України “Про правовий режим воєнного стану” та Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України. Загалом, згідно з пунктом 9 частини першої статті 85 Конституції України, Верховна Рада уповноважена до “оголошення за поданням Президента України стану війни й укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України” [1]. У Законі України “Про правовий режим воєнного стану” вказано: «Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройній агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [2]. З цього поняття можемо виділити окремі вагомні елементи і таким чином охарактеризувати самий стан війни, як особливі відносини між державами в умовах збройного протистояння з моменту оголошення війни між ними.

Загалом аналізуючи історію, можна дійти висновку, що кожна війна закінчується миром і міжнародно-правовими наслідками для всіх сторін конфлікту. Проте за міжнародними нормами потрібно відрізнити поняття “закінчення стану війни” та “припинення воєнних дій”. Воєнні дії між державами можуть припинитися укладанням перемир’я або капітуляцією однієї з них. Перемир’я –

тимчасове припинення воєнних дій на умовах, узгоджених воюючими сторонами. Капітуляція – це припинення воєнних дій на умовах, продиктованих переможцем, у результаті чого держава (держави) однієї з воюючих сторін втрачає верховенство або воно істотно обмежується. Як правило, ні перемир'я, ні капітуляція не означають автоматичного припинення стану війни [3, с.15]. Щодо закінчення самого стану війни то це може відбутися лише у двох випадках: видання акта про припинення стану війни або ж укладання мирного договору.

Підсумовуючи все вищевказане, зазначимо, що протягом усієї історії людства війни приносили з собою лише біль, страждання та зруйновані життя. Проте після них завжди приходили часи прогресу в усіх сферах життєдіяльності суспільства, починаючи від технологічних і закінчуючи правовими. На нашу думку, в Україні необхідно розпочинати вдосконалення законодавства у військовій сфері вже, адже це питання надзвичайно актуальне. Нашій державі також необхідно поділитися власним досвідом зі світовими партнерами і разом з ними поліпшити та закріпити становище міжнародного права.

Література:

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Закон України “Про правовий режим воєнного стану”. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
3. С.О. Кириченко, М.М. Лобко, В. М. Семененко Щодо питання правового режиму воєнного стану і стану війни. Наука і оборона. 2019. Вип. 2. С. 15.

Кирило Коломойцев

Науковий керівник – асист. Федорчук М.Д.

Спільні положення Конституції Пилипа Орлика та сучасної Конституції України

Конституція Пилипа Орлика, повна назва документа якої звучить, як «Договори і Постановлення Прав і вольностей Війська Запорозького між Ясновельможним його милістю паном Пилипом Орликом, новообраним гетьманом Війська

Запорозького, і між генеральною старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, що за давнім звичаєм і за військовими правилами утверджені обома сторонами вільним голосуванням, і Ясновельможного гетьмана урочистою присягою підтверджені року від Різдва Христового 1710, Квітня 5, при Бендерах» її відіграла важливе значення для утвердження конституційної традиції в Україні та світі, а також стала доказом того, що демократичні принципи та цінності були завжди важливими для українського народу й українського конституціоналізму.

Природа Конституції Пилипа Орлика залишається предметом дискусій в дослідженнях науковців. З одного боку, це письмовий документ, який містив правові норми та положення, що регулювали структуру та функції державної влади, права й обов'язки громадян, зокрема шляхти, та інші аспекти державного життя. З іншого боку, Конституція Пилипа Орлика не мала формального статусу закону та не була прийнята шляхом законодавчого процесу. Документ мав договірний характер між гетьманом і шляхтою, який забезпечував згоду між сторонами щодо прав і обов'язків. Також, Конституція Пилипа Орлика не була законом у сучасному розумінні цього терміну.

Конституція Пилипа Орлика містила принципи громадянської свободи, рівності перед законом, недоторканності особистої волі та майна, що є основоположними принципами сучасної демократії. Крім цього, в ній установлені засади, основна з них – розділення влади, що є одним з основних принципів сучасної конституційної демократії.

Конституція України, прийнята у 1996 році, має більш складну структуру та складається з більше розділів, ніж Конституція Пилипа Орлика. Крім того, Конституція України докладніше описує процедури прийняття законів і визначає роль громадськості в державному управлінні. У ній конкретизовано такі поняття, як розподіл влади між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади, гарантії особистої свободи та прав людини, заборона на

примусове працевлаштування, незалежність судової гілки влади, рівність перед законом, поняття про державу, закріплення національного суверенітету, передбачається право на свободу слова, думок і переконань, вільне зібрання, об'єднання, право на охорону здоров'я та освіти тощо.

Отже, Конституція Пилипа Орлика є одним з найважливіших історичних документів для України. Вона закріплювала принципи демократії, влади народу та права національної самоідентифікації та збереження мовної та культурної спадщини, які стали основою для формування сучасної демократичної держави в Україні. Знання та розуміння Конституції Пилипа Орлика допомагає громадянам України краще зрозуміти їх права та обов'язки, а також відчувати себе частиною багатої історії своєї країни. Хоча Конституція Пилипа Орлика та сучасна Конституція України мають спільні положення, їхні відмінності відображають різні історичні епохи та потреби нації. Обидві Конституції мають важливе значення для України як джерела права та основних принципів демократії й правової держави. Тому зазначимо, що певні положення Конституції 1710 року стали базисом для сучасної Конституції України.

Література:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.03.2023).

2. Конституція Пилипа Орлика (повний текст) URL: [Конституція Пилипа Орлика \(повний текст\) | SPADOK.ORG.UA](https://spadok.org.ua)

Марія Колотило

Науковий керівник – проф. Гаврилук Р.О.

Тайм-менеджмент як одна із важливих м'яких навичок у роботі юриста-медіатора

Найчастіше, коли ведуть мову про навички, мають на увазі професійні знання і вміння. Але не менш важливі й Soft Skills — універсальні непрофесійні якості, які допомагають

нам взаємодіяти між собою в команді незалежно від сфери діяльності. Медіація процедура гнучка та неформалізована. Відповідно, уміння планувати є істотним плюсом, тому що ми живемо в епоху мультизадачності. Важливо розвивати навички фокусування на головному і боротися з прокрастинацією. Працівник, який справляється з завданнями вчасно, при цьому не витрачає на це надто багато енергії, завжди буде цінуватися.

Тайм-менеджмент – це насамперед вміння правильно організувати та використовувати свій час, особливо коли ти юрист, а особливо юрист-медіатор. Тайм-менеджмент – це мистецтво володіння часом. Така майстерність дуже важлива в юридичній сфері, де кожна хвилина надзвичайно цінна, адже саме від неї може залежати життя та доля клієнтів. Юридичний тайм-менеджмент характеризується високим рівнем планування, системністю, послідовністю та впровадженням новітніх технологій. Більшість юристів погоджуються з думкою, що працюючи в юридичній сфері, неможливо все спланувати та спрогнозувати, адже часто виникають невідкладні справи [1].

Медіація, на відміну від судів, не фіксує імперативний вердикт, який необхідно виконати. Сторони приходять до взаєморозуміння. Тому, медіація – певною мірою затребувана у переговорах деталь, що у позасудовий спосіб дозволяє досягти примирення [2].

Узагалі тайм-менеджмент – це мистецтво управління часом, і не лише робочим, а взагалі часом усієї доби. Потрібно чітко визначати, наскільки те, чим займаєтесь і витрачаєте для цього свій час, важливе саме для вас. Важливо вміти ставити цілі: професійні, особистісного розвитку, особистого життя і тд. І щоб керувати сьогоднішнім днем, потрібно займатись стратегічним плануванням.

Тайм-менеджмент у медіації тісно пов'язаним з її фінансовою складовою. Насправді це дуже цікаве питання. Необхідно абстрагуватися від звичних для юридичного бізнесу підходів. Тут наслідується іноземна модель. Медіатор, як правило, отримує погодинну ставку, а у випадку

досягнення позитивного результату може отримати якийсь спільний бонус від сторін.

Він не прив'язаний ні до ціни питання, ні до суми позову, не залежить від заощаджених коштів чи від того, що сторони домовилися тепер, а не пішли на судове засідання тощо. Хоча, безперечно, сторони можуть одразу порахувати приблизні витрати, яких вони зазнають у разі вирішення спору через суд. Це теж своєрідний спосіб переконати сторони скористатися позасудовим вирішенням спору. Можливість заробітку медіатора – це та процедура, в якій він перебуває, спілкуючись безпосередньо між сторонами, оскільки тут, на відміну від юридичної роботи, немає позамедіаційного простору. Медіатор не може запропонувати побачитися завтра, пояснивши це тим, що йому необхідно подумати.

Отже, тайм-менеджмент у роботі медіатора справді відіграє не останню роль. Фактично витрачений на спілкування зі сторонами час є трудовими тратами медіатора, оскільки він працює зі сторонами разом, а також окремо з кожною зі сторін. При цьому варто зазначити, що на окреме спілкування з кожною зі сторін має витрачатися однакова кількість часу, щоб жодна зі сторін не почувалась ображеною.

Література:

1. Ріако Є. Тайменджмент – основа успіху юридичної компанії. «Юридична Газета» // [Електронний ресурс]. – режим доступу:

<https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/taymendzhement--osnova-uspihu-yuridichnoyi-kompaniyi.html/>.

2. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875 // [Електронний ресурс]. – режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

Христина Летвинко

Науковий керівник – асист. Анатійчук В.В.

Фактор волевиявлення сторін договору у процесі інтерпретації його змісту

Будь-яка поведінка суб'єкта цивільних правовідносин реалізується шляхом внутрішнього волевиявлення. Однак протиправна дія контрагента або третьої особи, що має юридичне значення, внаслідок неправильного сприйняття доводить, що форма внутрішнього волевиявлення є невідповідною складовою волі сторони.

Поняття волі було запозичене правом з філософії та психології, і ним було набуто сутнісні риси, що характеризують волю як правову категорію. На відміну від сучасних цивілістів, римські юристи під правочином розуміли добровільно виявлену волю двох або більше сторін правочину про одне і те ж. Так, у римському праві саме юридично воля визначалася як невід'ємна складова частина договору, дійсна для права [1].

Незважаючи на відсутність вказівки на волю або волевиявлення сторін у сучасному визначенні правочину, зовсім не означає, що їм не надається жодного юридичного значення.

Воля сторін виражається в їх згоді узяти на себе певні обов'язки за договором. Вона має бути взаємною та спрямованою на досягнення певної мети. Проте для виникнення договірних відносин однієї внутрішньої волі недостатньо. А для укладення договору необхідно саме її зовнішнє виявлення, притому в такій формі, що доступна для сприйняття та розуміння іншими особами [2].

Воля укласти договір повинна бути виражена зовні в певній об'єктивній формі – волевиявленні. Його відображення повинно бути достатньо чітким і зрозумілим. Відповідно, ч. 3 ст. 203 ЦК України визначає, що волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі [3].

Наявність правочину свідчить про єдність внутрішньої волі та волевиявлення суб'єкта правочину. У випадку, коли воля учасника правочину формувалася не вільно і не відповідала волевиявленню, такі правочини визнаються недійсними.

Згідно з ч.1 ст. 233 ЦК України, правочин, який учинено особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай не вигідних умовах, може бути визнаний судом недійсним незалежно від того, хто був ініціатором такого правочину. Формування таких правочинів здійснюється за важких обставин, за яких практично виключається нормальне формування волі. Так, фактор волевиявлення сторін договору в процесі інтерпретації його змісту в останні часи набув розгалуженого застосування у сфері судової правотворчості. Наприклад, постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 12 травня 2021 р. у справі № 310/9140/1911 послідовно відображена позиція врахування фактору внутрішнього волевиявлення сторони договору в процесі інтерпретації його змісту [4]. Як висновок - форма внутрішнього волевиявлення може не відповідати внутрішній волі сторони.

Література:

1. Калюжний Р. А., Вовк В. М. Римське приватне право : [підруч. для вищ. навч. закл.] – К. : «МП Леся», 2014. – 240 с.
2. Шкварок Л.В. Вираження волі та волевиявлення при укладенні правового договору/ Л.В. Шкварок // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 11. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2010/11_2010.pdf#page=10 (дата звернення: 07.03.2023).
3. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною Радою України від 16.01.2003 № 435-1У [Електронний ресурс]// Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 07.03.2023).
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 12 травня 2021 р. у справі № 310/9140/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96933190> (дата звернення: 07.03.2023).

Анастасія Лозовська

Науковий керівник – асист. Грекул-Ковалик Т. А.
**Ректори-юристи Чернівецького університету
(1875–1940 р.)**

Неабияку роль у становленні Чернівецького університету як центру сплетіння різних культур, потужної підготовки кваліфікованих кадрів для різноманітних сфер життя держави, займає ректор, якому належить провідне місце в успішному розвитку вузу. Сьогодні, як і більше століття тому, у складних політико-економічних умовах становлення ідеї Університету, його роль не применшується. А між тим, керівний склад вузу завжди був представлений визнаними юристами-науковцями, практиками та педагогами, активними політичними та громадськими діячами.

Керівництво Чернівецьким університетом в австрійський період його історії (1875–1918 рр.) здійснювало 36 ректорів. Серед керівників вузу ректорів-юристів було 12, більшість з яких доклали чимало зусиль не тільки для становлення Чернівецького університету як *Alma Mater*, але й зробили вагомий внесок у розвиток європейської та світової юридичної науки, започаткували свої наукові школи, заклали фундамент, на якому будується теоретико-правова аргументація наукових досліджень в Україні й сьогодні [1, с. 13]. Ректорами-юристами у цей період були: Костянтин Томашук, Фрідріх Шулер фон Ліблой, Фрідріх Кляйнвехтер, Карл Гіллер, Генріх Зінгер, Юліус Ріттер Рошман фон Горбург, Артур Скедль, Франц Гауке, Вальтер Гьорман фон Гьорбах, Євген Ерліх, Карл Адлер та Ганс фон Фріш.

З 10 керівників Чернівецького університету в румунський період його історії (1918–1940 рр.) було 4 юристи за освітою, один з яких двічі обирався на посаду ректора. Серед румунських правознавців ректорами університету у Чернівцях міжвоєнного періоду мали честь бути: Максиміліан Гакман, Валеріан Сезан, Георге Дрегенеску та Константін Іспеску-Грекул.

З-поміж ректорів-юристів Чернівецького університету в перших два історичних періоди його розвитку були знані науковці. Окремі з них користувалися великим авторитетом у

колі світової наукової спільноти (Ф. Кляйнвехтер, Є. Ерліх, Ф. Гауке, К. Ісопеску-Грекул) [2].

З моменту створення університету в Чернівцях розпочинається зародження наукової традиції на Буковині. Про існування наукових шкіл в австрійський та румунський періоди розвитку університетської науки говорити було зарано, однак у ті часи почали активно розвиватися деякі напрямки наукових досліджень [1, с. 13–14]. Крім науково-педагогічної діяльності, більшість ректорів-юристів Чернівецького університету мали активну громадську позицію та вели яскраве політичне життя. Окрім цього, більшість з керівного складу Чернівецького університету були удостоєні державних нагород за високі результати на «науково-педагогічній ниві та перед студентством».

Відкриття австрійською владою університету в Чернівцях стало справжнім культурно-науковим переворотом на Буковині. І, як справедливо зазначав професор Є. Ерліх під час виголошення ректорського звіту про підсумки 1906–1907 навчального року (9 грудня 1906 р.), головним завданням університету є «копати криницю життя», і ним «по всьому краю вже закладені мільйони паростків, чимало дерев уже сьогодні красуються у цвітінні і принесуть завтра багаті плоди», а «Чернівці та Буковина, без сумніву, не були б без університету тим, чим вони є».

Література:

1. Грекул-Ковалик Т. А. Розвиток юридичної освіти та науки на Буковині (1875–2015 рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів, 2018. 21 с.
2. Чернівецький державний університет. Львів : Вища школа, 1975. 191 с.

Науковий керівник - доц. Вакарюк Л. В.

Трудовий договір з нефіксованим робочим часом як нестандартна форма зайнятості

Розвиток суспільних відносин завжди потребує правового регулювання. Трудові правовідносини так само стрімко розвиваються, а тому потребують закріплення нові норми в законодавстві задля їх правильного регулювання. Так, Верховна Рада України 18 липня 2022 року прийняла Закон України від 18.07.2022 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом», яким урегульовано питання нестандартних форм зайнятості для осіб. Зокрема, закріплено у КЗпП України нову форму трудового договору – «Трудовий договір з нефіксованим робочим часом».

Відповідно до статті 21-1 КЗпП України, трудовий договір з нефіксованим робочим часом - це особливий вид трудового договору, умовами якого не встановлено конкретний час виконання роботи, обов'язок працівника виконувати яку виникає виключно у разі надання роботодавцем передбаченої цим трудовим договором роботи без гарантування того, що така робота буде надаватися постійно, але з дотриманням умов оплати праці, передбачених цією статтею [1]. Тобто основною відмінністю між стандартним трудовим договором і трудовим договором з нефіксованим робочим часом є саме період виконання роботи, тобто в останньому немає конкретно визначеного робочого часу протягом якого працівник повинен виконувати свої робочі функції.

Проте, аналізуючи статтю 21-1 КЗпП, можна стверджувати, що все ж таки визначаються максимальний та мінімальний час залучення працівника до роботи. Визначено кількість базових годин, під час яких від працівника можуть вимагати працювати, вони не можуть перевищувати 40 годин на тиждень, а кількість базових днів не може перевищувати 6 днів на тиждень. Мінімальна тривалість робочого часу працівника, який виконує роботу на підставі трудового договору з нефіксованим робочим часом, протягом календарного місяця становить 32 години [1].

Як бачимо, поняття «договір з нефіксованим робочим часом» є досить умовним, оскільки, законодавство досить чітко регулює максимальну тривалість залучення до роботи працівника за таким видом договору. На відміну від звичайного трудового договору, яким устанавлюється обов'язок роботодавця забезпечувати працівника роботою на постійній основі та обов'язок працівника бути постійно присутнім на робочому місці відповідно до встановленого графіку роботи, трудовий договір з нефіксованим робочим часом передбачає виконання роботи за умов, що роботодавець надає, а працівник виконує роботу лише за її наявності.

Згідно зі ст. 21-1 КЗпПУ, працівник виконує роботу без завчасної прив'язки до трудового розпорядку, момент залучення до роботи та точний час виконання наперед невідомий, але з моменту отримання роботи працівником між сторонами трудового договору фіксуються домовленості про обсяг роботи, строки виконання, кількість затраченого часу та ін. «Передбачати такі умови найліпше в письмовому трудовому договорі» [2, с. 227].

На нашу думку, зважаючи на необхідність усе більшої модернізації правового регулювання найманої праці, зміни, внесені в КЗпП України, своєчасні й актуальні. Трудовий договір з нефіксованим робочим часом є однією з особливих форм трудового договору, який полегшує відносини між роботодавцем і працівником у певних сферах праці, надаючи їм достатню диспозитивність при вирішенні окремих питань щодо умов праці, зокрема робочого часу і часу відпочинку.

Література:

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.01.1971 р. № 322-VIII із змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Одовічена Я. Особливості трудового договору з нефіксованим робочим часом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 226-228. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2022/50.pdf

Науковий керівник – доц. Ковбас І.В.

**Види адміністративних повноважень
органів місцевого самоврядування:
особливості класифікації**

Органи місцевого самоврядування - це особливий суб'єкт права. При вирішенні питань місцевого значення вони можуть володіти адміністративно-владними повноваженнями, а при здійсненні переданих окремих державних повноважень - державно-владними повноваженнями. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад поділяються на власні (самоврядні) і делеговані [2]. Розрізняють також адміністративно-владні й державно-владні повноваження які можна класифікувати через призму управлінських функцій: керівних, регулюючих, розрахунково-аналітичних, організаційних, контрольних [1].

До повноважень у застосуванні адміністративно-правових режимів належать повноваження щодо участі органів місцевого самоврядування у дозвільній системі (квотування, ліцензування, атестації, видачі дозволів тощо). Розподіл повноважень публічної адміністрації є формою правового визначення співвідношення повноважень, найперше, між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, а також іншими суб'єктами, які здійснюють і реалізують повноваження публічної адміністрації. Основним завданням і метою розподілу є встановлення такого співвідношення повноважень, яким є досягнення їх належного розмежування, тобто встановлення чітких меж можливої діяльності наведених владних суб'єктів [3].

Отже, формами розподілу повноважень органів місцевого самоврядування визначено надання повноважень і делегування повноважень. Їх виокремлення базується, в першу чергу, на критерії відмежування суб'єкта, який передає повноваження. Різниця між ними полягає, найперше, у суб'єкті, що здійснює розподіл, терміні, на який передаються повноваження, а також характері самих повноважень. Якщо передаються власні повноваження самим

органом, який згідно норм закону чи підзаконного входять до складу його компетенції, то така форма розподілу є делегуванням. Якщо передача здійснюється законодавчим органом або іншим уповноваженим на те, то такий розподіл здійснюється у формі надання. Надання повноважень передбачає або включення до їх компетенції таких повноважень, якими до цього вони не володіли, або передачу від одного владного суб'єкта до іншого [4].

Що стосується правових інструментів розподілу повноважень, то очевидно, що вони не виходять за рамки тих регулятивних інструментів, якими володіє публічна адміністрація, а також законодавчий орган при розподілі компетенції. Їх є два: акт або договір.

Література:

1. Ковбас І.В. Сучасні адміністративно-правові підходи до визначення понять «місцеве самоврядування» та «орган місцевого самоврядування» / І.В. Ковбас // Априорність політичної, правової та соціально-економічної свободи і компетенції – як стратегія розвитку громадянського суспільства: Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Чернівецька філія МАУП. – Чернівці, 24 березня 2014 – С. 115- 119.
2. Ігнатенко Н.О., Павлішкін О.В. Муніципальне право. Навчальний посібник., 2014-2022.
3. Карабін Т. О. Розподіл повноважень публічної адміністрації: Монографія. – Ужгород: Гражда, 2016. – 220 с.
4. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Голова ред. кол. В. Б. Авер'янов.– К.: Юридична думка, 2004.

Софія Матушак

Науковий керівник – проф. Карвацька С. Б.

Сексуальне насильство під час російсько-української війни як міжнародний злочин

Порушення прав жінок в умовах збройного конфлікту, зокрема сексуальне насильство, є порушенням фундаментальних принципів і норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права захисту прав людини. Проблеми дотримання і гарантування цих норм, притягнення винних до відповідальності є одними з викликів, які постають перед нашою державою та міжнародними органами правосуддя.

З початку російської збройної агресії проти України (лютий 2014 року) та широкомасштабного вторгнення Росії в Україну (24 лютого 2022 року) окупанти вчинили значну кількість сексуальних злочинів щодо мирного населення. У більшості вони виявлені на територіях деокупованих Київської, Чернігівської, Сумської, Харківської, Донецької та Херсонської областей. Серед потерпілих жінки та чоловіки всіх вікових категорій: від неповнолітніх дівчат до осіб похилого віку. Жінки піддаються зґвалтуванням, сексуальному рабству, примусу до проституції та іншим формам сексуального насильства. Під час війни на території України офіційно зафіксовано 156 фактів сексуального насильства. Втім, очевидно, що реальна кількість таких злочинів набагато більша.

Свідчення про воєнні злочини російської армії, скоєні наприкінці лютого та в березні в Україні, викладено у детальному письмовому звіті Генеральній Асамблеї ООН, який оприлюднила Незалежна міжнародна комісія ООН [1]. У звіті описано конкретні випадки сексуального насильства, оскільки Комісія розслідувала випадки зґвалтувань, скоєних солдатами Збройних сил РФ у населених пунктах, які опинилися під їхнім контролем. Посилаючись на оприлюднені дані, можемо зробити висновок, що сексуальне та гендерне зумовлене насильство – поширене та систематичне явище, що вчиняється окупантами.

Питання притягнення до відповідальності винних у вчиненні сексуальних злочинів критично важливе. Вважаємо, що це має відбутися як на національному, так і на міжнародному рівні. У контексті міжнародних стандартів і заборони сексуального насильства у міжнародному гуманітарному праві необхідно згадати Женевські конвенції 1945 року, зокрема статтю 27 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року, у якій зазначено, що “жінки потребують особливого захисту від будь-якого зазіхання на їхню честь, і, зокрема, захисту від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню гідність”. Проте більш ґрунтовна нормативно-правова база, чіткі дефініції окремих видів сексуального насильства, а також практика притягнення до відповідальності винних, сформована у процесі перебігу Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди та Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії. Із прецедентного права міжнародних трибуналів також випливає, що зґвалтування прирівнюється до катування, що, на нашу думку, сприяє його кваліфікації як воєнного злочину.

Отже, на міжнародному рівні існують і функціонують чіткі норми, що забороняють сексуальні злочини та будь-які форми сексуального насильства, які були порушені російськими військовими. На жаль, сексуальне насильство як спосіб ведення війни існує та застосовується тисячоліттями. Вважаємо позитивним моментом наяву практику в його розслідуваннях за підсумками збройних конфліктів 1990-х і 2000-х. Відповідно до напрацювань прецедентного права, а також норм міжнародного гуманітарного та міжнародного кримінального права критично важливо уникнути безкарності злочинців і створити належні механізми для боротьби з сексуальними злочинами.

Література:

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU49006> (дата звернення: 09.03.2023).

Дмитро Мельник
Науковий керівник - доц. Галкевич С.В.

**Особливості криптовалюти як об'єкта
цивільних прав**

Підписання Закону України №2074-IX «Про віртуальні активи» 15 березня 2022 року Президентом України стало важливим кроком до визначення правового статусу й детінізації ринку криптовалют. Однак Закон набирає чинності лише з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами».

Після набуття чинності Закон України «Про віртуальні активи» визначатиме умови обігу криптовалюти. Зокрема, віртуальні активи можуть бути предметом судового розгляду, однак не є засобом платежу на території України та не можуть бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги), на відміну від визначення віртуального активу в Законі «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів...», де в самому визначенні віртуального активу вказано можливість використання для платіжних цілей. До набрання чинності Закону «Про віртуальні активи» діють положення Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів...». Норми Закону України «Про віртуальні активи» діятимуть тільки після набрання чинності.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» передбачає, що віртуальний актив є цифровим вираженням вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей.

Цивільний Кодекс України закріплює позицію, що об'єктом цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності,

інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага. Позиція ЦК України дає змогу лише умовно припускати, що під категорію «об'єкти цивільних прав» підпадає криптовалюта, стосовного того, що об'єктами цивільних прав можуть бути матеріальні та нематеріальні блага.

У світі поняття «віртуальні активи» використовується для позначення не лише криптовалют, але й інших видів цифрового майна. Зауважимо, що при визначенні правових рамок для регулювання обігу криптоактивів (віртуальних активів) в Україні вкрай важливо враховувати існування різних видів таких і передбачити спеціальний правовий режим для кожного з них. З метою визначення специфіки правового регулювання, пропонується виділяти такі види криптоактивів:

1) криптовалюти як такі (як загальна категорія криптовалют типу біткоїн, лайткоїн та інші), що не посвідчують прав вимоги;

2) токени, які посвідчують певні права вимоги та за своєю сутністю є своєрідним аналогом цінних паперів [1, С. 48].

Отже, криптовалюти є складовою частиною категорії віртуальних активів. На відміну від токенів, які також є віртуальними активами, вони не посвідчують прав вимоги. Криптовалюти є цифровим вираженням вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, вони можуть бути предметом судового спору і до набрання чинності Закону України №2074-IX можуть використовуватись для платіжних або інвестиційних цілей.

Література:

1. Некіт К. Г. Розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів (криптовалют) в Україні. Часопис цивілістики. Одеса: Гельветика, 2021. Вип. 44. С. 45-50.

2. Гребенюк М.В. Правовий режим криптовалют: досвід ЄС. Науковий вісник Національної академії Внутрішніх справ. 2017. No 4 (105). С. 310-323.

3. Григоревська О.О. Особливості функціонування віртуальних криптовалют: економічний аспект. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 14. С. 760-765.

Крістіна Молдован

Науковий керівник – доц. Бурка А.В.

Особливості посвідчення заповіту під час дії воєнного стану

Уведення воєнного стану в Україні у зв'язку з військовою агресією РФ, вплинуло майже на всі сфери життєдіяльності людини й громадянина, в тому числі на організаційно-правові аспекти складання заповіту.

Постановами КМУ «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 164, «Деякі питання державної реєстрації в умовах воєнного стану та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164» від 06 березня 2022 р. № 209 та наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату» від 11 березня 2022 р. № 1118/5 було внесено зміни до порядку вчинення нотаріальних дій, що стосуються і заповітів.

Зокрема, наказом Міністерства юстиції України передбачено таке:

- посвідчення заповітів здійснюється без використання спеціальних бланків нотаріальних документів на білих аркушах паперу з нанесеними на них за допомогою комп'ютерної техніки реквізитами нотаріуса. До 28 квітня 2022 року нотаріусам також було дозволено засвідчувати справжність підпису на заповітах, оформлених без використання спеціальних бланків (на час дії воєнного стану), проте вже після 28 квітня, таку можливість було виключено;

- посвідчення заповітів може відбуватися без реєстрації, з подальшим внесенням до реєстрів відповідних відомостей протягом 5 робочих днів з дня відновлення доступу [1].

Постановою КМУ № 209 було уточнено порядок посвідчення заповітів військовослужбовців, а саме: заповіти військовослужбовців, можуть посвідчуватися командиром (начальником), уповноваженою таким командиром

(начальником) особою, які надалі надсилаються через Генеральний штаб Збройних Сил, Міністерство оборони, відповідний правоохоронний (спеціальний) або інший орган до Міністерства юстиції або його територіального органу для забезпечення їх реєстрації нотаріусами в Єдиному реєстрі довіреностей, Спадковому реєстрі [2]. Командири (начальники) при посвідченні заповітів повинні дотримуватися Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, який затверджений постановою КМУ від 15 червня 1994 року № 419.

Крім того, постановою КМУ № 164 врегульовано питання щодо особливостей складання заповіту військовополоненим. Зокрема посвідчити заповіт останнього має право начальник табору (установи, де створена дільниця) для військовополонених [3].

Враховуючи вищезазначене зауважимо, що всі внесені зміни спрямовані вийняtkово на спрощення процедури посвідчення заповітів чи на уточнення їх окремих моментів, із врахуванням воєнного стану. Що ж стосується норм матеріального права, якими встановлені вимоги до форми, змісту, видів заповіту тощо, то вони залишилися без змін.

Література:

1. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату: наказ Міністерства юстиції України від 11.03.2022 № 1118/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0325-22#Text> (дата звернення: 18.02.2023).
2. Деякі питання державної реєстрації в умовах воєнного стану та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164: постанова Кабінету Міністрів України від від 06 березня 2022 р. № 209. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-derzhavnoyi-reyestraciyi-v-umovah-voyennogo-stanu-ta-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-28-lyutogo-2022-r-164-209> (дата звернення: 20.02.2023).
3. Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: постанова Кмбінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.02.2023).

Наталія Молдован

Науковий керівник – проф. Щербанюк О.В.

Проблеми захисту та законодавчого врегулювання у кримінальному провадженні

Здійснення захисником захисту в кримінальному провадженні може стикатись з різними проблемами, які пов'язані із законодавством, процесуальними правилами та практикою їх застосування. Одна з проблем полягає в тому, що не завжди забезпечується повний і правильний захист прав та інтересів підозрюваного чи обвинуваченого.

Щоб особа мала повне право на захист, державні інституції повинні гарантувати його забезпечення. Одна з найбільших проблем, яка виникає, це випадки, коли підозрюваним або обвинуваченим не надають або не надають своєчасно доступ до захисника, хоча його участь є обов'язковою. У таких випадках потрібно ставити питання про допустимість доказів, на яких ґрунтується обвинувачення. Європейський суд з прав людини визнає порушення права на захист, коли особа перебуває у вразливому стані, якщо слідчі органи використовують практику отримання підозрюваним сумнівної відмови від захисника, позбавляючи їх права на своєчасне отримання захисту на стадії досудового розслідування. Ця проблема "традиційна" для України. У справі «Шабельник проти України» ЄСПЛ зазначив, що право на правову допомогу виникає в особи в той момент, коли становище її стає суттєво уразливим, навіть якщо її офіційно не затримано як підозрюваного. Тобто, право на правову допомогу у формі захисту не залежить від того, який формальний статус має підозрювана у вчиненні злочину особа [2].

У рішенні ЄСПЛ у справі «Лучанінова проти України» зазначено, що «для здійснення обвинуваченим свого права на

захист йому зазвичай повинно бути забезпечено можливість отримати ефективну допомогу захисника із самого початку провадження» [3], тобто йдеться про забезпечення саме ефективного захисту.

Норми, які спрямовані на ефективне забезпечення права особи на захист, зокрема обов'язкова участь у судочинстві професійного захисника, де може бути лише адвокат, сприяють реалізації принципу змагальності, в свою чергу є монополізацією адвокатської діяльності, що створює низку проблем.

Монополізація адвокатами процесу захисту та представництва інтересів у суді необґрунтована і призводить до зменшення кількості осіб, які можуть виконувати цю роботу; створює окрему касту, яка дотримується своїх власних традицій, що може стати загрозою для інтересів правосуддя. О.В. Баулін вважає, що у сфері кримінальної юстиції, особливо у досудових стадіях процесу, конкуренція практикуючих юристів зводиться до конкуренції адвокатів, що, з одного боку, обмежує конституційні права кожної особи щодо вільного обрання захисника своїх прав, а з іншого – створює умови для певної монополії у наданні правових послуг. Він також зауважує, що хоча чинне законодавство створило більш демократичний доступ юристів до адвокатури, яка нещодавно була напівзакритою «кастою», але монополія в будь-якій сфері суспільних відносин, а тим більше в таких специфічних правовідносинах, пов'язаних з обранням захисника у кримінальному судочинстві, є не досить демократичним чинником [1, с. 81–85].

Отже, можна дійти висновку, що захиснику у виконанні його обов'язків можуть бути накладені обмеження на підставі національного законодавства, які обмежують його можливості збирати доказову інформацію, що може бути необхідною для захисту осіб.

Література:

1. Баулін О.В. До альтернативи у обранні захисника на попередньому розслідуванні / О.В. Баулін // Право України. – 1998. – № 12. – С. 81–85.

2. Рішення Європейського суду з прав людини від 19.02.2009 р. у справі № 16404/03. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_457

3. Рішення Європейського суду з прав людини від 09.06.2011 р. у справі № 16347/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_788#Text.

Максим Мамчин

Науковий керівник – асист. Бзова Л.Г.

Принцип вмотивованості судових рішень як конституційна гарантія

Принцип обґрунтованості судових рішень є одним з декількох принципів, що регулюють процесуальне право. З огляду на це, цей принцип стосується обов'язку обґрунтовувати судові рішення так, щоб дотримуватися правил належного процесу.

Будь-яке рішення суду має на меті спочатку викласти причини, що виправдовують обране рішення. Він також прагне до того, щоб це рішення було зрозумілим не лише заявникам, а й усім його читачам [1].

Оскільки найбільш вирішальним елементом для чіткої мотивації судових рішень є абсолютний авторитет *res judicata*, яким вони користуються, суди не можуть ігнорувати стійке відображення того, як вони їх розробляють і як їх обґрунтовують. Саме ця обґрунтована вимога призводить до виявлення критеріїв, якими суд мотивує свої рішення. Це демократичний імператив, який штовхає його на постійне відображення в бік поліпшення мотивації.

Судове рішення класично ґрунтуються на дедуктивних і силогістичних міркуваннях. У логіці силогізм складається з трьох пропозицій: двох передумов, заявлених як істинних, головного і другорядного, і висновку. Останнє впливає шляхом дедукції, логічно, з першої, найбільш загальної передумови, за допомогою другої. Силогістичне міркування, отже, передбачає суворий спосіб міркування.

Мотивація судових рішень є основним правом, відсутність мотивації судових рішень призводить до свавілля, а відсутність обґрунтування означало б рішення, розташоване поза правовою системою.

Юридична актуальність та політичне значення, яке набула гарантія мотивування судових рішень як елемент контролю, раціональності здійснення правосуддя та демократичної легітимності судді. Так, за викладом причин судових рішень можна виділити дві функції:

1) ендопроцедурна функція налаштовується як процесуальна гарантія, оскільки сприяє адекватному здійсненню права на захист тих, хто має статус учасників процесу, при цьому складаючи жорсткий контроль з боку вищих судових інстанцій при використанні відповідних ресурсів;

2) позапроцесуальна функція, оскільки виступає фактором раціональності при виконанні юрисдикційних функцій, гарантуючи, що рішення, запропоноване спору в судовому процесі, є результатом раціонального застосування правової системи, а не плодом свавілля судді [3].

Обґрунтованість розглядається як синонім існування норми. Сказати, що норма чинна, означає підтвердити, що вона належить до певної правової системи. Дійсним стандартом є той, що вироблений компетентним органом відповідно до процедури, передбаченої законом. Тому, в цій позиції обґрунтованість є суттю норми, не враховуючи змісту правової норми при її аналізі [2].

Отже, обов'язок констатувати причини судових рішень - це гарантія, безпосередньо пов'язана з належним здійсненням правосуддя, яка виступає захистом права громадян бути судимим з причин, запропонованих законом, і, крім того, надає достовірності судовим рішенням, які виносяться в рамках демократичного суспільства. Так, обов'язок викладати причини судових рішень налаштовується як загальний принцип конституційного ладу, особливо процесуального порядку.

Література:

1. Marc Guillaume, «La motivation des décisions du Conseil constitutionnel», *AJIC*, 2012.

2. Pimenta, Paulo Roberto Lyrio. Normas de competência e o controle de validade da norma impositiva tributária. *Segurança jurídica na tributação e Estado de Direito*, p. 840

3. Prieto Sanchís, Luis (2000), «Tribunal Constitucional y positivismo jurídico»: *Doxa*, 23.

Тетяна Майстерчук

Науковий керівник – асист. Гнатюк Т.М.

Правове регулювання міжнародного бізнесу в Україні

У наші дні розвиток міжнародного бізнесу в Україні є досить складний, адже для цього потрібна насамперед стабільна економічна та політична ситуація в країні, що з початком війни важко утримувати та тримати на рівні. Міжнародні організації, які продовжили свою діяльність після початку широкомасштабної війни, потрапили в досить складну ситуацію.

Основними перешкодами діяльності міжнародного бізнесу в Україні стали інфляційні тиски та зростання цін на енергоресурси, заборона певних видів діяльності, переміщення, непередбачуваність законодавства та бюрократія, низький рівень кваліфікації працівників, безробіття та зменшення споживчого попиту. Також підприємці вказують на проблеми з митним контролем і перевезенням товарів через кордон. Зокрема, відзначається недостатня кількість митних постів на кордоні з ЄС, що призводить до затримок у звільненні товарів і збільшення вартості логістики.[3]

З правової точки зору до питання розв'язання цих проблем поставилися з розумінням. Для цього під час воєнного стану була ведена дерегуляція та певні спрощені процедури, ці види правового регулювання передбачають полегшення отримання дозволів і зменшення адміністративних перешкод для підприємництва, що є

позитивним кроком до забезпечення стабільності бізнесу в умовах війни.

Зокрема, прийнято Закон України "Про особливості здійснення підприємницької діяльності в умовах надзвичайного стану та воєнного стану", який передбачає спрощення процедур для отримання дозволів на певні види діяльності та зменшення адміністративних перешкод. Уведено можливість вести ділові переговори з іноземними партнерами без дотримання встановлених процедур і дозвільної системи.

На мою думку, спрощення процедур та полегшення умов для підприємництва в умовах воєнного стану є важливим кроком для забезпечення стабільності та збереження робочих місць. В питанні правового регулювання міжнародного бізнесу, європейська інтеграція є досить важливою, оскільки вона може позитивно сприяти його розвитку. Зокрема забезпечивши доступ українських компаній до ринків ЄС та можливість залучення іноземних інвестицій за допомогою правового сектора. [1]

Однією з важливих правових змін, котрі мають відбутися, є розробка та прийняття законів, які відповідають європейським стандартам у галузі міжнародного бізнесу та зовнішньоекономічних відносин, наприклад, такі закони можуть стосуватися захисту прав інвесторів, підтримки експорту, установлення процедур реєстрації бізнесу та регулювання співпраці з іноземними компаніями. Згідно зі статистикою, український бізнес продемонстрував високу стійкість і здатність до адаптації в умовах війни. Держава активно надає фінансову та правову підтримку бізнесу, який зазнав збитків унаслідок конфлікту, та сприяє розвитку нових напрямків бізнесу. [2]

На нашу думку, ідея правової підтримки українського бізнесу та сприяння його розвитку в умовах війни є досить вдалою. Держава має продовжувати надавати фінансову та правову підтримку бізнесу, зокрема МСП, і забезпечити боротьбу з корупцією та підвищення рівня правової

захищеності для забезпечення стабільності та розвитку економіки України.

Література:

1. LIGA ZAKON — українська продуктова ІТ-компанія - https://ligazakon.net/?_ga=2.100163294.1755023803.1677264076-2137683314.1666017059
2. Кабінет Міністрів України - <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Європейська Бізнес Асоціація - <https://eba.com.ua/>

Крістіна Молдован

Науковий керівник – асист. Продан Т.В.

Співучасть у кримінальному правопорушенні: поняття та ознаки

Одним із аспектів кримінально-правової політики держави є протидія кримінальним правопорушенням, особливо якщо такі правопорушення вчинені у співучасті. Кримінальне правопорушення може бути вчинено однією особою або спільними діями кількох осіб. В останньому разі йдеться про вчинення кримінального правопорушення у співучасті.

У науковій літературі є різні визначення поняття співучасті. Так, як зазначав Ф.Г. Бурчак, питання про поняття «співучасть» досі належить до дискусійних. Майже кожен науковець, який торкається проблем співучасті, пропонує власне визначення співучасті, яке, нехай не набагато, але відрізнялося від інших.

На думку П.Ф. Тельнова, під співучастю необхідно розуміти вчинення умисного кримінального правопорушення спільними свідомо об'єднаними протиправними діями двох або більше осіб. Також, як зазначав П.І. Гришаєв, матеріальними особливостями співучасті є, по-перше, погоджена, а по-друге, спільна протиправна діяльність декількох осіб, спрямована на досягнення єдиного результату [1, с. 11].

Стаття 26 Кримінального кодексу України (далі – КК України) визначає співучасть як «умисну спільну участь

декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення» [2]. Указана норма має універсальний характер і поширюється на всі випадки вчинення умисного кримінально протиправного діяння спільними зусиллями декількох суб'єктів.

Аналіз законодавчого визначення співучасті дозволяє виділити такі основні її риси: участь кількох суб'єктів кримінального правопорушення; їх спільна участь у вчиненні протиправного діяння; умисна участь. Усі вони можуть бути згруповані та віднесені до ознак об'єктивного та суб'єктивного характеру співучасті [3, с. 207].

Об'єктивні ознаки співучасті полягають у тому, що кілька суб'єктів кримінального правопорушення спільно вчиняють умисне кримінально протиправне діяння [3, с. 207]. Дане визначення виявляється в поєднанні таких умов: спільне вчинення суспільно небезпечного діяння, тобто об'єднання зусиль осіб для вчинення кримінального правопорушення (кожна особа робить свій внесок); суспільно небезпечні наслідки, що наступили, є єдиними та неподільними для всіх співучасників; наявність причинного зв'язку між діяльністю співучасників та вчиненням кримінальним правопорушенням; приєднання до вчинення кримінального правопорушення можливе лише на стадії незакінченого кримінального правопорушення, тобто на стадії готування або замаху.

Суб'єктивні ознаки співучасті виявляються в умисній спільній участі суб'єктів у вчиненні умисного кримінально протиправного діяння. Спільність умислу як суб'єктивна ознака полягає в усвідомленні кожним співучасником того, що він діє не один, а об'єднує сили з іншими особами для досягнення єдиної мети – вчинення кримінального правопорушення [4].

Отже, співучасть є особливим різновидом кримінально-протиправної діяльності відповідно до чинного кримінального законодавства, адже регулює питання щодо кримінальної відповідальності осіб, які спільно беруть участь у вчиненні кримінальних правопорушень.

Література:

1. Співучасть у злочині: навч. посіб. / І.І. Митрофанов, А.М. Припула. Одеса. : Фенікс, 2012. 456 с.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n2> (дата звернення: 05.03.2023).

3. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2010. 205 с.

4. Форми співучасті у Кримінальному кодексі України. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/20214/122> (дата звернення: 05.03.2023)

Володимир Марікуца

Науковий керівник – асист. Нестеренко Л.Б.

**До питання державного регулювання ринку
фінансових послуг та банківської діяльності
в Україні**

Для нормального функціонування банківської системи країни велике значення має існування належної законодавчої бази, котра б регулювала правовий статус банків і банківську діяльність у відповідних сферах [1].

Під банківською системою розуміється сукупність різних видів банківських установ, за допомогою яких здійснюється мобілізація коштів і надаються різного роду послуги щодо приймання вкладів і надання кредитів. Банківська система України, як і більшості країн світу, має два рівні. На першому (верхньому) рівні перебувають НБУ та його організаційно-функціональна структура, на другому (нижньому) рівні – інші банки різних видів і форм власності, спеціалізації та сфер діяльності з відповідною мережею установ (філій, відділень), що створені і діють на території України відповідно до положень Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р., Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р. Стратегічні цілі, заходи, спроможні забезпечити зміцнення національної банківської системи, підвищення її ролі в процесах економічних перетворень, поліпшення правових та організаційних умов її функціонування, визначено у Указі Президента України №

89/2000 «Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень від 14 липня 2000 р.». У 2021 році Національний банк оновив «Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року». У ній визначено 3 основні напрямки: сприяння відновленню та розвитку економіки; цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки; інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку [2].

Зауважимо, що Національний банк України визначений як спеціальний орган банківського регулювання одним із напрямків розвитку діяльності якого є партнерство та комунікація зі стейкхолдерами. Відповідно свої функції він виконує у взаємодії з усіма органами, що здійснюють державне регулювання ринків фінансових послуг. Важливе місце серед них займають Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України – щодо ринків цінних паперів і похідних цінних паперів та Антимонопольний комітет України та інші державні органи, які здійснюють контроль за діяльністю учасників ринків фінансових послуг. Відповідно до законодавства, формою співпраці цих органів є обмін інформацією, доступ до інформаційних баз даних. Зазначимо, що державне регулювання діяльності з надання фінансових послуг здійснюється шляхом ведення державних реєстрів фінансових установ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг; нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ; нагляду за діяльністю фінансових установ; застосування уповноваженими державними органами заходів впливу; проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг [1].

Отже, з вищевикладеного випливає, що державне регулювання на ринку фінансових послуг здійснюють декілька органів, між якими існує чіткий розподіл повноважень, налагоджено відповідну координацію діяльності та організовано співпрацю.

Література:

1.Кравченко Н. Г. Правові засади державного регулювання банківської діяльності: огляд законодавства. / Наукові записки. Том 38. Юридичні науки. // <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fab78c99-524f-41d6-b1b2-526584293827/content>

2.Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року (оновлена у березні 2021 року). // URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>

3.Товкун І.М., Зубко Т.С. Проблемні моменти правового регулювання банківської діяльності та шляхи їх вирішення. / Право та інноваційне суспільство № 1 (16) 2021. С. 41-46. // URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/71ceec56-b04e-47bc-95f5-dcfa56618ebf/content>

Вікторія Морозова

Науковий керівник – асист. Гнатюк Т.М.

Проблема створення Міжнародного військового трибуналу

Війна, яку розпочала Російська Федерація на Сході України у 2014 році, анексувавши Автономну Республіку Крим і частини Луганської та Донецької областей, стала повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року. За рік повномасштабної війни, російськими військовими, військовим керівництвом та керівництвом держави було скоєно велику кількість військових злочинів, які мають документальне, а також фото - і відеопідтвердження: негуманне поводження з полоненими, обстріл цивільних об'єктів, жорстоке поводження з цивільним, обстріли гуманітарних коридорів, використання фосфорних бомб і багато іншого.

Масові жертви серед цивільних унаслідок російського нападу на Україну викликали в Україні обговорення про необхідність розслідування воєнних злочинів і судових процесів над російськими чиновниками, військовими та пропагандистами, яких підозрюють у причетності до них. Президент Володимир Зеленський 3 квітня 2022 року оголосив про створення спеціального судового механізму для розслідування цих воєнних злочинів [1].

19 січня 2023 року Європарламент прийняв відповідну резолюцію, в якій зазначалось, що має бути створений спеціальний міжнародний трибунал для вирішення справи з злочином агресії Росії проти України, а також політичне та військово керівництво Росії та Білорусі має бути притягнуто до відповідальності. Парламентарі переконані, що створення трибуналу заповнить вакуум у міжнародному кримінальному правосудді та доповнить слідчі зусилля Міжнародного кримінального суду[2].

Уперше Міжнародний військовий трибунал був проведений над злочинцями Другої світової війни у 1945 році (Нюрнберзький процес), до того за статутом Ліги Націй кримінальну відповідальність за військові злочини несла держава – індивідуальна відповідальність не розглядалась. Саме Нюрнберзький трибунал створив прецедент індивідуальної відповідальності за військові злочини. [3]

Створення подібного трибуналу по відношенню до Російської Федерації має певні складнощі: Росія протягом багатьох років залишалась могутнім і впливовим гравцем на міжнародній арені та залишається членом багатьох міжнародних організацій, які не мають інституту примусового виключення держави-члена.

На нашу думку, створення Міжнародного військового трибуналу по відношенню до Росії та Білорусі буде мати важливе значення не тільки для України, а й для міжнародного права в цілому. Адже, незважаючи на те, що *de-jure* всі держави є рівноправними, *de-facto* більш економічно могутні держави мають певну перевагу. Але якщо такий безпрецедентний випадок розпалювання агресії на міжнародній світовій арені могутнім актором міжнародних відносин буде врегульований нормами міжнародного права, то це продемонструє дієвість і рівність міжнародного права, і неупередженість світової спільноти у вирішенні справ, що стосуються держав з різними економічними та політичними статусами.

Література:

1. BBC News Україна: Від Нюрнберга до Міжнародного кримінального суду: як трибунали судили воєнних злочинців. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61057968>
2. News European Parliament: Ukraine war: MEPs push for special tribunal to punish Russian crimes. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230113IPR66653/ukraine-war-meps-push-for-special-tribunal-to-punish-russian-crimes>
3. Роль Міжнародних кримінальних трибуналів у сучасному міжнародному праві/ Жукорська Я.М., к.ю.н., доцент, Мудрик К.А., студентка/ Тернопільський національний економічний університет

Олена Німичко

Науковий керівник – проф. Гаврилюк Р. О.

Основи правового регулювання принципу конфіденційності в медіації

Медіація є важливим інструментом вирішення конфліктів, який дозволяє сторонам знайти взаємовигідне рішення, не вдаючись до судових процесів. Принцип конфіденційності є однією з основ медіації та значною перевагою порівняно з судовим розглядом.

В Україні принцип конфіденційності в медіації законодавчо закріплений. Так, Закон України "Про медіацію", в статті 6 передбачає забезпечення конфіденційності процесу медіації та інформації, отриманої в процесі медіації. У Кодексі професійної етики медіатора пункт 2.4. також передбачає конфіденційність медіації як одну з етичних вимог до медіатора. Крім того, принцип конфіденційності визнаний в Україні як процесуальна гарантія у статті 70 ЦПК.

Міжнародне законодавство також містить норми щодо принципу конфіденційності медіації. Зокрема, це ст. 10 Модельного закону ЮНСІТРАЛ про міжнародну примирну процедуру, ст. 7 Директиви №2008/52/ЕС Європейського парламенту та Ради «Про деякі аспекти посередництва

(медіації) в цивільних та комерційних справах», які вимагають від держав унесення необхідних положень до національного законодавства.

Принцип конфіденційності передбачає, що будь-яка інформація, отримана на всіх етапах процесу медіації або пов'язана з нею, не підлягає розголошенню. «Конфіденційною є інформація щодо думок, пропозицій, висловлених у ході проведення процедури медіації; готовності однієї зі сторін прийняти пропозицію іншої сторони про врегулювання спору. Будь-які відомості, доведені конфіденційно медіатору однією зі сторін, не повинні доводитися ними до відома іншої сторони. Будь-які записи, зроблені в процесі медіації, мають бути знищені, а зміст медіаційної угоди може бути розкритий тільки у випадках, установлених законом, зокрема задля її виконання» [1].

Загальна мета конфіденційності в медіації – забезпечення довіри сторін до процесу медіації та забезпечення вільного, відкритого та чесного обговорення питань без страху перед розголошенням конфіденційної інформації, що дозволяє їм дійти до згоди та досягти вирішення спору.

Хорошим способом збереження конфіденційності є угода про конфіденційність, у якій можна зазначати: «Вся інформація, яка стане відомою під час медіації, буде охоронятися грифом конфіденційності. Інформація не буде використовуватися як доказ у будь-якому провадженні, а документи, що будуть подаватися в рамках медіації, не підлягатимуть розкриттю. Усі документи та напрацювання медіатора будуть конфіденційними і не підлягатимуть розголошенню та не зможуть бути використані як докази у судовому процесі й арбітражі.» [2].

Однак, у деяких випадках можуть бути винятки з правил конфіденційності. У певних країнах існують законодавчі акти, які передбачають винятки з правил конфіденційності в медіації у випадку, коли існує небезпека для життя та здоров'я осіб, або якщо інформація стосується скоєння злочину. ЗУ «Про медіацію» передбачає звільнення

медіатора від обов'язку збереження отриманої в ході медіаційної процедури конфіденційної інформації у випадку, якщо стороною медіації висунено вимогу (вимоги) щодо невиконання чи неналежного виконання ним умов договору про проведення медіації.

Отже, правове регулювання принципу конфіденційності в медіації є важливим елементом, що допомагає забезпечити ефективність і довіру до процесу медіації. Він дозволяє сторонам вільно обговорювати питання та досягати вирішення спору, забезпечуючи захист їх конфіденційної інформації.

Література:

1. Г.В. Анікіна, Ю.В. Білоусов, Н.Л. Бондаренко-Зелінська та ін. Вступ до альтернативного вирішення спорів : навчальний посібник / за ред. У. Хельманна. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права. 2017. 234 с.

2. В. Поліщук. Конфіденційність процесу медіації. Медіаційна угода як доказ, медіатор як свідок. *ADVOKAT POST*. Київ. 2021. 4с.

Максим Нікітін

Науковий керівник – асист. Федорчук М.Д.

Конфліктність у конституційно-правових відносинах

Виникнення у сфері конституційно-правового регулювання протиріч, прогалин, суперечностей неминуче у зв'язку з природним розвитком суспільних відносин. Розв'язання цієї проблеми неможливе без наукового розгляду конституційних конфліктів. Саме тому цей напрямок дослідження важливий та актуальний у контексті державно-правової дійсності.

Конституційне право відіграє важливу роль, визначаючи стратегії, динаміку соціальних і політичних перетворень, і тому необхідно приділяти окрему увагу соціальним функціям конституційного права у врегулюванні соціальних суперечностей, передусім – конституційних конфліктів [1].

Ця категорія набуває актуальності у правовій доктрині, оскільки конфліктність у конституційно-правових відносинах спонукає щодо необхідності удосконалення конституційного

законодавства і відповідності до міжнародних стандартів. Через суперечності, прогалини з огляду на природний розвиток суспільних відносин вироблення нових механізмів щодо їх подолання неминучі.

Є багато підходів до розуміння категорії конфліктності у конституційно-правових відносинах. Дане поняття розглядається як юридичне утворення, що становить конфронтацію у політико-правовому полі суб'єктів конституційних відносин, яке відображається в їхніх діях щодо задоволення і захисту своїх потреб та інтересів. Такими суб'єктами частіше виступають органи публічної влади та їх посадові особи. В окремих випадках конфлікти можуть виникати між громадськими об'єднаннями і державою в особі її органів чи посадових осіб або між групами людей та владними інституціями [2].

Яскравим прикладом конфліктності у конституційно-правових відносинах є явище конституційної кризи, конкуренція різних гілок влади тощо.

Під конституційною конфліктністю також можна розуміти як систему соціальних конфліктів, що представляє собою розбіжності суб'єктів конституційно-правових відносин з приводу здійснення державної влади, забезпечення дотримання основ конституційного ладу, які породжують правові наслідки.

Щодо предмета конституційної конфліктності, то варто зазначити, що ним можуть стати проблема поділу влади, визначення пріоритетів державної політики та навіть проблема захисту прав і свобод особистості. Об'єктами може бути суверенітет, влада, земля, приватизація.

Отже, така категорія як конфліктність у конституційно-правових відносинах повинна детальніше досліджуватись, адже її вивчення сприятиме усуненню суперечностей та вдосконаленню правового регулювання всіх галузей права у зв'язку з фундаментальністю конституційного. Доцільним було б виділити у науці та практиці конституційного права нову підсистему, предметом якої виступатиме явище конфліктів. Це стане поштовхом до позитивного впливу на

розвиток державного механізму, що дасть велику кількість якісних політичних, економічних і соціальних перетворень.

Література:

1. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеса: Юридична література, 2008. С. 63.
2. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти на сучасному етапі державотворення : конституційно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02. Х., 2009. 415 с.

Арсеній Новіков-Нікітін

Науковий керівник – доц. Максимюк О. Д.

Покарання в античному праві

У своєму дослідженні ми будемо акцентувати увагу на періоді функціонування та застосування покарань у праві таких античних країн як Греція та Рим. Відзначимо, що у Стародавній Греції на той час існували два поліси – це Афіни та Спарта, і право цих полісів мало різні особливості, що було, власне, визначено формою правління та устрою на цих територіях. Але в цілому характерною рисою ранніх законодавств було встановлення жорстоких покарань за навіть незначну провину, особливо суворо каралися злочини проти власності.

В Афінах визначення покарання залежало від тяжкості злочину, а також таких характеристик, як приготування, замах, підбурювання. При покаранні смертною карою засудженому пропонували самому виконати вирок за допомогою самогубства (отрута, меч, шворка). Найважчим покаранням було позбавлення політичних і громадянських

прав (атімія). Застосовувалось також обмеження громадянських прав, конфіскація майна, штраф. В'язниця виступала лише місцем попереднього утримання до винесення судового вироку. За хабарі та розкрадання посадові особи обкладалися штрафом у десятикратному розмірі. Натомість допит раба, навіть якщо останній проходив лише свідком у справі, обов'язково здійснювався із застосуванням тортур [1, с. 20].

У Спарті *атімія* передбачала більш важкі покарання. Вона застосовувалася для тих, хто виявив на війні боягузтво, втікши з поля битви або здавшись у полон. Крім того в Спарті застосовувалися ще й такі покарання як смертна кара (скинення в провалля зі скелі, удушення), вигнання, штрафи тощо.

У ранньогрецьких законодавствах можна побачити схожі риси із законодавством країн Давньосхідної цивілізації, зокрема точність визначення покарання за конкретний злочин. Характерним було те, що, на відміну від країн Стародавнього Сходу, де здійснювалися спроби законодавчо замінити кровну помсту штрафами, у Греції вона заміщувалась вигнанням, про що свідчить законодавство Драконта [2, с. 39].

У Стародавньому Римі Закони XII таблиць, по суті, започаткували систему кримінального права як окрему галузь. У царський період покарання за злочинні дії призначалися жрецькими і магістратами. Основними повноваженнями володів цар, який головував у суді “двох мужів” із сенаторів. У республіканський період царів замінили консули. Цей суд розглядав справи про “посягання на священні інтереси римського народу”. Серед покарань домінували штрафи (в асах). Найтяжчі покарання передбачалися за посягання на суспільні інтереси. Смертна кара призначалася також за потрапу посівів, підпал, нічну крадіжку. Існувало й тілесне покарання – бичування. За членоушкодження допускалася розправа в межах таліону (рівним за рівне).

У Законах записано (таблиця IX), що смертні вироки римським громадянам мали право виносити тільки центуріатні народні збори (коміції). Позбавляти життя без суду зазвичай заборонялося (але будь-хто міг убити на місці злочину нічного злодія або злодія, захопленого із зброєю в руках). Водночас ніхто з громадян не міг вимагати для себе відступу від закону, пільг чи привілеїв [3, с. 27-28].

Отже, античні покарання, які застосовувалися у Греції та Римі, мають свої особливості. На різних етапах розвитку держави за допомогою покарань вирішували чимале коло актуальних на той час питань: захист суспільства від злочинних посягань та зміцнення на певному етапі існуючої влади.

Література:

1. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник. Вид. 4-те, доп. К. : Атіка, 2004. 616 с.
2. Логвиненко Є. С., Логвиненко І. А. Покарання в праві держав Стародавнього світу. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 252 с.
3. Никифорак М. В., Максимюк О. Д. Історія європейського права: Методичні матеріали до семінарських занять з історії європейського права. Чернівці : Технодрук, 2019. 350 с.

Валентина Оксентій

Науковий керівник – доц. Торончук І.Ж.

Інституційні гарантії забезпечення прав і свобод національних меншин у Румунії

Відповідно до румунського законодавства, створена розгалужена система державних і громадських інституцій, основні завдання яких - захист прав і свобод національних меншин, а також створення механізмів для їх реалізації.

На загальнодержавному рівні розроблення та прийняття нормативних актів щодо національні меншини реалізуються в межах законодавчої влади, через парламентські групи та комісії, на рівні виконавчої влади – через структуру автономних органів влади (Національна рада з питань боротьби з дискримінацією, Народний Адвокат), дорадчі органи (Рада національних меншин) або органи,

підпорядковані Уряду, наприклад Департамент міжетнічних відносин чи Національне агентство для Ромів.

Важливе місце в системі інституцій для захисту національних меншин у Румунії займає Департамент міжетнічних відносин [1], що підпорядкований Уряду. Цей орган отримав низку повноважень у сфері міжетнічних відносин, включаючи співпрацю та надання матеріально-технічного забезпечення Раді національних меншин.

Іншим напрямом діяльності Департаменту міжетнічних відносин є спеціалізація інституційних структур, що полягає у створенні та забезпеченні функціонування спеціалізованих комісій Ради національних меншин. У цьому ж контексті Департамент також співпрацює з Національним агентством для ромів, з Національною радою по боротьбі з дискримінацією, з парламентськими групами національних меншин, а також з Радою Європи та з ЄС тощо. Ще одним напрямом діяльності є проведення або координація різних програм і проектів з питань міжнаціональних відносин, які спрямовані на вираження та підтримання етнічної, мовної, культурної та релігійної ідентичності національних меншин [1].

Ключовим елементом у системі інституційних гарантій щодо забезпечення прав нацменшин є Рада національних меншин, яка є відносно автономна інституція, створена як дорадчий орган при Уряді, з метою забезпечення відносин з організаціями національних меншин, утворених відповідно до румунського законодавства [2, с. 45]. Проблеми загального характеру, що стосуються всіх національних меншин, обговорені на пленарному засіданні Ради, є предметом доповіді, яка розглядається на засіданні Уряду.

Рада національних меншин має дорадчі повноваження з питань нормативного, адміністративного і фінансового характеру, що стосуються реалізації прав національних меншин щодо збереження, розвитку та вираження своєї етнічної, культурної, мовної та релігійної ідентичності, як це визначено в Конституції, законах і міжнародних договорах, учасницею яких є Румунія [3, с. 91]. Ще один орган,

створений на центральному рівні для реалізації державної політики у сфері захисту національних меншин, Національне Агентство для ромів [1] - спеціалізований орган державного управління, який наділений статусом юридичної особи та підпорядкований Уряду. Цікава для нашого дослідження діяльність Інституту вивчення проблем національних меншин, метою створення якого є дослідження та аналіз проблематики статусу національних меншин у Румунії з наукової точки зору.

Отже, забезпечення необхідним захистом національних меншин є можливе лише у співпраці органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадського суспільства.

Література:

1. Hotărârea Guvernului nr. 111 din 24 februarie 2005 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Relații Interetnice. Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 184 din 3 martie 2005
2. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities. ACFC/OP/IV(2017)005. Fourth Opinion on Romania. 22 June 2017. Pp. 44-45.
3. Chiriac Marian. Provocările diversității. Politici publice privind minoritățile naționale și religioase în România. Cluj Napoca: Editura CRDE 2005. Pp. 88- 92.

Андрій Орловський

Науковий керівник – доц. Ющик О.І.

Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України

Повномасштабне вторгнення російського агресора на територію України 24 лютого 2022 року зумовило максимальну концентрацію зусиль усього українського народу до збройної відсічі агресору, оскільки постала реальна загроза незалежності та територіальній цілісності нашої держави. Одним із дієвих і вкрай необхідних засобів оборони України стала практична реалізація конституційного обов'язку громадян щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України (стаття 65 Конституції України). З метою швидкого оперативного реагування на виклики воєнного стану та задля ефективної реалізації даного

конституційного обов'язку законодавець ухвалив Закон України №2124-IX від 15 березня 2022 року, яким розділ VIII Загальної частини Кримінального кодексу України доповнений новою ст. 43¹ «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України» [1].

До ключових новел даного нормативного акта варто віднести законодавче визначення обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння, передбачених в ч. 1 ст. 43¹ КК України, а також закріплення нового виду звільнення від кримінальної відповідальності – бойового імунітету. При цьому потрібно чітко розуміти різницю між «бойовим імунітетом», «виконанням обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України» та «вчиненням діяння в умовах воєнного стану особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».

Як підкреслюють науковці, «перший термін визнає, що вчинено кримінальне правопорушення, а інші – ні. Очевидно, це технічна помилка законодавця, оскільки всі ці обставини мають одну мету (відсіч збройної агресії проти України або ліквідація збройного конфлікту), умови реалізації (воєнний стан) та з'явилися завдяки одному нормативно-правовому акту» [3, с.16.].

Стаття 43¹ КК України передбачає право будь-якої особи на захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України незалежно від можливості уникнення зіткнення, заподіяння шкоди або звернення по допомогу до інших осіб чи органів державної влади, ЗСУ (ч. 2 ст. 43¹ КК України). Однак у ч. 4 ст. 43¹ КК України згадується обов'язок щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, тому виникає закономірне питання: це право чи обов'язок? Наголосимо, що «коли ми згадуємо громадян України, то це є обов'язок, який офіційно може бути реалізований через військову службу. Якщо ж громадянин України не перебуває на службі у відповідних підрозділах і самостійно знищує агресора, то це право» [3, с.17].

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» від 15.03.2022 №№2124-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 08.03.2023).
3. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О.О. Дудоров, Р. О. Мовчан, С. С. Чернявський та ін.; за ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.

Юлія Пастух

Науковий керівник – асист. Анатійчук В.В.

Договірні відносини щодо провадження волонтерської діяльності

У зв'язку з тривалим характером військових дій рф проти України питання громадської ініціативи, самоорганізації осіб, відродження меценатських проєктів, вилилось у необхідність організації волонтерської діяльності та її легалізація шляхом прийняття відповідних правових актів. Сучасне законодавство регулює форми волонтерських відносин, визначаючи певні особливості укладення договорів про провадження волонтерської діяльності та відмежовує їх від надання волонтерської допомоги [1].

Саме договір про провадження волонтерської діяльності спрямований на надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах тощо. Здійснюючи аналіз даного визначення, необхідно зацентрувати увагу на істотних умовах договору, суб'єктному складі, формі та змісті [2].

Отже, істотною умовою договору про провадження волонтерської діяльності є предмет, а саме безоплатне виконання волонтером робіт і надання послуг на користь з описом виду діяльності волонтера, характеру послуг, їх обсягу. Необхідно звернути увагу на безоплатний характер договору, оскільки волонтерство є формою благодійної діяльності. У деяких випадках мова може йти тільки про відшкодування волонтеру витрат, пов'язаних з виконанням договору.

Враховуючи той факт, що даний договір, як форма відповідних правовідносин двосторонній, вважаємо за доцільне визначити їх суб'єктний склад і зміст. Сторонами договору про провадження волонтерської діяльності є волонтер і волонтерська організація. Волонтерами можуть бути фізичні особи, як громадянин України, так й іноземець або особа без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, є дієздатними та добровільно здійснюють соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги. Поняття волонтерської організації не має нормативного визначення, та передбачено чинним законодавством, як організація чи установа, що залучає до своєї діяльності волонтерів, на підставі договору про провадження волонтерської діяльності, укладеного з такою організацією чи установою, або без такого договору [3].

Документальне закріплення волонтерської діяльності дуже важливе, адже у договорі визначається правове становище сторін, яке слугує підтвердженням здійснення діяльності для органів державної влади, дає можливість

отримання відшкодування волонтеру за певні категорії витрат і ін. [4].

Таким чином, з урахуванням необхідності належної організації волонтерської діяльності, визначення низки спеціальних норм, які регулюють дані правовідносини, специфіку предмета і суб'єктного складу договорів про провадження волонтерської діяльності, можна дійти висновку, що договірні відносини щодо провадження волонтерської діяльності потребують удосконалення та відображення в окремій договірній конструкції.

Література:

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. //База даних «Законодавство України».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 03.003.2023).

2. Кривенко Ю. В. Цивільно–правовий договір як форма організації волонтерської діяльності. Підприємництво, господарство і право. № 9. 2018.

3. Петков С. В., Мельник О. М., Соболев Є. Ю., та ін. Волонтерські організації в Україні: адміністративно-правовий статус та організація діяльності: монографія. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2018. 162 с

4. Договірні відносини між волонтером та неприбутковою організацією. [Електронний ресурс: https://podatok.ednannia.ua/Present_ISAR_07.pdf]

Анна Павлюк

Науковий керівник – доц. Кіріяк О. В.

Захист персональних даних за допомогою цифрових інструментів

Права людини універсальні і мають поважатися всюди, як у реальному житті, так і в цифровому просторі. Цифрові інструменти стануть у пригоді для моніторингу дотримання стандартів і законодавчих засад у сфері захисту персональних даних. В умовах розвитку сучасного суспільства необхідно забезпечити надійний, законодавчо визначений захист персональної інформації.

У зв'язку з визнанням міжнародним співтовариством доцільності створення міжнародної системи правового регулювання обробки та передачі даних міжнародні організації почали наголошувати на необхідності розробки комплексу основних інструментів захисту приватного життя та індивідуальних свобод у зв'язку з обробкою персональних даних та їх транскордонними потоками.

Зокрема, необхідно вжити всіх необхідних технічних і організаційних заходів, спрямованих на захист конфіденційності та безпеки ваших персональних даних, зібраних через веб-сайти та інтерактивні програми, включаючи спеціальні категорії персональних даних. Такі заходи передбачають, без обмеження: розміщення персональних даних у захищених базах даних, які не є доступними для загального користування; перевірка особи зареєстрованих користувачів перед тим, як вони отримають доступ до своїх персональних даних [3].

У країнах ЄС триває подальший пошук балансу між захистом приватності та потребою у безпеці. Оприлюднення інформації про бенефіціарів (кінцевих власників) компаній, зареєстрованих в ЄС, гарантувала Директива ЄС № 2018/843 про боротьбу з відмиванням грошей. Будь-хто міг зайти в офіційний реєстр і дізнатися дані власника компанії без реєстрації та смс [2].

Але 22 листопада 2022 року Європейський суд визнав це порушенням конфіденційності та персональних даних. Відтепер країни-члени ЄС повинні змінити свої підходи до публікації даних, щоб вони були доступні лише відповідним органам влади та тим, хто демонструє законний інтерес у їх ознайомленні. Мінцифра розробила інструмент, який допоможе бізнесу у сфері захисту персональних даних. Набір інструментів — це тест, який перевірить, наскільки ваша компанія дотримується вимог закону про персональні дані при роботі з клієнтами.

В Україні також запустили мобільний додаток «Дій вдома», призначений для моніторингу режиму обов'язкової самоізоляції або обсервації, під час якої мають перебувати

громадяни, які прибули з-за кордону з підтвердженням чи підозрою на інфікування COVID-19.

У зв'язку з агресією Російської Федерації створено новий функціональний підрозділ – «Дія. Підпис». Це дає можливість громадянам, які вимушено покинули територію країни і не мають можливості отримати підпис в акредитованих центрах сертифікації ключів, сертифікованих в Україні.

Отже, на основі сказаного вище, при дослідженні спрямованості та ефективності механізму захисту персональних даних в умовах використання цифрових технологій, безумовно, враховувалися причини, вплив інтенсивного розвитку інформаційних технологій та глобальні соціально-правові процеси. На основі інформації, зібраної з відкритих джерел, можна зробити висновок, що потрібне приведення національного законодавства кожної держави у відповідність з міжнародними орієнтирами та врахування основних принципів щодо організації заходів із контролю за виконанням законодавства в цій галузі з метою забезпечення ефективного захисту відомостей про особу.

Література:

1. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних [Електронний ресурс] : Конвенція Ради Європи № 108 від 28 січ. 1981 р. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_326

2. Про інформацію [Електронний ресурс] : Закон України № 2658-ХІІ від 02.10.92 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text/>

Роксолана Приходько

Науковий керівник – асист. Донченко О.П.

Деякі аспекти діяльності Центру протидії дезінформації

Центр протидії дезінформації є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України, утвореним відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації», уведеного в дію Указом Президента України від 19 березня 2021 року № 106 [1]. Скорочена назва

ЦПД. Англійською мовою – Center for Countering Disinformation, скорочення – CCD.

Центр здійснює заходи протидії існуючим і прогнозованим загрозам національній безпеці та інтересам України в інформаційній сфері, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді.

Зокрема, Центр протидії дезінформації: 1) аналізує та моніторить події та явища в українському інформаційному просторі, стан інформаційної безпеки та присутності України у світовому інформаційному просторі; 2) визначає і вивчає існуючі та прогнозовані загрози інформаційній безпеці України, чинники їх формування, прогнозує та оцінює наслідки для безпеки національних інтересів України; 3) забезпечує РНБО України, Голову РНБО України інформаційно-аналітичними матеріалами з питань забезпечення інформаційної безпеки в Україні; 4) бере участь у формуванні та реалізації стратегії інформаційної безпеки України, аналізує стан її реалізації, зокрема ефективності заходів з протидії дезінформації; 5) вивчає, узагальнює та аналізує досвід інших держав і міжнародних організацій у боротьбі з дезінформацією та готує рекомендації для їх використання в Україні тощо.

Україна ефективно протидіє російській дезінформації. Наприклад, на цьому наголосили учасники міжнародного круглого столу «Протидія дезінформації в умовах воєнних дій», який відбувся у Києві у вересні 2022 року. Як повідомляють Апарат РНБО України та ЦПД, котрий ініціював проведення цього заходу, Секретар РНБО України Олексій Данілов у вступному слові зазначив, що росія працює за лекалами нацистської Німеччини, розповсюджуючи у світі «брехню, брехню і ще раз брехню», вкладаючи в інформаційну війну мільярди доларів. Водночас, заявив він, Україна перемогла на інформаційному фронті, який не менш важливий, ніж поле бою [2].

Зокрема, ЦПД у 2022 році викривав фейки та наративи, які були частиною інформаційної кампанії рф із залякування не лише власних громадян, а й громадян України та людей які

проживають на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей. Наприклад, серед навали наративів, які поширювались, були: 1) у Донецьку збили «український дрон» з механізмом скидання та підвишеним до нього вибуховим пристроєм. Як докази представники окупаційної влади надають фотографії безпілотної з нацистською символікою на крилах [3]. Центр виявив три хвилини поширення даного фейку, в кожній з яких він змінювався та доповнювався; 2) почалася евакуація Офісу генерального прокурора [3]. Публікація подавалася у контексті неминучого нападу РФ та нібито неможливості захисту Україною власних кордонів. Дана інформація була оперативно спростована самим Офісом генерального прокурора.

Отже, діяльність центру протидії дезінформації спрямована на захист медіапростору України, виявлення та спростування фейків, наративів, пропаганди як спроб РФ маніпулювання громадською думкою.

Література:

1. Питання Центру протидії дезінформації: Указ Президента України від 07.05.2021 р. №187/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1872021-38841>
2. Україна ефективно протидіє російській дезінформації. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Dialnist/5710.html>
3. Звіт центру протидії дезінформації. URL: https://www.rnbo.gov.ua/files/2022/CPD/Дезінформаційний_тиждень_5_11_02_2022.pdf

Андрій Просяной

Науковий керівник – проф. Гаврилук Р. О.

Принцип нейтральності в медіації:

переваги та виклики

Прийняття 16 листопада 2021 року нового Закону України «Про медіацію» [1] створює необхідність в ретельному дослідженні даної процедури та основних принципів її проведення. Загалом, дотримання принципів медіації створює позитивні умови для вирішення спорів між

сторонами свідчить про професійний рівень медіатора та сприяє налагодженню ділових взаємовідносин між сторонами й медіатором.

На нашу думку дані принципи створюють саму систему медіаційної процедури, дозволяють сторонам спору врегулювати конфлікт і отримати відповіді на прості питання стосовно професійності медіатора і у випадку порушення ним будь-якого з принципів на користь однієї зі сторін виникає можливість оспорювання результатів самої процедури медіації.

Одним із ключових принципів медіації є принцип нейтральності, встановлений у ст. 7 вищезазначеного закону. Нейтральністю медіатора є відсутність будь-яких переваг професійного медіатора на користь однієї зі сторін і використання медіатором свого статусу для забезпечення якісної, рівної процедури участі сторін у медіаційній процедурі.

Також принцип нейтральності медіатора простежується у законодавстві країн Європейського Союзу, як приклад можна навести Директиву 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах». Також основним актом поведінки медіаторів є Європейський Кодекс етики медіаторів. Український Кодекс етики медіаторів також містить схожі положення, оскільки він був розроблений Українським Центром Медіації на основі Європейського Кодексу етики медіаторів. У ньому вказано, що медіатор має проводити медіації нейтрально. Щодо цього найбільше підходить визначення Н. А. Мазаракі, яка стверджує, що «нейтральність медіатора є наріжним каменем медіаційного процесу та гарантує законність і справедливість медіаційної угоди. Водночас зміст поняття нейтральності медіатора не є постійною величиною й залежить від дії багатьох чинників, у тому числі професіоналізму медіатора, обраного стилю медіації, особливостей кожної окремої процедури медіації» [5, с. 106].

Основою принципу нейтральності виступає те, що, здійснюючи посередництво у спорі медіатор повинен контролювати процес та утримуватися від підтримки будь-якої зі сторін спору, також він не має право розглядати спір у вигляді переговорів із однією стороною, ігноруючи іншу. Медіатор також має пам'ятати про межі втручання в медіації, тобто він має дотримуватися допустимих меж втручання у справі. Важливим є і те, що медіатор має спонукати конфліктуючі сторони до налагодження взаєморозуміння, тим самим утримуючись від надмірного впливу на них.

Основною перевагою даного принципу є те, що він створює рамки для медіатора та робить його такою стороною конфлікту для обох сторін спору, яка вирішує їхній конфлікт, враховуючи вимоги кожної зі сторін.

Основним недоліком цього принципу є саме недотримання його медіатором, яке може полягати в раніше отриманих фінансових чи інших матеріальних благ від однієї зі сторін, прихованості з боку медіатора близьких родинних або дружніх до однієї зі сторін спору, в деяких випадках медіатор навіть може підвергнутися залякуванню та шантажу для вирішення спору на користь однієї з сторін.

Література:

1. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2022, № 7, ст. 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 25.02.2023).
2. Мазаракі Н. А. Принцип нейтральності медіатора. Юридичний бюлетень. Київ, 2018. Вип. 7. Ч. 1. С. 99-106.

Анна Павлюк

Науковий керівник – асист. Продан Т.В.

Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні

Сьогодні для вдалої реалізації політики у сфері боротьби зі злочинністю держава спрямована на застосування більш суворих заходів відповідальності до осіб, які вчиняють тяжкі та особливо тяжкі злочини з одного боку, а з іншого –

звільнення від кримінальної відповідальності і покарання осіб, які відмовилися від учинення кримінального правопорушення, що є яскравим проявом гуманізму. Сучасна тенденція розвитку кримінального законодавства України повинна бути спрямована саме на стимулювання соціально-схвальної поведінки у вигляді добровільної відмови шляхом обіцянки держави не притягувати особу до кримінальної відповідальності за розпочате кримінальне правопорушення у випадку остаточного припинення нею за своєю волею доведення кримінально протиправного діяння до кінця. Відповідно до ч. 1 ст. 17 Кримінального кодексу України (далі – КК України), добровільною відмовою є: «остаточне припинення особою за своєю волею готування або замаху на кримінальне правопорушення, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення його до кінця» [1].

Особа, яка розпочала кримінально протиправну діяльність, може не підлягати кримінальній відповідальності у зв'язку з добровільною відмовою від учинення кримінального правопорушення за наявності таких обов'язкових ознак:

- особа має остаточно припинити свою кримінально протиправну діяльність, тобто це має бути безповоротна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця;

- особа має відмовитися від вчинення діяння добровільно, з особистої власної волі – незалежно від мотивів, які спонукали її. Ініціатива добровільної відмови може належати й іншим особам, наприклад, близьким родичам або членам сім'ї, проте остаточне рішення про припинення такої діяльності приймає самостійно особа, яка добровільно відмовляється від доведення кримінально протиправного діяння до кінця;

- особа повинна усвідомлювати можливість доведення кримінального правопорушення до кінця – вона мусить бути переконаною у наявності фактичних можливостей успішного його завершення [1].

Добровільна відмова можлива тільки при незакінченому кримінальному правопорушенні на стадії готування або замаху на кримінальне правопорушення лише у випадках, коли у особи є можливість нейтралізувати створену нею небезпеку заподіяння шкоди об'єкту, який охороняється. А саме:

- під час готування до кримінального правопорушення – добровільна відмова можлива, зазвичай у формі бездіяльності, припинення підготовчих дій з створення умов для його вчинення або активних дій – знищення засобів і знарядь;

- під час незакінченого замаху – добровільна відмова можлива завжди та передбачає лише утримання від виконання наступних дій, які безпосередньо спрямовані на доведення кримінального правопорушення до кінця;

- під час закінченого замаху – лише у випадках, коли між діянням та ймовірним настанням суспільно небезпечних наслідків є певний проміжок часу, коли особа може втрутитися та перешкодити настанню цих наслідків.

Отже, інститут добровільної відмови при незакінченому кримінальному правопорушенні відіграє важливу роль у попередженні кримінальних правопорушень, оскільки сприяє відмові від продовження та завершення розпочатого особою кримінально протиправного діяння. Зокрема, особа внаслідок добровільної відмови від учинення кримінального правопорушення втрачає суспільну небезпечність, адже запобігає заподіяння шкоди об'єкту кримінально-правової охорони.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n2> (дата звернення: 17.02.2023).

Анастасія Рошка

Науковий керівник – доц. Торончук І.Ж.

«Велике правило» як основне джерело права Волощини у період правління М. Басараби (1632-1654 рр.)

Матей Басараб (1588-1654 рр.) - один з найвизначніших господарів (1632-1654 рр.) Волощини (територія сучасної Румунії). Особливими рисами його правління є зміцнення монархічної влади, впровадження в публічну та релігійну сфери суспільного життя румунської мови замість слов'янської та спроба кодифікації діючого тоді законодавства. За його сприяння перекладено й адаптовано перший збірник канонічних правил, що отримав назву «Мале правило» (надруковано в Говорівському монастирі в 1640 р.).

Але найбільше вплинули на розвиток правової системи Волощини під його правлінням «Правило Матея Басараби», також відоме як «Настанова закону», або «Велике правило». Це збірник, законів надрукований, у 1652 р. у Тирговіште (місто в Румунії). Дані правила являли собою перекладені із грецької мови законодавчі приписи із настанов Малакса та запозиченні численні тексти із «Правил Василя Лупула».

У Правилах Матея Басараби здійсненна спроба детального регламентування найбільш актуальних тоді інститутів цивільного, кримінального та процесуального права.. Особливо цікаво регламентувалися питання настання повноліття із досягненням 25 р., коли деліктоздатність за скоєнні правопорушення наставала з 18 років. Вони вплинули на зародження сімейного права: шлюб передували заручини, які породжували певні юридичні наслідки як матеріального, так і соціального характеру. Укладання шлюбу, як і його розірвання та сімейне життя, були віднесені до юрисдикції церкви [1].

Значна частина правил Матея Басараби присвячувалася питанням злочину та покарання. Злочини називали гріхами, або провинами та були класифіковані на великі та малі. При кваліфікації злочинних діянь враховували наявність умислу (прямого або непрямого), місце і час їх учинення [2, р 210, 219.]. Особливої регламентації набули замах на злочин, співучасть, рецидив тощо.

Підставами для звільнення від кримінальної відповідальності передбачалися: неосудність, необхідна оборона, наказ господаря тощо. Як пом'якшуючі обставини при визначенні міри покарання передбачалися: нецтво, гнів, пристрась, помилка без обману. Серед основних видів покарань застосовувалися фізичні (відсікання голови, повішання, насадження на палю, спалення на вогнищі, каліцтво), арештні (тюрма, заслання в монастир), релігійні (відлучення від церкви) і штрафи. Покарання мали залякуючий характер.

Незважаючи на прогресивний характер Правил Матея Басараби для свого часу, при їх перекладі та складанні були допущені суттєві помилки, що призвели до підміни понять «право» та «справедливість». Перекладач «Правил» 1652 р. Д. Паннонський замінив термін «право» на «справедливість», так дійшовши до визначень, які не мають чіткості: «Справедливість є річ більш правдива, ніж усе, що дає справедливість кожному» [3, р. 221-223]. Можна вважати, що, з одного боку, в румунській мові на момент створення правила не існувало іменника справедливість, а з іншого, - що Д. Панонський замість будь-якої метафори передає значення останнього, вважаючи за ліпше спробувати адаптувати слово справедливість до значення права.

Отже, Правила Матея Басараби є визначальною національною пам'яткою правової та релігійної культури Волощини та сучасної Румунії.

Література:

1. Mititelu C. Rudenia în „Pravila cea Mare“ (Târgoviște, 1652). Studiu juridico-canonic <https://ulim.md/sju/nr-3-4-2013/rudenia-in-pravila-cea-mare-targoviste-1652-studiu-juridico-canonic/>
2. Istoria statului si dreptului romanesc: curs universitar / dr. Costica Voicu... – Bucuresti: Universul Juridic, 2006. – 356 p.
3. Istoria dreptului roman: curs dr licenta / V.Onisor... – Cluj: Tipografia Fondului Cartilor Funduare, 1925. – 406 p.

Кароліна Руснак

Науковий керівник – доц. Савчин Н.М.

Значення апеляційного провадження у цивільному процесі України

Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним і керується принципом верховенства права. Керуючись насамперед Основним Законом – Конституцією, зазначимо, що у переліку основних засад судочинства закріплено забезпечення права на апеляційний перегляд справи [1].

Значення апеляційного провадження полягає в тому, що розгляд справ за апеляційними скаргами дозволяє виправляти помилки судів першої інстанції та забезпечувати правильний та однаковий підхід до застосування норм матеріального і процесуального права.

Стаття 352 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) нам трактує право на апеляційне оскарження, а якщо точніше, то учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково [2].

Як зазначає Д. Ю. Цихоня, гарантована законом можливість оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку є найбільш дієвим механізмом забезпечення обґрунтованості рішень суду, а також необхідною умовою забезпечення законності та справедливості правосуддя [3; с. 16].

Значення апеляційного провадження полягає в тому, що воно є: 1) гарантією захисту прав, свобод та інтересів особи у цивільному провадженні; 2) гарантією правильного розгляду та вирішення цивільної справи судами першої інстанції (гарантією правосуддя); 3) формою контролю за судовою діяльністю судів нижчого рівня та її результатами з боку судів вищого рівня; 4) реалізацією попереджувально-виховного завдання цивільного провадження.

І. Ю. Мірошников зазначає, що українському апеляційному провадженню притаманні такі процесуальні особливості: перевірка судового рішення як із фактичного, так і з формально-юридичного поглядів, що передбачає: а)

розширену систему підстав для зміни або скасування судових рішень; б) можливість апеляційної інстанції на умовах, зазначених у законі, повторно дослідити обставини, установлені в ході судового провадження, і досліджувати докази, що не досліджувалися судом першої інстанції; в) можливість суду апеляційної інстанції у випадках, передбачених законом, прийняти своє рішення, повністю або частково замінивши рішення або ухвалу суду першої інстанції; г) об'єкт перевірки – діяльність судів першої інстанції (судові рішення, які не набрали законної сили) на предмет законності, обґрунтованості й справедливості; д) широке коло суб'єктів права на апеляційне оскарження [4; с. 252].

Отже, апеляційне провадження є важливою стадією розгляду справи у цивільному судочинстві України, оскільки забезпечує право сторін на перевірку рішень суду першої інстанції. Завдяки апеляційному провадженню сторони мають можливість вдруге перевірити докази, представлені в суді першої інстанції, а також переконати апеляційний суд у правильності своїх аргументів. Також апеляційне провадження допомагає вдосконалювати судову практику, сприяє її єдності та впливає на розвиток правової держави в цілому.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року (редакція від 01.01.2020). Верховна Рада України. URL: <http://surl.li/fiqqph> (дата звернення: 25.02.2023).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV (редакція від 06.11.2022). Верховна Рада України. URL: <http://surl.li/fiqqph> (дата звернення: 15.02.2023).
3. Цихоня Д. Ю. Оскарження судових рішень, ухвалених судами першої інстанції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 186 с.
4. Мірошников І. Ю., Козлова Г. Р. Апеляційне провадження в Україні: історія та сучасність. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 64. С. 250–255.

Діана Стоян

Науковий керівник - проф. Карвацька С.Б.

Проблеми захисту персональних даних в умовах воєнного стану: міжнародно- правові аспекти

Захист персональних даних є однією з найбільш важливих проблем у сучасному інформаційному суспільстві. Умови воєнного стану створюють додаткові складнощі для захисту персональних даних. Міжнародні правові норми встановлюють права й обов'язки стосовно захисту персональних даних в умовах війни та конфліктів.

Воєнний стан породжує серйозні виклики для захисту персональних даних і пов'язаних з цим прав людини. У той час, коли уряд заявляє про воєнний стан, зазвичай приймаються різні рішення, які можуть суттєво обмежити права людини і дозволити уряду отримувати більше контролю над громадянами. Якщо ж вести мову про міжнародні аспекти, то ми б хотіли звернути увагу на такі джерела міжнародного права.

Міжнародне право передбачає ряд механізмів захисту персональних даних під час воєнного стану. Один з найбільш важливих документів у цьому плані - Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року до них [1]. Ці документи містять положення про захист населення від наслідків воєнних дій, включаючи захист їх прав на приватне життя і персональні дані.

Згідно зі статтею 3 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій 1949, усі особи, які не беруть безпосередньої участі в бойових діях, повинні бути захищені від наслідків збройних конфліктів. Це означає, що уряд повинен дотримуватися міжнародного гуманітарного права і забезпечувати захист прав людини, включаючи їх право на приватне життя та персональні дані. Додатково Конвенція про захист персональних даних містить положення про захист прав людини, які повинні бути дотримані незалежно від того, чи введений воєнний стан. Всі держави, що підписали ці документи, повинні дотримуватися міжнародних стандартів і забезпечувати захист персональних даних усіх своїх громадян.

Міжнародні норми також визнають важливість захисту персональних даних в контексті воєнного стану. Наприклад, стаття 13 Женевської конвенції про захист осіб, що не беруть участі у воєнних діях від 12 серпня 1949 року [2], передбачає, що військові, які затримали цивільну особу, повинні поважати її приватне життя, та забезпечувати, щоб її персональні дані не були розголошені без її згоди.

Згідно зі статтею 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [3], кожна людина має право на захист від будь-якого незаконного втручання у своє приватне та сімейне життя. Ця норма застосовується в умовах воєнного стану та конфліктів. Однак воєнний стан може виправдати обмеження цих прав за умови, що такі обмеження передбачені законом, необхідні для захисту національної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я чи моралі.

Отже, воєнний стан не може служити приводом для беззастережного обмеження права на приватність і захист громадянина. Ми вважаємо, у контексті воєнного стану, важливо пам'ятати, що право на приватність може бути обмежене лише в певному числі випадків, передбачених законом і необхідних у демократичному суспільстві для захисту національної безпеки, громадського порядку, здоров'я та моралі. Зауваживши з міжнародних джерел, будь-яке обмеження повинно бути пропорційним та обґрунтованим, а також повинно визнана незалежним і неупередженим судом.

Література:

1. Женевська конвенція про захист жертв війни 1949 року : Додатковий протокол № 1- 1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.
2. Женевська конвенція про захист осіб, що не беруть участі у воєнних діях 1949. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU49006>.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1973. № 2148-VIII (2148-08). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

Катерина Свергун

Науковий керівник – асист. Іліка М.І.

Захист цивільних осіб у період збройного конфлікту

Захист цивільних осіб і цивільного населення відображаються в загальних приписах звичаєвого міжнародного гуманітарного права: «Напади не повинні спрямовуватися проти цивільних осіб і з цивільними особами слід поводитися гуманно» [1]. Такі норми вважаються проявом загального принципу гуманності, їх конкретизовано у IV Женевській конвенції про захист цивільного населення під час війни та у двох Додаткових протоколах до Женевських конвенцій, що стосуються захисту жертв збройних конфліктів, а також у значній кількості норм звичаєвого міжнародного гуманітарного права тощо.

Варто вести мову про принципи міжнародного гуманітарного права, а саме: принцип розрізненості, сумірності та обережності, які спрямовані на захист цивільних осіб та цивільного населення. Отже, цивільні особи потребують захисту з боку міжнародного гуманітарного права формально у двох випадках. Перший випадок, це коли час активної фази збройного конфлікту – від перетворення на об'єкт збройного нападу та наслідки застосування сили проти військових цілей та комбатантів супротивника (йдеться про застосування згаданих принципів розрізнення, сумірності та обережності). Другий випадок, коли ці особи потрапляють під владу супротивника (джерелом є IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року, що захищає цивільних осіб в будь-який момент та за будь-яких обставин) [2].

Також зазначимо, що на тимчасово окупованих територіях на сході України російські сили порушують фактично всі принципи міжнародного гуманітарного права для цивільних. При цьому вони втягують у війну дітей, примушують

працювати місцеве населення, використовують у власних цілях заклади освіти тощо.

IV Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року містить загальні положення та механізми, що застосовуються до всіх осіб, які отримують захист. До таких механізмів відноситься створення санітарних та безпекових зон та місцевостей, положення про евакуацію цивільних осіб, забезпечення їх медичною допомогою.

Складовою частиною МГП є право військової окупації. Держава-окупант не набуває суверенітету над окупованою територією, але фактично здійснює владу й тому несе обов'язок забезпечувати громадський порядок та безпеку відповідно до вже чинних на цій території законів окупованої держави [3]. Численні обов'язки держави-окупанта зводяться головно до підтримання стану, який був до війни на окупованій території, тобто до збереження чинного порядку громадського життя, законів, інституцій тощо, а також забезпечення поваги до цивільного населення та його захисту.

Отже, захист цивільних осіб є одним із ключових факторів під час збройного конфлікту, особливо у гарячих точках. Міжнародне гуманітарне право містить основоположні норми, які забезпечують загальний і спеціальний захист цивільних осіб під час збройного конфлікту. Відзначимо, що найдієвішим захистом є повага та гуманне ставлення до кожної особи. Проте на практиці не дотримуються всі вимоги законодавства стосовно захисту населення під час збройних конфліктів як міжнародного, так і неміжнародного значення, хоча міжнародним правом передбачена відповідальність за порушення норм, установлених у Женевських конвенціях

Література:

1. Study on customary international humanitarian law
URL: https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/ukr-irrc_857_henckaerts.pdf
2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU49006>

3. О. Войтенко, М. Єлігулашвілі, О. Козорог, Т. Короткий, В. Потапова, О. Стокоз, Н. Хендель Вивчаючи міжнародне гуманітарне право Навчально-методичний посібник URL: https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2021/09/MGP_4_3.pdf

Валерія Середенко

Науковий керівник – доц. Вакарюк Л. В.

Правове регулювання та особливості використання дистанційної праці в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану дистанційна праця стала одним із найпоширеніших способів збереження трудових відносин та організації праці задля забезпечення працівникам відносної безпеки. Відповідно до ч. 1 ст. 60-2 КЗпП України, дистанційна робота – це форма організації праці, за якої робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією роботодавця, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно – комунікаційних технологій [1, ст.60-2].

Трудові відносини станом на сьогодні регулюються чинним законодавством із урахуванням дії Закону України від 15.03.2022 р. № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Новелою цього Закону є норма, згідно з якою, в умовах воєнного стану запровадження дистанційної роботи може здійснюватися і розпорядженням роботодавця без попередження про це за 2 місяці, як це передбачено ст. 32 КЗпПУ. Єдиною умовою є повідомлення працівника про таке розпорядження до запровадження дистанційної роботи [2, с. 245].

Також варто пам'ятати, якщо ст. 24 КЗпПУ, а саме ч. 1 п. 6-1 передбачено, що при укладенні трудового договору про дистанційну роботу додержання письмової форми є обов'язковим, то ч. 11 ст. 60-2 КЗпП зазначає: «У разі виникнення загрози збройної агресії чи надзвичайної ситуації дистанційна робота може запроваджуватися наказом (розпорядженням) роботодавця без обов'язкового укладення трудового договору про дистанційну роботу в письмовій формі». У наказі, як правило, встановлюється працівникам

період відключення зв'язку з офісом і визначаються контактні номери телефонів роботодавця та працівників для комунікацій та на випадок екстреної ситуації, засоби електронного зв'язку, порядок звітності працівника про виконану роботу тощо [1, ст. 60-2].

Варто врахувати, що в умовах воєнних дій можливі відключення комунікацій, які дозволяють виконання дистанційної роботи – електроенергія та мережа Інтернет. «Неможливість виконання працівником дистанційної роботи у зв'язку з відсутністю відповідних комунікацій, не можуть розглядатися як порушення трудової дисципліни, оскільки відсутня вина працівника. У такому випадку працівник повинен повідомити керівника про неможливість виконання роботи дистанційно будь-якими доступними засобами».

Важливим також є питання місця виконання дистанційної роботи. Норма ст. 60-2 КЗпПУ передбачає право працівника у разі запровадження дистанційної роботи самостійно визначати робоче місце. Відповідно, працівник може виконувати роботу і перебуваючи за кордоном. Водночас, Постановою Кабінету Міністрів України № 440 «Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану» від 12.04.2022 р. та Постановою № 481 «Деякі питання організації роботи працівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки на період воєнного стану» від 26.03.2022 р. передбачено можливість працівникам державних органів та суб'єктів господарювання державного сектору економіки працювати дистанційно лише на території України.

Отже, як можемо спостерігати, правовий режим воєнного стану вніс свої корективи в організацію праці та спричинив усе більше запровадження дистанційної роботи.

Література:

1. Кодекс законів про працю: Закон УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII, ст. 375 із змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Мельничук О. Ф., Мельничук М. О., Павліченко І. М. Правове регулювання та особливості застосування дистанційної

роботи

в умовах воєнного стану. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. 2022.

Серія: Право № 70. С. 242-247. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/258225/255048>

Каріна Стащишина

Науковий керівник – асист. Гнатюк Т.М.

Міжнародно-правові проблеми гендерної нерівності

Гендерна нерівність – це соціальний стан, за якого люди отримують різні ресурси, можливості, права та привілеї залежно від статі чи гендерної ідентичності. Гендерна нерівність є глобальною проблемою, яка існує у всіх країнах світу, незалежно від рівня розвитку, етнічної складової або релігії. Однак масштаб і прояви гендерної нерівності можуть відрізнятися залежно від культурних та соціальних умов.

Захист прав жінок і боротьба з гендерною нерівністю є важливим завданням національних і міжнародних організацій, а також громадських організацій, активістів. Основні проблеми гендерної нерівності у світі можна поділити на кілька категорій: доступ до освіти та професій: у багатьох країнах жінкам не дозволяють отримувати повноцінну освіту та набувати певних професій, внаслідок чого вони часто не мають можливості забезпечити собі та своїм родинам достатній рівень життя; різниця в оплаті праці: жінки часто отримують меншу заробітну плату, ніж чоловіки за виконану роботу, незалежно від їхньої кваліфікації та досвіду роботи; надмірний розподіл робіт за статевими ролями: у більшості країн жінки виконують надмірну кількість роботи вдома, доглядаючи за дітьми, старшими людьми та інвалідами, що зменшує їх можливість займатися іншими важливими справами; насильство проти жінок. Все це являє собою серйозну проблему у багатьох країнах світу.

Воно може набувати різні форми, такі як домашнє насильство, сексуальне насильство, насильство на робочому

місці та на вулиці; відсутність прав жінок: у багатьох країнах жінкам не дозволяють самостійно вирішувати важливі питання, такі як шлюб, розлучення, народження та виховання дітей.

Гендерна нерівність є однією з проблем, які зазнали погіршення в результаті агресії Росії на Україну. Війна не лише спричинила значні людські та матеріальні втрати, але й загострила різні соціальні та культурні питання, включаючи гендерну нерівність. Однією з основних проблем є збільшення числа випадків насильства проти жінок і дівчат. Жінки, які живуть в зоні конфлікту, часто стикаються зі збільшеним ризиком стати жертвою насильства, включаючи сексуальне насильство, насильство в сім'ї та насильство з боку збройних сил.

Подолання гендерної нерівності потребує комплексних заходів та зусиль усіх сфер суспільного життя. Необхідно розвивати гендерно-чутливе мислення та культуру, підвищувати грамотність на цю тему, розвивати механізми підтримки жінок і дівчат, які зазнають дискримінації, змінювати стереотипи та норми щодо ролей чоловіків і жінок, а також розробляти міжнародне законодавство, яке забезпечує рівні права та можливості для всіх громадян.

Література:

1. Еволюція правового становища жінок: історія і сучасність/ Упорядники О.М. Руднева, О.Р. Дашковська. Харків: Право, 2000. 196 с.
2. Діти, жінки та сім'я в Україні: Стат. Збірник/ Державна служба статистики України. К., 2010. 349с.

Валерія Струсевич

Науковий керівник - доц. Вакарюк Л. В.

Правове регулювання мобінгу: національний досвід

Мобінг – форма дискримінації прав людини у сфері трудових відносин, яка проявляється у вигляді психологічного, економічного чи іншого насильства на робочому місці з метою приниження людської гідності. У сучасному суспільстві таке явище все більше поширюється і тому надзвичайно важливе його законодавче врегулювання.

На теперішній час, національне законодавство закріплює поняття мобінгу та роз'яснює його форми, встановлює право особи звернутися до суду. Так, 11 грудня 2022 року вступив у дію Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)» від 16.11.2022 № 2759-IX. Даним Законом доповнено КЗпП України новою статтею 2⁻², яка має назву «Заборона мобінгу (цькування)» і визначає саме поняття «мобінгу» як систематичні (повторювані) тривалі умисні дії або бездіяльність роботодавця, окремих працівників або групи працівників трудового колективу, які спрямовані на приниження честі та гідності працівника, його ділової репутації, у тому числі з метою набуття, зміни або припинення ним трудових прав та обов'язків, що проявляються у формі психологічного та/або економічного тиску, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери, у тому числі такої, що змушує його недооцінювати свою професійну придатність.

Оскільки Україна намагається привести своє трудове законодавство у відповідність до законодавства ЄС, то

використання в нормативно-правових актах іноземного терміну «мобінг» цілком логічне.

Серед форм психологічного та економічного тиску КЗпП України виділяє такі: 1) створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери; 2) безпідставне негативне виокремлення працівника з колективу або його ізоляція; 3) нерівність можливостей для навчання та кар'єрного росту; 4) нерівна оплата за працю рівної цінності, яка виконується працівниками однакової кваліфікації; 5) безпідставне позбавлення працівника частини виплат; 6) необґрунтований нерівномірний розподіл роботодавцем навантаження і завдань між працівниками з однаковою кваліфікацією та продуктивністю праці, які виконують рівноцінну роботу [1].

КЗпП України забороняє вчинення мобінгу (цькування) та надає особі право на звернення зі скаргою до Державної служби України з питань праці, а також на звернення до суду задля захисту своїх порушених прав.

Позитивним аспектом визначення форм мобінгу в КЗпП України є наведення прикладів психологічного та економічного тиску для чіткішого розуміння того, що саме законодавець вважає таким цькуванням. Вимоги роботодавця щодо належного виконання працівником трудових обов'язків, зміна робочого місця, посади працівника або розміру оплати праці в порядку, встановленому законодавством, колективним або трудовим договором, не вважаються мобінгом (цькуванням) [2].

Щодо відповідальності за вчинення мобінгу, то Кодекс про адміністративні правопорушення доповнено статтею 173⁻⁵ «Мобінг (цькування)». Відповідно до вказаної статті вчинення мобінгу (цькування) – тягне за собою накладення штрафу або громадські роботи. Серед законодавців також існує думка щодо визначення і кримінальної відповідальності за цькування на роботі, але наразі така норма в Кримінальному кодексі України відсутня.

Література:

1. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 № 322-VIII, додаток до № 50, ст. 375, Ст. 2². Із змін. від 27.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 20.02.2023).

2. Сорокіна А. "Мобінг та булінг в трудових відносинах. *Молодий вчений*. 11 (63), 2018. С. 134-138. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3438>

Владислав Стрілак

Науковий керівник: проф. Гаврилюк Р. О.

Особливості правового регулювання медіації в адміністративних спорах: досвід України та ЄС

На європейському просторі поширенню медіації у вирішенні адміністративно-правових спорів/конфліктів сприяла Рекомендація (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами та сторонами від 05.09.2001 року, яка визначає, що «широке використання альтернативних способів врегулювання адміністративних спорів дасть змогу підійти до розв'язання цих проблем і наблизить адміністративні органи до громадськості» [1].

Наприклад, у Польщі медіація в адміністративних спорах запроваджена у 2017 році, внесенням змін до Кодексу адміністративного судочинства та деяких інших законів. Нові правила дозволили проводити медіацію між сторонами адміністративного провадження, а також між сторонами та адміністративним органом, який розглядає справу. Основні принципи медіації: медіація є добровільною і конфіденційною, медіатор є неупередженим і нейтральним, а сторони може обрати медіатора. Нейтральність і неупередженість медіатора також забезпечуються, а також забороняється працівнику адміністративного органу, перед яким ведеться шпровадження, бути посередником.

Польське законодавство виключає можливість вирішення медіації у адміністративних спорах, які регулюються обов'язковими нормативними актами, які не залишають

органу влади можливості здійснювати адміністративний розсуд, а тому щоб забезпечити дотримання закону, орган влади повинен укласти мирову угоду перед посередником, однак орган влади явно повинен буде відмовитися це зробити, якщо мирову угоду досягнуто з порушенням закону.

В Німеччині впровадження медіації на практиці почалося з пілотного проекту щодо судових медіаторів. Тривалість процедури медіації: переважна більшість процедур медіації було завершено протягом 3 місяців. Предмет медіації в адміністративних спорах: основними сферами втручання для медіації були закон про державних службовців та закон про будівництво, а також водне законодавство, податкове законодавство, законодавство про безпеку, муніципальне право.

В Україні 16 листопада 2021 року прийнято Закон України «Про медіацію», у якому визначено правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору). Ухвалення цього закону нормативно регламентувало позасудову процедуру врегулювання спору, який може знаходитися на вирішенні в цивільному, господарському чи адміністративному судочинстві, також положення закону можуть застосовуватися у справах про адміністративні право - порушення та в кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [2]. Однак з прийняттям Закону України «Про медіацію» питання вирішення адміністративних спорів шляхом медіації в Україні потребує деяких доопрацювань:

По-перше, внесенням певних змін до КАСУ визначивши категорії справ, де медіаційна процедура можлива, або чітко прописати інституційні рамки, згідно з якими сторонам заборонено вдаватися до процедури медіації;

По-друге, існування в адміністративних спорах нерівності між сторонами, де з одного боку влада, а з іншого – громадянин, то для врівноваження сторін законодавцем необхідно розробити процедуру призначення медіатора в

адміністративних спорах, а також забезпечити нейтральності та неупередженості медіатора від органів влади

Література:

1. Рекомендація (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами та сторонами від 05.09.2001 року https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf
2. Про медіацію. Закон України №1875-IX від 16.11.21.p URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

Максим Суховерський

Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

Реформування трудового законодавства в умовах воєнного стану

Унаслідок військової агресії російської федерації проти України президентом нашої держави було введено воєнний стан від 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року, згідно із Указу президента України «Про введення воєнного стану в Україні» №64/2022 (затверджений Законом № 2102-IX від 24.02.2022) [1].

Із уведенням воєнного стану в Україні розпочався новий етап у розвитку трудового права, зокрема. Беручи до уваги окупацію значної частини нашої держави, постійні бомбардування цивільних будівель, позапланові відключення електроенергії умови праці зазнали значних змін для забезпечення нормального функціонування трудових відносин, вдосконалення їх правового регулювання законодавцем прийнята велика кількість актуальних законів, внесені зміни до чинних законодавчих актів.

Загалом ми б хотіли виділити два важелі впливу, які супроводжуються змінами. Перший – це фактичний чинник. Тобто загроза бомбардувань, яка супроводжується повітряною тривоною безперечно вказує на небезпеку та необхідність зупинити робочий процес і перейти до укриття. Адже життя та здоров'я у нашій державі визнаються найвищою соціальною цінністю відповідно до статті 3 Конституції України [2]. Другий чинник – юридичний.

Маємо на увазі внесення змін до чинного законодавства. Адже саме нормативно-правові акти регулюють нашу діяльність, визначають, як особа повинна діяти у правовий спосіб у різних ситуаціях. Також не варто забувати про захисну функцію закону про працю.

Тож спробуємо детальніше проаналізувати саме другий чинник. Першим законом, прийнятим протягом воєнного стану, став Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року №2136-IX [3]. Надалі законодавець прийняв Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» від 21 квітня 2022 року №2220-IX [4]. 12 травня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників» №2253-IX [5].

Проаналізувавши норми вищезгаданих нормативно-правових актів, хотіли б звернути увагу на такі напрями реформування трудового законодавства в умовах воєнного стану: встановлення певних обмежень і особливостей організації трудових відносин; посилення захисту трудових прав працівників і гарантій їх здійснення; посилення гнучкості правового регулювання трудових відносин, мобільності працівника при здійсненні права на працю.

Література:

1. Конституція України: Основний закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.03.2022р.)
2. Указ президента України «Про введення воєнного стану в Україні» №64/2022 від 24.02.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 04.03.2022 р.)
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 04.03.2022р.)

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. Офіційний вісник України. 2022. №40.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту трудових прав працівників: Закон України від 12 травня 2022 року №2253-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text> (дата звернення: 04.03.2022р.)

Юлія Строїч

Науковий керівник – проф. Гаврилук Р. О.

Чорноморська зернова ініціатива: досвід Ємену та України в умовах морської блокади

Підписання 22 липня 2022 р. угод між Україною, Туреччиною, ООН та РФ дозволило деблокувати деякі чорноморські порти для перевезення зерна та продовольчих товарів. Подібний досвід має Ємен, котрий у 2016 р. зіткнувся зі схожими проблемами.

У 2015 р. у країні почалася громадянська війна між повстанцями-хуситами та урядовими силами президента Гаді, якого підтримала Арабська коаліція, очолювана Саудівською Аравією, що здійснила інтервенцію на територію Ємену. Коаліція запровадила морську та повітряну блокаду. Кораблі, які прямували у порти Ємену, потребували дозволу уряду та мали пройти перевірку коаліційними силами. Зменшення вантажообігу через затримки та невизначеність для судноплавних компаній, а також різке зростання витрат на страхування загострювали гуманітарну кризу, спричинену війною, оскільки Ємен дуже сильно залежав від імпорту (до початку конфлікту він імпортував 90% продовольства). Коаліція стверджувала, що дотримується ембарго на постачання зброї, встановлене Радою в резолюції 2216 [1, с. 5] проти хуситів. Однак ці заходи виходили далеко за рамки повноважень резолюції, яка

дозволяла перевірки лише тоді, коли були розумні підстави вважати, що вантажі порушують ембарго.

Щоб відновити комерційні вантажопотоки в країну, відповідно до Резолюції РБ ООН 2216 (2015), Управління ООН з обслуговування проєктів (анг. «UNOPS») у травні 2016 р. на прохання уряду Ємену та від імені ООН і відповідних держав-членів запровадило в дію Механізм перевірки та інспекції ООН для Ємену (анг. «UNVIM»), що здійснює нагляд за службами моніторингу та перевірки комерційних вантажів, призначених для портів Ємену. Так, уже протягом травня 2016 р. вдалося експортувати майже 462 тисячі тонн зерна [2] і запобігти подальшій гуманітарній катастрофі.

Досвід України подібний. Для сприяння реалізації ЧЗІ було створено Спільний координаційний центр (СКЦ), до складу якого входять представники України, РФ, Туреччини та ООН [3]. Напередодні впровадження ЧЗІ додаткові страхові внески, що стягуються за вихід до акваторії Чорного моря, знизилися, що свідчило про підвищення довіри до страхування з 2022 р. [4] і знизило вартість перевезень. За перші три тижні діяльності угоди 12 суден вивезли понад 370 тисяч тонн зерна, як заявив Фредерік Дж. Кенні-молодший, тимчасовий координатор ООН у СКЦ на регулярному прес-брифінгу ООН [5]. Разом із тим російські інспектори СКЦ штучно блокують повноцінну роботу ініціативи та порушують вільне судноплавство в Чорному морі [6], що ставить під загрозу діяльність зернового коридору.

Однак, на відміну від Ємену, Україна в умовах блокади страждає перш за все через збитки, завдані її економіці, та неможливість виконати зобов'язання щодо експорту зернових у рамках ВПП, тому й вважати їх ідентичними було б помилкою.

Отже, можна зробити висновок, що застосування морської блокади в умовах ведення бойових дій неодмінно призводить до погіршення гуманітарної ситуації, а вирішення такої проблеми залежить від доброї волі конфліктуючих сторін.

Література:

1. Резолюція РБ ООН 2216 (2015) URL: <https://cutt.ly/y8XHn7Q> (Accessed: 09.03.2023)
2. Monthly Situation Reports by UNVIM (May 2016p.) URL: <https://cutt.ly/r8XH1Pe> (Accessed: 09.03.2023)
3. Initiative on the Safe Transportation of Grain and Foodstuffs from Ukrainian Ports, art. A. 2022. URL: <https://cutt.ly/n8X8GI4> (Accessed: 09.03.2023)
4. Carolyn Cohn, Jonathan Saul: Ship insurers seek more assurances on Ukraine grain corridor. *Reuters*. 2022. URL: <https://cutt.ly/38X1rhM> (Accessed: 09.03.2023)
5. UN interim Coordinator: Ukraine grain export deal off to «a very good start» – URL: <https://cutt.ly/G8X1kBc> (Accessed: 09.03.2023)
6. Спільна заява О. Кубракова та Д. Кулеби щодо перешкоджання судноплавству в Чорному морі з боку росії. 2023. URL: <https://cutt.ly/28X6asO> (Дата звернення: 09.03.23)

Артем Тифанюк

Науковий керівник – доц. Орловський О.Я.

Правовий механізм соціального захисту біженців в Україні

В Україні достатньо розвинена законодавча база щодо соціально – правового захисту біженців, наша держава небайдуха до дітей з числа біженців та біженців загалом. Основні питання буття біженців та дітей-біженців регулюються з боку держави.

Існують проблеми і законодавчого характеру, вони зумовлені тим, що наявність такої специфічної групи людей як біженці, у законодавстві України враховано недостатньо. Як правило, вони не виокремлюються в інших, крім Закону України «Про біженців», законодавчих актах. Але поступово, завдяки великій роз'яснювальній роботі під час оновлення законодавчої бази у справах біженців ситуація змінюється на ліпше. Статус біженця визнається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань міграції іноземця або особи без громадянства.

Правовий статус біженців в Україні визначається Законом України «Про біженців» і міжнародно-правовими документами, найважливішими з яких є Конвенція ООН про

статус біженців 1951 р. і Протокол щодо статусу біженців 1967 р., які були ратифіковані Україною 10 січня 2002 р.

Біженці мають право на одержання грошової допомоги, пенсії та інших видів соціального забезпечення в порядку, встановленому законодавством України, та користування житлом, наданим у місці проживання.

Юридичним документом, що підтверджує надання статусу біженця, є посвідчення біженця, яке видається іноземцеві чи особі без громадянства, які досягли 16-річного віку на підставі відповідного рішення Державного комітету України у справах національностей та міграції.

Іноземці та особи без громадянства можуть в'їжджати в Україну за дійсними паспортними документами. При цьому іноземці та особи без громадянства повинні одержати у встановленому порядку в'їзну візу, якщо інше не передбачено законодавством України та міжнародними договорами України.

Механізм виплати біженцям грошової допомоги та пенсії визначила відповідна постанова Кабінету Міністрів України від 6 липня 1998 р., яка встановила розмір одноразової грошової допомоги – один неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а для дітей – 60% від цієї суми. Згідно з Тимчасовим положенням про умови й порядок оформлення іноземним громадянам дозволів на працевлаштування в Україні, біженці були віднесені до тих категорій іноземців, яким не потрібно мати дозвіл центру зайнятості для влаштування на роботу. Реалізації права біженців на житло мала сприяти постанова Кабміну “Про створення органів міграційної служби в Україні”, п. 2 якої містив доручення протягом 1994–95 рр. створити регіональні пункти тимчасового розміщення біженців.

Приєднання України до Конвенції ООН про біженців буде офіційним кроком з продовження ряду заходів нашої держави щодо дотримання прав людини, демонстрацією того, що Україна визнає і поважає принципи міжнародного права, буде сприяти мобілізації міжнародної підтримки України.

Література:

1. Конституція України: Основний закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.03.2023р.)
2. Указ президента України «Про введення воєнного стану в Україні» №64/2022 від 24.02.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 04.03.2023 р.)
- 3 Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 9 липня 2011 року 3671-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17/ed201603303#Text> (дата звернення: 04.03.2023 р.)

Аліна Тодосійчук

Науковий керівник – доц. Бурка А.В.

Особливості прийняття спадщини під час дії воєнного стану

Питання спадщини, її прийняття, завжди було та є одним із актуальних, а особливо у період воєнного стану, коли законодавство зазнає чималих змін. Особливості спадкування під час воєнного стану визначаються постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 р. № 164; наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату» від 11 березня 2022 р. № 1118/5.

Станом на сьогодні усі зацікавлені особи мають право звернутися до будь-якого нотаріуса України для заведення спадкової справи, незалежно від останнього місця проживання померлого [1]. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення строку для прийняття спадщини (6 місяців). Проте зазначимо, що перебіг строків за вже відкритою спадщиною (на момент

введення воєнного стану) було зупинено з 06 березня 2022 р. (включно), в день набрання чинності постановою КМУ від 6 березня 2022 р. № 209. Згодом постановою КМУ від 24 червня 2022 р. № 719 встановлено, що на період воєнного стану строк для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється, але не більше ніж на чотири місяці [2]. Так, для спадщини, 6-місячний строк для прийняття якої не сплинув до набрання чинності пунктом 3 постанови КМУ № 164 або яка відкрилася під час дії воєнного стану, строк для прийняття (відмови від) спадщини становитиме 10 місяців. При цьому строк може бути меншим ніж 10 місяців у разі припинення або скасування воєнного стану.

Під час обчислення строків також доцільно звернути увагу, що положення пункту 3 постанови КМУ № 164 прийнято за відсутності у Цивільному кодексі України особливостей оформлення спадщини під час дії воєнного стану. Так, частина третя статті 1272 ЦКУ передбачає виключно судовий порядок надання додаткового строку для прийняття спадщини. Проте Міністерство юстиції України дійшло до висновку про неухильне застосування саме пункту 3 постанови, на період дії воєнного стану[3].

Забороняється видача свідоцтва про право на спадщину у спадковій справі, заведеної без використання Спадкового реєстру, до її реєстрації у Спадковому реєстрі; за відсутності доступу до Спадкового реєстру нотаріус заводить спадкову справу без використання цього реєстру та перевіряє наявність заведеної спадкової справи, спадкового договору, заповіту протягом п'яти робочих днів з дня відновлення такого доступу [1].

Отже, запровадження в Україні воєнного стану спричинило внесення ряду змін до порядку реалізації громадянами свого права на прийняття спадщини. Останні (зміни) спрямовані на максимальне забезпечення прав та інтересів громадян.

Література:

1. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів у сфері нотаріату: наказ Міністерства юстиції України від 11.03.2022 № 1118/5. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0325-22#Text> (дата звернення: 18.02.2023).

2. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 р. № 719. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-postanov-kabinetu-ministriv-ukrayini-shchodo-notariatu-ta-derzhavnoi-reyestraciyi-v-umovah-voyennogo-stanu-i240622-719> (дата звернення: 23.02.2023).

3. Щодо деяких питань нотаріату в умовах воєнного стану : лист Міністерства юстиції України від 11.07.2022 р. № 55476/37.1/32-22 URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/07/13/20220713141744-72.pdf> (дата звернення: 24.02.2023).

Станіслав Татулич

Науковий керівник – доц. Кондрат'єва Л. А.

Стадія підготовки справи до розгляду як особливості справ окремого провадження

Матеріально-правова природа справ, що розглядаються в суді першої інстанції, вплинула на існування трьох видів провадження в цивільному судочинстві: наказного, позовного та окремого (ч. 2 ст. 19 ЦПК) [1]. Щодо окремого провадження (розділ IV, глава 1 ЦПК), то законодавець, на відміну від позовного провадження, формулює визначення окремого провадження, закріплює перелік справ і процесуальний порядок їх розгляду (ст. 293, 294 ЦПК).

За основу розгляду справ окремого провадження взято загальні правила позовного провадження, однак зі своїми винятками та доповненнями. Тому підтримуємо позицію М. М. Ясинка, який вважає, що кожна справа окремого провадження, являючи собою процесуальну форму, за своєю суттю не відрізняється від суті процесуальної форми позовного провадження [2, с. 162].

Поряд із цим, варто підкреслити активний характер суду та його компетенції в окремому провадженні, які обумовлені особливим об'єктом судового захисту і предметом судової діяльності. Загальним об'єктом судового захисту в окремому провадженні виступає охоронюваний законом інтерес, а предметом судової діяльності є встановлення юридичних фактів або станів, а також підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Враховуючи викладене, звертаємо увагу на те, що законодавець у деяких категоріях справ вказує на обов'язковість проведення підготовчих дій, які передують розгляду, на відміну від позовного провадження, в якому дана стадія відсутня. Так, законодавець указує на особливість підготовки справ окремого провадження, що зумовлена специфікою кожної категорії справ і відображена в статтях ЦПК, що регламентують порядок розгляду справ окремого провадження. Наприклад, у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою суд до початку розгляду справи встановлює осіб, які можуть дати свідчення про фізичну особу, місцеперебування якої невідоме, а також запитує відповідні організації за останнім місцем проживання відсутнього і за останнім місцем роботи про наявність відомостей щодо фізичної особи, місцеперебування якої невідоме (ч. 1 ст. 307 ЦПК). У справі про усиновлення суддя під час підготовки справи вирішує питання про участь у ній як заінтересованих осіб відповідного органу опіки та піклування (ч. 1 ст. 312 ЦПК).

Як свідчить судова практика, суд обов'язково здійснює підготовчі дії у справах окремого провадження, підтвердження чому знаходимо і в науковій літературі. Так, у справі про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність суддя повинен з'ясувати коло осіб, які можуть надати інформацію про належність речі (наприклад, викликати фактичного володільця речі, з'ясувати, чи належить нерухома річ особі, яка померла або оголошена померлою, і чи є спадкоємці), а також зробити відповідні запити щодо відомостей про нерухому річ у відповідні

організації (житлово-експлуатаційні організації, органи місцевого самоврядування, органи, які здійснюють державну реєстрацію об'єктів нерухомості та ін.) [3, с. 598].

Отже, законодавчо закріплена активність суду у встановленні фактів та обставин у справах окремого провадження особливого значення набуває для справ, метою розгляду та вирішення яких є захист прав, свобод та інтересів осіб, які потребують особливої уваги з боку держави, для суспільства в цілому.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 серпня 2022 р. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2022. 312 с.
2. Ясинок М. М. Процесуальна форма цивільного судочинства, її природа та складові елементи. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 4-5. С. 157–164.
3. Цивільне процесуальне право України : підручник / В. М. Коссака, Р. Я. Лемик, Ю. В. Навроцька, С. В. Сеник; за заг. ред. В. М. Коссака. Харків : Право, 2020. 752 с.

Юлія Усата

Науковий керівник – проф. Гаврилук Р.О.

Правовий статус медіатора

Актуальність і активне запровадження у світі та Україні альтернативних способів вирішення спорів потребує правового визначення вимог щодо осіб, які на професійній основі бажають здійснювати позасудове врегулювання спорів. Одним із таких суб'єктів є медіатор, правовий статус в Україні якого визначається Законом України «Про медіацію».

Медіатор – це спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію. Вимоги до медіатора передбачаються ст. 9 вище - зазначеного закону. Зокрема, медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. Базова підготовка медіаторів здійснюється за програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання. Програма базової підготовки медіатора передбачає

теоретичну підготовку і відпрацювання практичних навичок, набуття яких підтверджується сертифікатом.

Законодавством визначено, що медіатором не може бути особа, яка має судимість, особа, цивільна дієздатність якої обмежена, або недієздатна особа [1].

Можна звернутися до зарубіжного досвіду стосовно вимог до особи та рівня її підготовки, яка бажає стати медіатором. В Австрії, щоб стати медіатором, необхідно відповідати таким вимогам: мати не менше 28 років і не менше 200 годин професійного навчання в акредитованому навчальному закладі. Надалі, для надання послуг у сфері медіації, особа повинна бути внесена до списку, що формується регіональним Верховним Судом Австрії та в обов'язковому порядку підвищувати кваліфікацію, кожні п'ять років [2, с. 15].

Спеціальні вимоги до освіти висуваються й до осіб, які бажають стати медіаторами в Італії. Так, особа, має володіти ступенем або дипломом, принаймні еквівалентним університетському ступеню після закінчення трьох років навчання і пройти, як мінімум, дворічні курси перепідготовки у закладах, акредитованих Міністерством юстиції, а також протягом дворічного періоду перепідготовки повинні брати участь щонайменше у двадцяти процедурах медіації як стажисти [3].

Проаналізувавши українські та зарубіжні законодавчі норми стосовно вимог до особи, яка бажає стати медіатором, можна сказати, що суттєвою відмінністю є те, що Законом України «Про медіацію» встановлюється мінімальний вік особи, яка може стати медіатором. Також варто сказати, про те що обсяг навчальної програми майбутніх медіаторів в Україні значно менший, ніж у раніше проаналізованих країнах. Відзначені відмінності є предметом занепокоєння вітчизняних науковців і у зв'язку із цим, Факас І. Б., пропонує законодавцям передбачити мінімальний вік для осіб, які бажають стати медіатором, на рівні 25 років і збільшити кількість годин професійного навчання до, як мінімум, 200 годин.

Отже, можна зазначити, що законодавством України врегульовано правовий статус медіатора, визначено вимоги до осіб, які бажають стати медіаторами. Проте вітчизняні науковці пропонують звернутися до міжнародного досвіду та визначити мінімальний вік особи, яка має на меті надання послуг у сфері медіації, та збільшення кількості годин базової підготовки медіаторів, щоб розгляд спорів за допомогою медіації був повним, ґрунтовним і результативним.

Література:

1. Закон України "Про медіацію" [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, № 7, ст. 51 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
2. Про медіацію, або як швидко вирішити конфлікт, не звертаючись до суду. Український Центр Медіації при Києво-Могилянській Бізнес Школі. С. 15.
3. Факас І. В. Правовий статус медіатора та здійснення медіації в цивільному судочинстві / І. В. Факас. // ПРАВО І СУСПІЛЬСТВО. – 2022. – №4. – С. 107–111.

Аліна Фесенко

Науковий керівник – доц. Ющик О.І.

Кримінальна відповідальність псевдоволонтерів у воєнний час

Під час війни, кратно зросли кількості як гуманітарних вантажів, так і чисельності псевдоволонтерів, а також недобросовісних службових осіб, зумовило появу спеціальної норми у Кримінальному кодексі України – «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» (ст. 201²) [1, с.184].

Аналізуючи об'єктивну сторону складу незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, можна виділити три активні форми (альтернативні дії): 1)

продаж товарів чи предметів гуманітарної допомоги, тобто будь-яка їх оплатна передача; 2) використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги – розпорядження ними у будь-який спосіб не за фактичним цільовим призначенням; 3) укладання будь-яких інших правочинів щодо розпорядження будь-чим із зазначеного вище [3]. Окремо варто наголосити на певній, суттєвій прогалині у редакції статті 201² щодо різновиду спеціального суб'єкта, для усунення якої доволі доречним було б криміналізувати відповідну суспільно небезпечну діяльність як офіційних волонтерів (тобто тих, хто здійснює волонтерську діяльність (а) індивідуально, проте наділений відповідним офіційним статусом, або (б) діє через організації та установи, інформація про які розміщена на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності), так і посадових осіб, які хоч і не наділені службовими повноваженнями, однак у зв'язку з своєю посадою можуть мати доступ до предметів гуманітарної допомоги, фактично розпоряджатися ними тощо. Криміналізація діяння, передбаченого ст. 201² КК України, є очевидно своєчасним, доречним, нагальним і ефективним кроком для запобігання такому роду кримінальних правопорушень. У ЗМІ мало чи не щодня з'являється інформація про факти розкрадання гуманітарної допомоги, благодійних внесків, пожертв. Кожен такий випадок стає резонансним, збуджує місцеве населення, може породжувати недовіру до волонтерського руху як такого загалом і в кінцевому випадку впливати на активність та інтенсивність допомоги, яка надходить як із інших держав, так і від громадян в Україні. Зокрема, викрито гендиректора Чернівецької обласної клінічної лікарні, який використовував отримані з Італії як гуманітарну допомогу 5 швидких для надання платних послуг. Затримано його під час одержання 16 000 гривень неправомірної вигоди за них. Інший випадок мав місце на Львівщині, де було затримано експосадовця ОДА та главреда інтернет-видання, які незаконно реалізували

допомогу з ЄС – бронезилети та каски на загальну суму 535 тис грн [2].

Отже, виходячи з вище сказаного, можна зробити висновок, що встановлення кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201²) позитивно відобразиться на волонтерській діяльності, сприятиме зміцненню довіри до неї, дозволить притягнути до відповідальності за таке кримінальне правопорушення.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 08.03.2023).

2. Муравська Н. Як покарати тих, хто використовує гуманітарну допомогу та благодійні пожертви не за призначенням. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-taproces/yak-pokarati-tihhto-vikoristovue-gumanitarnu-dopomogu-tablagodi-yni-pozhertvi-ne-za> (дата звернення: 08.03.2023).

3. Шевчук А.В., Боднарук О.М. Кримінальна відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/10/32-1.pdf>. (дата звернення: 08.03.2023)

Валерія Філіпова

Науковий керівник –асист. Крайній П.І.

Окремі аспекти правового регулювання патронатної служби в Україні (на прикладі органів місцевого самоврядування)

Вдосконалення системи органів публічної влади в Україні зумовила появу нових допоміжних органів, якими забезпечується реалізація відповідних повноважень тими чи іншими органами публічної влади. Розбудова сучасної та ефективної системи органів місцевого самоврядування (далі –ОМС) як однієї зі складових системи публічної влади, здійснюється з урахуванням нових соціально-економічних реалій. Важливе місце у цих процесах посіли питання щодо

змісту відносин у сфері патронатної служби як системної складової публічної служби та відповідної галузі законодавства.

Спроби нормативного регулювання цих відносин здійснюється із перших років української незалежності. Разом з тим, у відповідних законодавчих актах щодо державної служби і служби в органах місцевого самоврядування визначення поняття патронатної служби відсутнє. Більше того, Законом України «Про державну службу» визначено, що дія його норм не поширюється на працівників патронатної служби [1].

Доктрина адміністративного права розглядає патронатну службу як сукупність осіб, яких самостійно добирають і приймають на посади згідно зі штатним розписом і категорією керівники державних органів та органів місцевого самоврядування [2].

Специфіка патронатної служби полягає в тому, що особи, які входять до її складу, не виконують безпосередньо завдань і функцій держави, та в певний спосіб обслуговують діяльність державних службовців або органу, який їх створює. Відповідно до ч. 1 ст. 92 Закону України «Про державну службу» до посад патронатної служби належать посади радників, помічників, уповноважених і прес-секретаря Президента України, працівників секретаріатів Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, працівників патронатних служб Прем'єр-міністра України й інших членів Кабінету Міністрів України, помічників-консультантів народних депутатів України, помічників і наукових консультантів суддів Конституційного Суду України, помічників суддів, а також посади патронатних служб в інших державних органах.

А можливість створення патронатних підрозділів в органах місцевого самоврядування передбачена положеннями ст. 10 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» але з певними обмеженнями: патронатна служба в органах місцевого самоврядування не може утворюватися на рівні сільських і селищних рад. Сфера

її запровадження обмежена органами місцевого самоврядування, що функціонують на рівні міста, району, області.

Отже, патронатна служба при ОМС в Україні потребує подальшого законодавчого врегулювання, особливо в частині, що стосується їх діяльності при сільських і селищних радах.

Література:

1. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 09.03.2023).
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук. ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. - К. : НАДУ, 2011. — Т. 6 : Державна служба / наук. ред. колегія: С.М. Сьрьогін (співголова), В.М. Сороко (співголова) та ін. - 2011. - С. 309. URL: https://dut.edu.ua/uploads/l_203_38537912.pdf
3. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III : станом на 1 серп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> (дата звернення: 09.03.2023).

Аріна Цимбаленко

Науковий керівник – асист. Федорчук М.Д.

Обмеження свободи пересування в умовах воєнного стану в Україні

24 лютого 2022 року з 5:30 вперше на території всієї України було введено воєнний стан Указом Президента України, затвердженим Законом України. Таке рішення ухвалено у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України. В Указі конкретизується перелік прав і

свобод людини, що можуть обмежуватися під час дії правового режиму воєнного стану.

Обмеження прав і свобод людини – це своєрідне втручання в права і свободи людини та громадянина, які відповідають вимогам законності та необхідні при певних обставинах, передбачених Конституцією України. Так, відповідно до ч. 2 статті 64 Конституції України, в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть установлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень [1]. Конституція України визначає права і свободи, які можуть обмежуватися під час воєнного стану, та вичерпний перелік прав і свобод, які не підлягають обмеженню.

Відповідно до положень Конституції України, право на свободу пересування не є абсолютним і може обмежуватись в умовах воєнного стану для захисту громадської безпеки, забезпечення громадського порядку, запобігання злочинам. У статті 33 Конституції України закріплено, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Під час дії воєнного стану військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням відповідних органів установлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів [2].

Під час воєнного стану може бути запроваджена комендантська година, тобто заборона перебування на вулицях у певний час доби без спеціальних дозволів. Комендантська година запроваджується за окремим дорученням військового командування на встановлений період, але не довше строку дії правового режиму воєнного

стану. Одним із проявів обмеження свободи пересування також є встановлення блокпостів, які встановлюються на вході та виході на територію чи з території, на якому облаштовують місця перевірки осіб, транспорту, багажу. Ще одним обмеженням свободи пересування є заборона виїзду за кордон певних категорій осіб. Наприклад, на період дії правового режиму воєнного стану чоловікам – громадянам України, віком від 18 до 60 років, а також жінкам-військовозобов'язаним та державним службовцям обмежено виїзд за межі України,

Отже, можемо зробити висновок, що конституційні права і свободи людини та громадянина можуть обмежуватися згідно з Конституцією України під час дії правового режиму воєнного стану. Обмеження свободи пересування в умовах правового режиму воєнного стану, які передбачені законодавством, мають легітимну мету та необхідність забезпечення безпеки та охорони України та правопорядку.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.03.2023)
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> (дата звернення: 08.03.2023)

Слізавета Черней

Науковий керівник – доц. Шевчук А.В.

Кримінологічна характеристика економічного насильства

Як відомо, ст. 126-1 КК України передбачає відповідальність за три види домашнього насильства: фізичне, психологічне та економічне. Провівши моніторинг проваджень, передбачених ст. 126-1 КК України за 2022 рік, доступ до яких наявний в ЄДРСР, робимо висновок, що такі різновиди впливу на жертву вчиняються у різному

відсотковому співвідношенні, зокрема: психологічне насильство – 68%; психологічне-фізичне – 18%; психологічне-економічне насильство – 9 %; фізичне насильство – 2 %; фізичне, економічне, психологічне насильство – 2%; економічне насильство – 1 % [1].

Хоча відсоток економічного насильства – найменший, це не знижує його суспільну небезпечність. Даний факт зумовлюється тим, що у порівнянні з фізичним насильством, яке більш явне й очевидне, економічне – приховане й має складний процес ідентифікації та доказування. Крім того, економічне насильство, як правило, вчиняється у супроводі з іншими різновидами домашнього насильства, тим самим завдаючи потерпілим особливих страждань.

Серед найбільш поширених видів економічного насильства можна виокремити: позбавлення житла – 26%; пошкодження майна – 24%; позбавлення їжі – 16%; продаж майна потерпілих – 10%; розтрата сімейних коштів – 9%; відбирання грошей – 8%; відмова в утриманні – 6%; вимкнення комунальних послуг – 1%.

Як свідчить судова практика, кривдники можуть застосовувати до потерпілих одночасно кілька видів економічного насильства. Найчастіше поєднуються такі види насильства як позбавлення їжі, продаж майна потерпілої та розтрата сімейних коштів [2]. Крім того, розтрата сімейних коштів часто супроводжуються ще й відмовою в наданні утримання та відбиранням грошей потерпілих [3].

Що стосується особи кривдника, то у переважній більшості випадків такі правопорушення вчиняються сином по відношенню до батьків – 60%, колишнім чоловіком – 20%, чоловіком – 10%, співмешканцем – 10%. Важливо зазначити, що певний відсоток правопорушників складають саме ті особи, які раніше притягувались до відповідальності за вчинення такого роду діянь, – 21%, а також ті, хто на момент учинення перебував у стані алкогольного сп'яніння – 23% [4].

Види потерпілих корелюються залежно від видів суб'єкта. Можна виділити наступні категорії осіб, які характеризуються підвищеною віктимністю: батьки – 60%

серед яких мати – 40%, тато – 20; колишня дружина – 20%; дружина – 10%; співмешканка – 10%.

З даної статистики потерпілих і впливає основна проблема механізму притягнення до відповідальності за домашнє насильство – високий рівень латентності цього виду правопорушення. Насамперед, це зумовлено особистістю жертви, оскільки нею є люди, які мають травматичну прив'язаність чи залежність, як матеріальну так і емоційну, від кривдника, що впливає на кількісний показник поданих до органів досудового розслідування заяв про вчинення домашнього насильства. Від указаних заяв безпосередньо залежить внесення відомостей про вчинення кримінальних правопорушень до ЄРДР і початок досудового розслідування.

Отже, економічне насильство не менш небезпечне за психологічне чи фізичне, оскільки посягає на базові та природні потреби людей. Крім того, його складно зупинити з огляду на цілковиту фінансову залежність від кривдника та відсутність у потерпілої особи необхідних джерел існування.

Література:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень (<https://reyestr.court.gov.ua/>).
2. Вирок Приморського районного суду міста Одеси у справі №522/6570/22 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/106053469>).
3. Вирок Жовтневого районного суду міста Запоріжжя у справі №331/2865/21 (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/104237467>).
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року (<https://www.gp.gov.ua/>).

Діана Черній

Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

Екстрадиція: правові та політичні аспекти в сучасному світі

Екстрадиція (видача) – передача особи однією державою іншій на вимогу або прохання останньої, яка скоїла кримінальний або міжнародний злочин чи підозрюється в скоєнні злочину, для притягнення її до кримінальної відповідальності або виконання винесеного щодо неї вироку суду. Держава зобов'язана видати злочинця тільки у тому разі, якщо вона уклала з іншою державою відповідний

договір (спеціальний договір про екстрадицію або договір про правову допомогу) [1].

Питання існування інституту екстрадиції досліджували такі науковці як Д. Даневський, В. Панов, М. Д. Шаргородський, Л.Н. Галенська та інші.

Частина 2 ст. 25 Конституції України закріплює: «громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі» [2].

Стаття 6 Конвенції про видачу правопорушників передбачає, що держава має право відмовити у видачі своїх громадян, але якщо держава, яка запитується, не видає свого громадянина, вона може передати справу своїм компетентним органам для порушення кримінального переслідування. Тож, Конвенція про видачу правопорушників передбачає принцип «видай або суди» [3].

Плюси екстрадиції: справедливість – дозволяє провести судовий розгляд та покласти відповідальність на тих, хто порушує закон, незалежно від того, де вони перебувають в даний момент; укріплення законності – показує, що країни не терплять порушення закону, навіть коли підозрювані перебувають за межами своєї території; захист суспільства від злочинців, які намагаються уникнути відповідальності, перебуваючи за межами країни, де були вчинені злочини.

Мінуси екстрадиції: порушення прав людини таких, як право на чесний судовий процес, право на життя та свободу від підтискання; політичні мотиви – може мати політичні мотиви, коли країна намагається отримати вигоду з екстрадиції певної особи або домовитися з іншою країною про певні угоди; відсутність згоди – країна, до якої звернулися з таким проханням (за відсутності договору) має повне право відмовити.

Отже, в цілому, екстрадиція має свої плюси і мінуси та використовується для забезпечення правосуддя та боротьби зі злочинністю в міжнародному масштабі, але при цьому вимагає суворого виконання законів і забезпечення прав людини.

У контексті російсько-української війни екстрадиція може стосуватися багатьох ситуацій, таких як: екстрадиція російських військовослужбовців, які воюють на території України, для притягнення їх до відповідальності за воєнні злочини; екстрадиція осіб, які перебувають на території Росії та відповідальні за злочини, які були вчинені на території України, для їх притягнення до відповідальності в Україні; екстрадиція українських громадян, які перебувають на території Росії та є підозрюваними у вчиненні злочинів на території України, для їх притягнення до відповідальності.

З огляду на те, що Росія та Україна не мають договору про екстрадицію, це може значно ускладнювати процес екстрадиції.

Тобто в умовах війни екстрадиція може бути складною або навіть неможливою з політичних чи стратегічних причин.

Література:

1. Фіщенко К. Ю., Ярмакі В. Х., Гопич М. К. Навчально-методичний посібник «Міжнародне право». Одеса, 2015. 255 с.
2. Конституція України: Закон України від. 28.06.1996 у редакції від 01.01.2020 № 254к/96-ВР //База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
3. Верлан С.І. Екстрадиція в Україні: проблема співвідношення міжнародного та відчизняного кримінального права. Одеса, 2010.

Алла Чайка

Науковий керівник - доц. Гаврилук Р. О.

Медіація як спосіб вирішення патентних спорів і спорів щодо торговельних марок

Медіація є корисним інструментом у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності. Особливо якщо брати до уваги складність і певні технічні особливості даних категорій спорів. Разом з тим, багато юристів і адвокатів не радять звертатися до процедури медіації як способу вирішення

патентних спорів та спорів щодо торгівельних марок. Адже медіатор не вирішує питання по суті, як це робить суддя. Тому в патентному спорі чи спорі щодо торговельної марки не буде визначено, хто порушив патент чи неправомірно використав знак на товари і послуги. Так, є вірогідність що сторонам буде важко домовитися щодо фінансових збитків. Так чи інакше, медіація має ряд переваг, важливих для успішного вирішення даних спорів.

У сфері інтелектуальної власності існує три види патентів: на винахід; на корисну модель; на промисловий зразок. Більшість патентів пов'язані з низкою технічних нюансів, в які важко заглибитися суддям. Тоді як медіатор може посадити сторони за один стіл і дати можливість, заглиблюючись у різні технічні моменти, досягти дружнього рішення. Ніхто не знає всі технічні особливості продукту ліпше, ніж самі сторони [1]. Також у патентних спорах медіація може бути корисною для вирішення спорів щодо порушення патентних прав або спорів щодо ліцензування. Наприклад, у справі № 20/95-58/599 правовласник надав невиключну ліцензію на використання торговельної марки на умовах сплати роялті щоквартально у формі відрахувань від кожної одиниці реалізованої продукції, позначеної відповідною ТМ. Факт реалізації продукції сторони підтверджували актом. Однак суд указав, що існування первинних документів є належним доказом реалізації продукції за умов відсутності акта, підписаного сторонами [2]. Отже, чітка регламентація процесуальним законодавством деколи може ускладнити захист порушеного права в суді.

Також важлива конфіденційності для сторін у спорах інтелектуальної власності, що зумовлена двома основними причинами. По-перше, нерідко суть спору може мати чутливу інформацію про інтелектуальну власність або комерційну таємницю, розголошення якої в суді небажане. По-друге, компанія, котра програла, може понести репутаційні збитки. Медіація пропонує «подвійну» конфіденційність: ні інформація, що стала відома в процесі,

ні сам факт звернення до медіатора – не стануть відомими третім сторонам без згоди медіантів.

У випадку патентних спорів медіація може бути корисна, оскільки ці спори нерідко складні та дорогі для їх вирішення в судовому порядку. Крім того, медіація може допомогти сторонам зберегти хороші відносини, що може бути корисним у майбутньому.

Патентні спори та спори щодо торговельних марок мають значний вплив на бізнес-діяльність, а остання – є важливим сегментом економіки країни. За допомогою процедури медіації сторони мають більший контроль над процесом вирішення спору і результатом, ніж у випадку судового розгляду. Отже, медіація може допомогти сторонам досягти швидкого й ефективного вирішення спору, зберігаючи партнерські відносини та заощаджуючи час і кошти.

Література:

1. Adv. Jyoti Srivastava. How can Arbitration and Mediation help resolve IP Disputes? Scope and Bottlenecks in Indian Legal Landscape. URL: <https://indianlawwatch.com/practice/how-can-arbitration-and-mediation-help-resolve-ip-disputes-scope-and-bottlenecks-in-indian-legal-landscape/> (дата звернення 22.02.23)
2. Дар'я Ромащенко. Судова практика: ліцензійні відносини. Юрист і Закон, №14, 13.04.2018 – 19.04.2018. URL: https://vkr.ua/publication/sudova_praktika_litsenziyni_vidnosini (дата звернення 22.02.23).

Тетяна Чаприк

Науковий керівник – проф. Карвацька С.Б.

Дієвість міжнародного гуманітарного права під час війни

Як відомо, міжнародне гуманітарне право (МГП) – є галуззю міжнародного публічного права, норми і принципи якої спрямовані на обмеження насильства під час збройних конфліктів щодо цивільного населення (тобто, того, яке не

бере участі у воєнних діях). МГП захищає також персонал цивільної оборони, медичний і духовний персонал, осіб, які беруть участь у гуманітарних акціях. Указані правила становлять основну частину МГП, джерелом якого є Женевські конвенції від 12 серпня 1949 р. та Додаткові протоколи до них.

Згідно зі Статутом Міжнародного військового трибуналу, виокремлено міжнародні злочини, що належать до воєнних, – це порушення законів і звичаїв ведення війни. До цих злочинів належать убивства, катування цивільного населення окупованих територій, убивства і катування військовополонених або осіб, що знаходяться в морі, убивство заручників, пограбування [1]. За вчинення таких дій відповідальність несуть як держава, винна в його здійсненні, так і посадові особи цієї держави, що брали участь у злочинних діях [2, с. 69]. Також зазначимо, що деякі види зброї заборонені до застосування по об'єктах, що не відносяться до воєнних.

Основою сучасного міжнародного гуманітарного права є Женевські й Гаазькі конвенції. Їхні положення часто переплітаються й взаємодоповнюються. Але важливість цих конвенцій полягає у тому, що вони проголошують найважливіше правило МГП – захист цивільних осіб під час війни, зокрема, під час окупації.

Цим правилом нехтують російські військові, свідомо обстрілюючи цивільну інфраструктуру українських міст, проводячи масові розстріли на захоплених територіях чи примушуючи українських громадян до служби в російській армії. Російські окупанти свавільно вбивають і катують цивільних, розстрілюють лікарів і журналістів, гвалтують жінок і дітей [3, с. 129].

Незалежно від свого соціального характеру збройні конфлікти ставлять під загрозу та порушують реалізацію більшості прав і свобод людини, в тому числі найважливіше природне право - право на життя. Механізми відповідальності за порушення норм МГП знаходяться переважно поза межами галузі – це питання відповідальності

держав загалом. Міжнародну кримінальну відповідальність за воєнні злочини фізичні особи несуть перед Міжнародним кримінальним судом, Міжнародним Судом ООН, міжнародними кримінальними трибуналами, які нерідко змушені звертатися до звичаєвого міжнародного гуманітарного права.

Сьогодні Україні потрібен договір, який буде ратифікований країнами-гарантами, а, отже, забезпечуватиме втручання учасниць у справу вирішення збройного конфлікту. Важливо, щоб допомога надавалась не лише під час «оголошення війни», а й за умови втручання, офіційно невизнаного країною-агресоркою. Потрібно також вказати терміни надання військової допомоги, адже це забезпечуватиме ефективність та оперативність гарантій безпеки, що особливо важливо для України.

Література:

1. Круківський В.І. Особливості освіти в умовах збройного конфлікту та міжнародне гуманітарне право. (2022). URL:http://projects.dunehd.com/bitstream/handle/2010/37952/smkmosu_22-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
2. Стратонов В.М. Гуліч Ю.Є. Тероризм, як актуальна проблема міжнародного гуманітарного права. Світова наука: проблеми, перспективи та інновації: Збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Торонто, 24-26 березня 2021 р.). С.780-784. URL:https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34399/1/2_5416016651462118980.pdf.
3. Швець, Я. І. Порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 71 (2022): 99-103. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/262897>.

Анастасія Швед

Науковий керівник – доц. Бурка А.В.

Воєнний стан як форс-мажорна обставина

Перелік форс-мажорних обставин визначається статтею 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в

Україні» та пунктом 3 Регламенту Торгово-промислової палати України, але не є вичерпним [1].

У своєму листі від 28 лютого 2022 року № 2024/02.0-7.1 Торгово-промислова палата України (далі - ТПП) засвідчила, що військова агресія є форс-мажорною обставиною, а сам лист ТПП України може бути використано як її підтвердження [2]. Після оприлюднення вищевказаного листа велика кількість суб'єктів господарювання помилково вирішили, що наслідки впливу форс-мажорних обставин на невиконання зобов'язань у такій екстраординарній ситуації, як війна застосовуються автоматично, без відповідного доказування. Проте така позиція виявилася хибною. Для того, щоб суб'єкта господарювання було звільнено від цивільної відповідальності на підставі статті 617 Цивільного кодексу України, останньому необхідно довести наявність таких обставин: 1) обставина непереборної сили повинна бути віднесена до категорії форс-мажору відповідно до умов договору або за законом; 2) форс-мажорна обставина була непередбачуваною в момент укладення договору, а її настання не залежить від волі сторін договору; 3) існування конкретного зобов'язання, строк виконання якого настав; 4) наявність причинно-наслідкового зв'язку між обставиною (подією) і неможливістю виконання стороною своїх конкретних зобов'язань; 5) вчинення невиконуючою стороною повідомлення іншої сторони щодо впливу форс-мажорних обставин [3].

У постановках Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25 січня 2022 року у справі № 904/3886/21 та від 30 листопада 2021 року у справі № 913/785/17 визначено, що форс-мажорні обставини (в тому числі і війна) не мають преюдиційного характеру і при їх виникненні сторона, яка посилається на них, як на підставу неможливості виконання зобов'язання, повинна довести наявність таких обставин не тільки самих по собі, але й те, що ці обставини були форс-мажорними саме для цього конкретного випадку виконання господарського зобов'язання [4].

Що ж стосується сертифікату ТПП, який підтверджує наявність форс-мажорних обставин, то він не може вважатися беззаперечним доказом їх існування, а повинен критично оцінюватися судом з урахуванням установлених обставин справи та у сукупності з іншими доказами.

Отже, війна входить до переліку форс-мажорних обставин, проте не має якогось спрощеного чи автоматичного порядку доказування, тому звільнення від відповідальності суб'єкта господарювання через невиконання чи неналежне виконання умов договору, у зв'язку із воєнними діями, буде мати місце лише у випадку надання необхідних та достатніх доказів.

Література:

1. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.02.2023).
2. Лист Торгово-промислової палати України від 28.02.2023 р. № 2024/02.0-7.1. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/621c8a543cda9382669631.pdf> (дата звернення: 23.02.2023).
3. Форс-мажор під час війни: судова практика. Юридична газета online : веб-сайт. URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/forsmazhor-pid-chas-viyini-sudova-praktika.html> (дата звернення: 26.02.2023).
4. Форс-мажор під час війни: судова практика. Національна асоціація адвокатів України : веб-сайт. URL: <https://radako.com.ua/news/fors-mazhor-pid-chas-viyini-sudova-praktika-0> (дата звернення: 25.02.2023).

Діана Швидюк

Науковий керівник – доц. Ющик О.І.

Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність

Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність уже давно стало однією з найглобальніших проблем кримінально-правової політики України, тому що існує залежність протиправної діяльності дорослих від протиправної діяльності неповнолітніх, оскільки остання є у певному розумінні джерелом і резервом усієї протиправної діяльності. Щоб не допустити її зростання, необхідно активізувати увагу на протиправній діяльності неповнолітніх і захистити неповнолітніх осіб від втягнення дорослими особами неповнолітніх у протиправну діяльність.

Важливий вплив на неповнолітню особу становить її суспільне життя. На майбутню протиправну поведінку підлітка впливає матеріальне становище, спілкування з однолітками, відносини з батьками тощо. Чинне кримінальне законодавство містить норму, яка передбачає відповідальність за втягнення у протиправну діяльність неповнолітніх (ст. 304 КК України). Склад такого кримінального правопорушення передбачає відповідальність за втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми (ч. 1 ст. 304 КК України). Кваліфікований склад кримінального правопорушення (ч. 2 ст. 304 КК України) визначає втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми вчинені щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього [1].

Проблема протиправної діяльності неповнолітніх завжди належала до питань, що постійно перебувають під контролем держави, оскільки має соціальний характер розвитку. Тепер жорстокість є показником морального здоров'я неповнолітніх, оскільки вона проникає в сім'ю, освіту та культуру [2, с.41].

Протиправна поведінка є наслідком втрати контролю неповнолітнього як його внутрішнього, так і зовнішнього, адже контакт з підлітком легко втратити й важко налагодити.

Зазвичай їхня протиправна діяльність приховується за пустощами чи недостатньою соціальною зрілістю. До правоохоронних органів подібні випадки повідомляються не – часто, тому діти не усвідомлюють своєї провини і не роблять висновків.

При виявленні складу кримінального правопорушення, виділяють ряд морально-психологічних ознак неповнолітнього правопорушника: світогляд (звички, очікування, рівень переконань та принципи); розумові здібності (розвиток, обсяг знань, досвід, широкі погляди тощо); моральні риси, які цінує неповнолітній; емоційно-вольові якості (характер, темперамент, почуття та ін.); психофізіологічні властивості (властивості психіки, тілесна організація тіла) [3, с. 238].

У підсумку зазначимо, що суспільна небезпечність втягнення неповнолітнього у протиправну діяльність полягає в тому, що дії, які його утворюють, посягають на основні принципи суспільної моральності у сферах розвитку і виховання неповнолітніх. Це призводить у майбутньому до того, що вони можуть займатися протиправною діяльністю.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 05.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Судова практика у справах про злочини неповнолітніх і втягнення їх у злочинну діяльність. *Вісник Верховного Суду України*. 2003. № 4. 120 с.
3. Психологічні особливості організованих злочинних об'єднань (використання психологічних знань у протидії організованій злочинності): науково-практичний посібник / за ред. Я. Ю. Кондратьєва, С. Д. Максименка, Б. В. Романюка. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 436 с.

Олександр Шевчук

Науковий керівник – доц. Кіріяк О. В.
**Реалізація права на освіту:
в контексті юриспруденції**

Поліпшення якості вищої, у тому числі юридичної освіти, останнім часом становить предмет дискусій та наукових суперечок. Особливо вони посилюються на тлі реформування певних правових інститутів та процесів у рамках національного права. Одним із викликів часу постала повномасштабна війна, навіть, зважаючи на це, актуальність повоєнної відбудови з урахуванням розробки нових підходів до юридичної освіти набуває нового значення.

Правнича освіта – це інструмент, що дозволяє суспільству за посередництва кваліфікованих фахівців вдосконалюватися в рамках права та демократії. Особами, які наразі вже причетні до цього, є військовослужбовці – люди, що ризикують власним життям, вибираючи ці цінності для нас. У відповідь, юридична освіта має створити для них безпрецедентну кількість можливостей широкого спектра, як для вдосконалення вже набутих знань та навичок правника, так здобуття нових.

Закон України «Про вищу освіту» передбачає учасників навчального процесу, згідно зі ст. 52, наприклад «інші особи», саме під ними можна розуміти військовослужбовців в дискурсі надання освітніх послуг, що передбачено теж згаданим законом, а саме ст.32 [1]. На нашу думку, потреба в перекваліфікації або її підвищенні, першочергово для військовослужбовців-юристів, очевидна, з огляду на потребу у військових юристах. У зв'язку з цим під освітніми послугами пропонуємо розуміти спеціальні курси за окремо розробленою для військовослужбовців програмою, яка передбачатиме поряд із суто юридичними дисциплінами, також і психологічну підтримку та заходи із соціалізації. Для осіб, які не мають юридичної освіти, варто проводити тренінги в частині ознайомлення з правом соціального забезпечення та основ підприємницької діяльності.

Багато правничих шкіл мають юридичні клініки, але, зважаючи на війну, одним з напрямків їх діяльності

ставатиме консультація з питань воєнного стану. Окремо варто впроваджувати співробітництво з європейськими організаціями представництвами, що забезпечить освітню інтеграцію. Іншим завданням для юридичної освіти є проведення просвітницької кампанії з метою висвітлення вагомості не лише усталених у розумінні студентів професій, але й споріднених: слідчого, експертів-криміналістів, юриста-міжнародника, працівника спеціалізованих структур, що дозволить збільшити коефіцієнт і показник працевлаштування студентів. Поряд із цим, останнім часом постає потреба в таких професіях: онлайн-адвокат, поліцейський у кібер-просторі, мережевий юрист. Віртуальний адвокат – це правник, що надає послуги дистанційно із залученням інтернет- платформ, воєнний час позначився також: багато юристів залишили територію України, але продовжують працювати у віддаленому режимі, готуючи справи до суду чи надаючи консультації. Кібер-поліцейський – професія, яка дозволить гарантувати безпеку у віртуальному світі через дотримання розроблених для нього правил за сприяння мережевого юриста, який причетний до створення правил для впорядкування діяльності в глобальній цифровій мережі.

Наголосимо, що юрист майбутнього – це кваліфікований фахівець, який реагує на зміни та виклики в суспільстві; особистість, що впроваджує технології та новації у свою роботу, тим самим пристосовуючи її до потреб реалій та людей.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 1 січ. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 10.03.2023).

Евеліна Якобишена

Науковий керівник – доц. Галкевич С. В.

**Підстави відшкодування упущеної вигоди
за порушення договірних відносин**

Відповідно до чинного Цивільного кодексу України, упущена вигода охоплює доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене. На відміну від реальних збитків, фактичну вартість яких можна виявити на основі оцінки прямих майнових втрат, завданих особі, упущена вигода пов'язана із тим «приростом», збільшенням її майнової сфери, якого можна було б очікувати за звичайних обставин, якби ці обставини не були порушені неправомірною поведінкою боржника [3, С. 25].

Згідно зі статтею 625 Цивільного кодексу України, якщо сторона договору не виконала свої зобов'язання або виконала їх неналежно, інша сторона має право вимагати відшкодування заподіяної шкоди, в тому числі й упущеної вигоди. [1] У цьому випадку суд може визначити розмір відшкодування шляхом визначення розміру вигоди, яку сторона могла б одержати при належному виконанні зобов'язань.

Підставою виникнення права на відшкодування збитків є будь-яке порушення договору як невиконання, так і неналежне виконання зобов'язань, крім випадків, коли має місце випадок або дія непереборної сили чи застосовується виняткова неустойка передбачена законом або договором. Вивчення практики показує, що підставою для відшкодування упущеної вигоди є не тільки невиконання договору. При цьому невиконання та неналежне виконання зобов'язань у сучасній практиці цивільного обороту належить розуміти широко, тобто не тільки в контексті виконання договору, але і в переддоговірний період [2, С. 153].

Важливо не плутати поняття «підстави відшкодування упущеної вигоди» та «умов настання відповідальності». Визначення складу цивільного правопорушення як підстави

відповідальності веде до змішування понять підстав і умов відповідальності. Справа в тому, що під складом цивільного правопорушення, як правило, розуміється сукупність умов, необхідних для притягнення до цивільно-правової відповідальності. І до таких умов належать: протиправна поведінка; наявність шкоди (збитків); наявність причинного зв'язку між шкодою та протиправною поведінкою; вина. При цьому протиправною поведінкою визнається поведінка внаслідок якої порушуються умови договору.

Щоб відшкодувати упущену вигоду, необхідно довести факт порушення договірних зобов'язань, а також показати, що саме упущена вигода була безпосередньо пов'язана з порушенням. Ще однією особливістю упущеної вигоди є те, що її розмір може бути складним для оцінки. Упущена вигода не є безпосередньою матеріальною втратою, але складається з потенційного доходу, який може бути отриманий у майбутньому. Тому, щоб визначити розмір упущеної вигоди, необхідно провести дослідження ринку і прогнозування.

Отже, підставою відшкодування упущеної вигоди є будь - яке порушення договору, що призвело до втрат доходів, які особа могла б реально одержати при дотриманні умов договору. А до умов цивільної відповідальності за порушення договору належать: протиправна поведінка; наявність шкоди (збитків); наявність причинного зв'язку між шкодою та протиправною поведінкою; вина. При цьому протиправною поведінкою визнається поведінка, внаслідок якої порушуються умови договору.

Література:

1. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною Радою України від 16.01.2003 № 435-1У [Електронний ресурс]// Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 27.02.2023)
2. Розізнана І. В. Підстави та умови відшкодування упущеної вигоди за порушення договірних зобов'язань. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2014. Вип. 28(1). С. 152-157.

3. Розізнана І. В. Поняття та ознаки упущеної вигоди в цивільному праві. Юридичний науковий електронний журнал. 2014. № 2. С. 24–26. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2014/8.pdf

ЗМІСТ

1. **Александрова Неоніла.** Спадкування неповнолітніми.....3
2. **Арсенюк Денис.** Забезпечення реалізації принципу нейтральності під час сімейної медіації.....5
3. **Андрусяк Валерій.** Критичний аналіз роботи ЗМІ під час війни.....7
4. **Асіміонес Марія.** Про деякі питання правового статусу Ватикану в міжвоєнний період.....9
5. **Алексєєва Анастасія.** Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності.....11
6. **Андрусяк Валерій.** Договірне регулювання цивільно-правових відносин в умовах воєнного стану.....13
7. **Буковей Богдана.** До дискусії про штучний інтелект крізь призму його застосування в діяльності органів публічної влади.....15
8. **Богомаз Ольга** Істотні умови договору іпотеки.....17
9. **Боднар Крістіна.** Сучасні підходи класифікації суб'єктів у справах про адміністративні правопорушення, пов'язаних з корупцією.....19
10. **Беженар Анастасія.** Гендерні квоти у виборчому законодавстві як явище позитивної дискримінації....21
11. **Безбородько Ярослав.** Відповідальність та заохочення при розрахунках через реєстратори розрахункових операцій.....23

12. **Вербіцький Віталій.** До питань особливостей початку досудового розслідування в умовах воєнного стану.....25
13. **Влад Едуард.** Особливості правового регулювання захисту персональних даних працівників в Україні.....27
14. **Волощук Вікторія.** Особливості притягнення до відповідальності за геноцид (на прикладі голодомору в Україні).....29
15. **Галак Анастасія.** Протидія пропаганді як форма реалізації права на інформацію.....31
16. **Гакман Ольга.** Роль дипломатії у розв'язанні міжнародних суперечок.....33
17. **Герасимова Крістіна.** Правова природа рішення ЄСПЛ як джерела трудового права.....35
18. **Герашенко Клим.** Надання електронних публічних послуг в умовах воєнного стану в Україні (на прикладі функціонування порталу «Дія»).....37
19. **Гальмутдінова Влада.** Договір з нефіксованим робочим часом: сутність та особливості.....39
20. **Гоянюк Оксана.** Електронні договори: особливості укладення та підписання.....41
21. **Гульпак Катерина.** Призупинення трудового договору.....43
22. **Галак Анастасія.** Шахрайство в умовах воєнного стану.....45
23. **Гоянюк Оксана.** Воєнний стан як обставина, що обтяжує покарання.....47

24. **Громик Аміна.** Проблеми в'їзного медичного туризму в Україні.....49
25. **Драпата Юлія.** Міжнародні порушення прав дітей в умовах війни.....51
26. **Дубрава Анастасія.** Сучасний геноцид українського народу внаслідок військових дій Російської Федерації на території України.....53
27. **Дробко Марія** Значення правил Інкотермс у міжнародній торгівлі.....55
28. **Дембіцька Марія.** Крадіжка, вчинена в умовах воєнного стану.....57
29. **Данчук Віктор Алекс.** Консульський захист громадян ЄС.....59
30. **Ємчура Оксана.** Особливості використання електронних доказів у цивільному процесі України.....61
31. **Єримей Віталіна.** Особливості спадкових правовідносин під час воєнного стану.....63
32. **Захарчук Павел-Максим.** Валютний обіг під час воєнного стану.....65
33. **Звездак Діана.** Правове регулювання договірної свободи сторін у цивільному праві України.....67
34. **Іволга Сергій.** Взаємодія міжнародного та національного конституційного права в контексті реалізації прав людини.....69
35. **Каправа Діана.** Звільнення працівників під час воєнного стану.....71

36. **Кейван Станіслава.** Смертна кара: справедливий фінал чи порушення фундаментальних прав людини?.....73
37. **Кабалюк Євгенія.** Адміністративна відповідальність неповнолітніх.....75
38. **Кінер Анатолій.** Протидія кіберзлочинності на міжнародному рівні.....77
39. **Кейван Станіслава.** Критичне мислення як інструмент аналізу інформації.....79
40. **Каряка Руслан.** Проблеми відповідальності військовослужбовців за військові та міжнародні злочини в умовах збройних конфліктів: міжнародні та національні аспекти.....81
41. **Ковбінька Борис.** Міжнародно-правове регулювання закінчення воєнних дій і стану війни.....83
42. **Коломойцев Кирило.** Спільні положення Конституції Пилипа Орлика та сучасної Конституції України.....85
43. **Колотило Марія.** Тайм-менеджмент як одна із важливих м'яких навичок в роботі юриста-медіатора.....87
44. **Летвинко Христина.** Фактор волевиявлення сторін договору в процесі інтерпретації його змісту.....89
45. **Лозовська Анастасія.** Ректори-юристи Чернівецького університету (1875–1940 р.).....91
46. **Лукіян Дана.** Трудовий договір з нефіксованим робочим часом як нестандартна форма зайнятості.....93

47. **Лозовська Анастасія.** Види адміністративних повноважень органів місцевого самоврядування: особливості класифікації.....95
48. **Матушак Софія.** Сексуальне насильство під час російсько-української війни як міжнародний злочин.....97
49. **Мельник Дмитро.** Особливості криптовалюти як об'єкта цивільних прав.....99
50. **Молдован Крістіна.** Особливості посвідчення заповіту під час дії воєнного стану.....101
51. **Молдован Наталія.** Проблеми захисту та законодавчого врегулювання в кримінальному провадженні.....103
52. **Мамчин Максим.** Принцип вмотивованості судових рішень як конституційна гарантія.....105
53. **Майстерчук Тетяна.** Правове регулювання міжнародного бізнесу в Україні.....107
54. **Молдован Крістіна.** Співучасть у кримінальному правопорушенні: поняття та ознаки.....109
55. **Марікуца Володимир.** До питання державного регулювання ринку фінансових послуг та банківської діяльності в Україні.....111
56. **Морозова Вікторія.** Проблема створення Міжнародного військового трибуналу.....113
57. **Німичко Олена.** Основи правового регулювання принципу конфіденційності в медіації.....115
58. **Нікітін Максим.** Конфліктність у конституційно-правових відносинах.....117
59. **Новіков-Нікітін Арсеній.** Покарання в античному праві.....119

60. **Оксентій Валентина.** Інституційні гарантії забезпечення прав і свобод національних меншин у Румунії.....121
61. **Орловський Андрій.** Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.....123
62. **Пастух Юлія.** Договірні відносин щодо провадження волонтерської діяльності.....125
63. **Павлюк Анна.** Захист персональних даних за допомогою цифрових інструментів.....127
64. **Приходько Роксолана.** Деякі аспекти діяльності Центру протидії дезінформації.....129
65. **Присяний Андрій.** Принцип нейтральності в медіації: переваги та виклики.....131
66. **Павлюк Анна.** Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні....133
67. **Рошка Анастасія** «Велике правило» як основне джерело права Волощини у період правління М. Басараби (1632-1654 рр.).....135
68. **Руснак Кароліна.** Значення апеляційного провадження у цивільному процесі України.....137
69. **Стоян Діана.** Проблеми захисту персональних даних в умовах воєнного стану: міжнародно- правові аспекти.....139
70. **Свергун Катерина.** Захист цивільних осіб у період збройного конфлікту.....141
71. **Середенко Валерія.** Правове регулювання та особливості використання дистанційної праці в умовах воєнного стану.....143

72. **Стащишина Каріна.** Міжнародно-правові проблеми гендерної нерівності.....145
73. **Струсевич Валерія.** Правове регулювання мобінгу: національний досвід.....147
74. **Стрїлак Владислав.** Особливості правового регулювання медіації в адміністративних спорах: досвід України та ЄС.....149
75. **Суховерський Максим.** Реформування трудового законодавства в умовах воєнного стану.....151
76. **Строїч Юлія.** Чорноморська зернова ініціатива: досвід Ємену та України в умовах морської блокади.....153
77. **Тифанюк Артем.** Правовий механізм соціального захисту біженців в Україні.....155
78. **Тодосійчук Аліна.** Особливості прийняття спадщини під час дії воєнного стану.....157
79. **Татулич Станіслав.** Стадія підготовки справи до розгляду як особливість справ окремого провадження.....159
80. **Усата Юлія.** Правовий статус медіатора.....161
81. **Фесенко Аліна.** Кримінальна відповідальність псевдоволонтерів у воєнний час.....163
82. **Філіпова Валерія.** Окремі аспекти правового регулювання патронатної служби в Україні (на прикладі органів місцевого самоврядування).....165
83. **Цимбаленко Аріна.** Обмеження свободи пересування в умовах воєнного стану в Україні.....167

84. **Черней Єлізавета.** Кримінологічна характеристика економічного насильства.....169
85. **Черній Діана.** Екстрадиція: правові та політичні аспекти в сучасному світі.....171
86. **Чайка Алла.** Медіація, як спосіб вирішення патентних спорів та спорів щодо торгівельних марок.....173
87. **Чаприк Тетяна.** Дієвість міжнародного гуманітарного права під час війни.....175
88. **Швед Анастасія.** Воєнний стан як форс-мажорна обставина.....177
89. **Швидюк Діана.** Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.....179
90. **Шевчук Олександр.** Реалізація права на освіту: в контексті юриспруденції.....181
91. **Якобишена Євеліна.** Підстави відшкодування упущеної вигоди за порушення договірних відносин.....183